SVENSKA KENNELKLUBBEN
HUNDÄGARNAS RIKSORGANISATION

Rapport Collieutredningen

”Rasen skall vara vänlig till sinnelaget utan spår av nervositet eller aggressivitet.”
Ur rasstandarden för collie, 2013-02-13

2020-01-29

Bild omslag: TJH (PTRH) KORAD SEUCH DKUCH RLD N NOUCH NORD UCH RLD F RLD A SE V-15 LP1 RLD M C.I.B Seamist Ice Spirit

Innehåll

Sammanfattning ... 4
Förslag till åtgärder ... 4
Rekommendation följt av krav i de fall uppsatta mål inte nås ... 4
Medel för vidare mentalitetsarbete avsätts ... 4
Bevarande av genetisk variation ... 4
Åtgärder för ökad samsyn och gemenskap vidtas ... 5
Rapporten offentliggörs ... 5
Uppdraget ... 5
Uppdragets bakgrund ... 5
Arbetsgrupp och arbetsmetod ... 6
Collien – historik och nutid ... 7
Colliens bakgrund ... 7
Rasstandard ... 7
Särskilda rasspecifika domaranvisningar ... 8
Rasspecifika avelsstrategier för collie ... 8
Collien i SKKs stambok ... 9
Populationsöversikt ... 9
Utställning, prov, tävling, mentalbeskrivning/test ... 11
Avelsrestriktioner/hälsoprogram för collie idag ... 11
Colliens genetiska status ... 11
Colliens mentalitet ... 14
MH-historik, krav införs ... 14
MH - deltagande och resultat ... 14
Colliens MH-resultat i jämförelse med andra raser ... 16
I jämförelse med SBK-raser ... 16
I jämförelse med andra vallhunds-/sällskapshundsraser ... 17
Projekt Mentalt Sund Collie och Mentalindex ... 18
Säger MH något om hundars och colliens vardagsbeteende? ... 19
MH – kan vi vara säkra på att beskrivningen fungerar för avelsarbete? ... 20
Arvbarhet – MH ... 20
Användandet av mentalindex ... 20
Ansökan om krav på mentalindex över 100 ... 21
Internationell jämförelse ... 23
RAS från övriga nordiska länder ... 23
Enkät till utländska collieklubbar ... 24

Det här tycker uppfödare och hundägare om MH 25
Vad visade enkäterna? 25
MH jämfört med BPH 26
Rädslor, välfärd och djurskydd 26
Slutsatser 29
Colliens mentala status – med SKK/CS betoning på djurskyddet och intentionerna med avelsarbetet inom SKK-organisationen 29
Colliens genetiska variation – har rasen ”råd” med restriktioner? 30
Hur kan ifrågasättandet av MH minskas? 31
Hur kan samsynen ökas inom rasklubben? 33
Förslag till åtgärder 34
Slutord 37
Bilagor 40
Bilaga 1. Bevarande av genetisk variation i collie 41
Bilaga 2. MH jämfört med BPH 46
Bilaga 3. Rädsla hos hund ur ett djurskyddsperspektiv 48
Bilaga 4. Colliestatistik ur SKKs stambok 50
Bilaga 5. Antal registreringar och inavelstrend collie 57
Bilaga 6. Hundar använda i avel 58
Bilaga 7. Hälsoprogram gällande collie 59
Bilaga 8. Släktträd för hundraser och varg 60
Bilaga 9. MH avbryter, rädslor: avelshundar. 61
Bilaga 10. Enkät - Utländska klubbar 62
Bilaga 11. Hundägarenkät och uppfödarenkät 64
Källor 74
Övrig information utredningsgruppen tagit del av 74

Sammanfattning

Denna rapport, som utgör underlag för fortsatt hantering av förslag till hälsoprogram för collie avseende mentaliteten, redovisar enligt uppdrag från Svenska Kennelklubbens Centralstyrelse, SKK/CS:

- ✓ En faktaöversikt över rasen i Sverige, till viss del även internationellt, med fokus på mentalitet och genetisk variation
- ✓ Collieägares och uppfödares inställning till Mentalbeskrivning hund, MH
- ✓ Slutsatser från arbetet och förslag till åtgärder

Förslag till åtgärder

Nedan punktas förslag till åtgärder från utredningsgruppen. Utförligare text kring slutsatser och förslag återfinns på sidorna 29-37.

Rekommendation följt av krav i de fall uppsatta mål inte nås

1) ***Utredningsgruppen föreslår*** att SKKs Centralstyrelse uttalar en stark rekommendation till uppfödare och hanhundsägare av collie, lång- och korthår. Rekommendationen, som bör gälla direkt efter taget beslut, ska påtala vikten av att uppfödarna tar hänsyn till mentalindex vid ett avelsbeslut. Rasens medelvärde för Nyfikenhet/Orädsla, N/O, förskjuts gradvis i positiv riktning så att det närmar sig, och i förlängningen överstiger, ett kullindex för N/O större än 100. Svenska Brukshundklubben, SBK, tillsammans med Svenska Collieklubben, SCK, bör samtidigt uppdras att redovisa årligt utfall till SKKs Avelskommitté, SKK/AK, och SKKs Kommitté för hundars mentalitet, SKK/KHM utifrån satta uppföljningsmål, tabell 4 sidan 34.

Ett beslut om rekommendation medför att Svenska Collieklubben även fortsättningsvis publicerar mentalindex för rasen på sin webbplats. Sveriges lantbruksuniversitet bör därmed uppdras, formellt och mot ersättning, att skatta mentalindex 4-5 gånger per år för rasen så att uppdaterade avelsvärden finns tillgängliga inför avelsbeslut.

2) ***Utredningsgruppen föreslår*** SKK/CS att ställa sig positiva till införande av hälsoprogram för mentalitet på nivå 3 för collie, lång- och korthår, i det fall intentionerna under åtgärdspunkt 1 inte följs, det vill säga om uppföljningsmålen inte nås (specificerade i tabell 4, sidan 34). Hälsoprogrammet innebär krav på att föräldradjurens genomsnittliga N/O-index vid parningstillfället är större än 100 enligt tidigare ansökan från special- och rasklubb ställd till SKK/AK under 2017. SKK/AKs beslut från 2017 finnas att läsa på sidorna 21-22.

Medel för vidare mentalitetsarbete avsätts

3) ***Utredningsgruppen föreslår vidare*** att medel avsätts för ett riktat och utökat mentalitetsarbete på klubbnivå. Exakt vad som bör göras diskuteras lämpligen i samråd mellan special- och rasklubb. Ett antal förslag från utredningsgruppen listas på sidorna 35-36.

Bevarande av genetisk variation

4) ***Utredningsgruppen föreslår*** att rasklubben snarast får tillgång till släktskapsindex som blir ett praktiskt hjälpmedel för att underlätta bevarande av rasens genetiska variation. Sveriges lantbruksuniversitet bör formellt uppdras, och ersättas, för att en gång per år beräkna och sammanställa en lista med släktskapsindex. Listan publiceras på Svenska Collieklubbens webbplats tillsammans med information om hur den kan användas. SCK bör också arbeta aktivt för att fler hundar än idag blir använda i avel.

Åtgärder för ökad samsyn och gemenskap vidtas

5) ***Utredningsgruppen föreslår att åtgärder vidtas för att öka gemenskap och samsyn.*** I samband med att SKK/CS tar ställning i frågan om införande av hälsoprogram, med krav kopplat till mentalindex, bör samtliga medlemmar i Svenska Collieklubben uppmanas att, tillsammans med SKK/CS, ställa sig bakom beslutet. Diskussionerna gällande sakfrågan måste då tillåtas ha kommit till vägs ände. Oavsett egen åsikt är beslutsacceptans och förmågan att avsluta diskussionerna, för eller emot krav kopplat till mentalindex, angelägen. Utöver att faktiskt komma till beslut och acceptans menar utredningsgruppen att den enskilt viktigaste åtgärden för gemenskap och samsyn är att få en ökad kontaktyta mellan klubbens medlemmar. Exakt vad som bör göras diskuteras lämpligen i samråd mellan special- och rasklubb. Ett antal förslag från utredningsgruppen listas på sidan 36-37.

Rapporten offentliggörs

6) ***Utredningsgruppen föreslår slutligen*** att rapporten snarast görs offentlig för att minska spekulationer och ryktesspridning.

Uppdraget

Utdrag från CS uppdragsbeskrivning:

Uppdraget från Svenska Kennelklubbens Centralstyrelse, CS, var att ta fram en rapport med underlag för fortsatt hantering av förslaget till hälsoprogram (mer om ansökan om hälsoprogram sidan 20) inom SKK-organisationen.

”CS utgångspunkt är att colliens mentala status, i likhet med alla andra hundraser, ska ha en sådan mentalitet att den kan fungera i dagens samhälle utan t ex överdrivna rädslereaktioner i en för hunden vardaglig situation. SKK/CS vill poängtera att Kennelfullmäktige har uttalat att bland annat ur djurskyddssynpunkt är frågan om mentalitet mycket viktigt och CS ser med oro och allvar på colliens situation.

Arbetsgruppen ska skapa en översiktlig kunskap om rasens genetiska status och så långt möjligt beskriva allvarliga och frekventa sjukdomar eller funktionsnedsättningar i den svenska populationen och om möjligt i den internationella colliepopulationen. Om så är möjligt även beskriva om det finns väsentliga skillnader mellan olika populationer av rasen i världen.

Mentalbeskrivning Hund, MH, används som instrument för att beskriva rasens mentala status i Sverige. I den konflikt som finns bland rasens uppfödare och collieägare har även MH ifrågasatts. Arbetsgruppen ska föreslå åtgärder för att minska ifrågasättande av MH. Arbetsgruppen ska som ett resultat av sitt arbete föreslå om, och i så fall vilka, avelsåtgärder som bör beslutas om som ett resultat av arbetet. Detta kan ske genom rekommendationer, regler eller andra lämpliga åtgärder.”

Uppdragets bakgrund

Utdrag ur CS uppdragsbeskrivning:

”*Bakgrunden till uppdraget är SBKs begäran om att få införa ett hälsoprogram för collie på nivå 3. Rasen har i likhet med övriga raser som SBK har delegerat rasansvar för, krav på genomförd MH före parning och för registrering av valpkull. För program på nivå 3 fanns en önskan att få införa ett mentalindex som skulle uppfylla vissa villkor.*

CS konstaterade att frågeställningen har delat klubben med mycket starka åsiktsskillnader som funnits under många år. Vidare konstaterade CS att ett hälsoprogram med krav på erforderlig IT-utveckling tidigast kan starta 2021. CS ville därför utnyttja tiden till att säkerställa en större samsyn rörande befintligt och föreslaget hälsoprogram."

Arbetsgrupp och arbetsmetod

Till utredningsgruppen tillsattes följande personer sommaren 2018:

- Ionie Oskarson, ordförande
- Eva Eriksson
- Anja Gramner
- Christina Johansson (ersatte Marianne Hansson november 2018)
- John Örvill
- Helena Frögéli, sekreterare

Utredningsgruppen har, utifrån det av SKK/CS givna uppdraget enligt ovan, delat upp arbetet i följande huvudrubriker:

1. Colliens mentala status – med SKK/CS betoning på djurskyddet och intentionerna med avelsarbetet inom SKK-organisationen (se sidan 29)
2. Colliens genetiska variation – har rasen "råd" med restriktioner? (sidan 30)
3. Hur kan ifrågasättandet av MH minskas? (sidan 31)
4. Hur kan samsynen inom rasklubben öka? (sidan 33)

Utredningsgruppen har valt att i första hand lägga fokus på mentalitet, genetisk variation och samsyn, då rapportens syfte enligt CS uppdrag är att ge underlag för fortsatt hantering av förslaget till hälsoprogram.

Utredningsgruppen startade arbetet genom att sammanställa ett gemensamt faktaunderlag för att få en samlad bild av rasens situation idag. Tillgänglig statistik från SKKs stambok har tagits fram och en genomgång av aktuell forskning inom området har gjorts, se källor och övrig information sidan 74.

Avseende colliens genetiska variation har särskild hjälp erhållits av Erling Strandberg, professor i genetik vid Sveriges lantbruksuniversitet. Professor Strandberg har skrivit texten "Bevarande av genetisk variation i collie", bilaga 1. Utöver det har Curt Blixt, sakkunnig i hundars mentalitet, tillsammans med Ingalill Blixt, författare och hundkunnig, skrivit texten "MH jämfört med BPH", bilaga 2. Professor Åke Hedhammar, SKKs veterinärmedicinske rådgivare, har bidragit till utredningen med texten "Rädsla hos hund ur ett djurskyddsperspektiv", bilaga 3. Delar av texterna har använts i rapporten men återfinns även i helhet som bilagor till denna.

I syfte att få fram ett bredare underlag gällande uppfödares och collieägares inställning till MH har två enkätundersökningar genomförts, bilaga 11.

För att få information om rasen internationellt har utländska collieklubbar kontaktats, bilaga 10, och rasspecifika avelsstrategier inhämtas från de nordiska länder där så är möjligt, dvs Norge och Finland, sidorna 23-24.

Efter genomförd faktainsamling har rasens situation analyserats och förslag på åtgärder tagits fram. Rapporten har slutligen lästs och kommenterats av två externa granskare, Åsa Lindholm, journalist och författare med mångårigt hundkunnande adjungerad till flera av SKKs kommittéer och Sofia Malm, genetisk sakkunnig, Avdelningen för avel och hälsa, SKK. Rapporten är därmed klar att lämnas till utredningens styrgrupp och SKKs Centralstyrelse.

Collien – historik och nutid

Colliens bakgrund

I den rasspecifika avelsstrategin (mer om RAS, sidan 8) för collie, 2018-2023, beskrivs rasens bakgrund enligt följande:

” Långhårig och korthårig collie skiljer sig bara genom pälslängd samt detaljer i öronstorlek. Den långhåriga collien är en något förfinad version av den skotska fåraherdens ursprungliga arbetscollie från vilken den har valts ut under åtminstone hundra år. Många långhåriga collies kan fortfarande arbeta tillfredsställande om de ges chansen. Grundbudskapet är att även om collien är vacker, är den en arbetande hund.

Collien är en av de äldsta bruksraserna, och kommer ursprungligen från de brittiska öarna där den användes som vallhund. Colliens följsamhet, samarbetsvilja och arbetskapacitet gjorde att den tidigt kom att användas även för andra arbetsuppgifter än vallhundens. Collien var en av de raser som engelsmännen använde som militär brukshund under första världskriget. Collien kom till Sverige i slutet av 1800-talet. Den kom bland annat att användas inom militären, då den visat sig vara duglig under första världskriget. Där användes den av engelsmännen som sanitetshund, våra dagars sökhund.

I Sverige finns det numera collies som används som tjänstehundar inom Hemvärnet och Flygvapnet, som räddningshundar och under senare tid även som service- och signalhundar, terapihundar och vårdhundar. Det finns även collies som utför sina sysslor som vallhundar, främst fårvallare. Collien är idag en allsidig brukshund, som återfinns inom både träning och tävling i aktiviteter såsom lydnad, bruks (bl.a. spår, sök, rapport och bevakning), agility och drag. Collien ses också ofta i utställningsringen och den visades på utställning redan i slutet av 1800-talet, då den rönte intresse från drottning Victoria i Storbritannien. Detta förhöjde intresset för de vackra vallhundarna som fashionabla sällskapshundar. Den långhåriga varianten var först att utvecklas från en enkel arbetande hund till en glamorös utställningshund, och det på mindre än 50 år. Den korthåriga varianten har inte rönt samma stora intresse som utställningshund. Som alla vallhundsraser har även collie en snabb inlärningsförmåga och hög arbetsvillighet. Men framför allt är collien en fantastisk familjehund.”

Rasstandard

Svenska Kennelklubben är, liksom flertalet europeiska länders kennelklubbar, medlem i FCI, Fédération Cynologique Internationale, den internationella kennelklubbsorganisationen. Inom FCI erkänns ömsesidigt medlemsländernas stamtavlor och varje medlemsland följer respektive hemlands rasstandarder. För collie gäller den rasstandard som fastställdes av FCI General Committee 2012-10-08. Den svenska översättningen fastställdes av SKKs arbetsgrupp för standardfrågor 2013-02-13. Rasstandarden finns publicerad på skk.se.

I rasstandarden för collie går bland annat att läsa följande:
”Bakgrund/ändamål
Långhårig och korthårig collie skiljer sig bara genom pälslängden. Rasen anses ha sitt ursprung I de lokala hundar som blandades med de hundar som romarna förde med sig till Skottland. Purister må peka på subtila skillnader som uppstod när uppfödare valde ut avelsmaterial för framtida uppfödning, men faktum kvarstår att de två raserna härstammar mycket nyligen från samma hundar och faktiskt har gemensamma blodslinjer ända till i dag. Den långhåriga collien är en något förfinad version av den skotska fåraherdens ursprungliga arbetscollie från vilken den har valts ut under åtminstone hundra år. Många långhåriga collie kan fortfarande arbeta tillfredsställande om de ges chansen. Grundbudskapet är att även om collien är vacker, är den en arbetande hund.

Helhetsintryck
Långhårig collie utstrålar stor skönhet, lugn värdighet med alla delar i proportion till helheten. Kroppsbyggnaden ger intryck av styrka och rörlighet utan att vara klumpig och utan spår av grovhet. Uttrycket är synnerligen viktigt och uppnås genom en perfekt balans och kombination av skalle och nosparti, storlek, form, färg och placering av ögon samt korrekt ansatta och burna öron.

Uppförande/karaktär
Rasen skall vara vänlig till sinnelaget utan spår av nervositet eller aggressivitet. Den är en utmärkt sällskapshund, vänlig, glad och aktiv, som passar bra ihop med andra hundar och barn."

Särskilda rasspecifika domaranvisningar

Särskilda rasspecifika domaranvisningar, SRD, har tillämpats vid utställningar sedan 2009 och ska identifiera riskområden och förebygga att de utvecklas till problem. SRD är ett komplement till rasstandarden och har som målsättning att öka exteriördomares medvetenhet om exteriöra överdrifter och sundhet. Sedan år 2014 samarbetar de nordiska ländernas kennelklubbar och man har tagit fram ett gemensamt BSI, Breed Specific Instructions, och det svenska SRD är idag en översättning av det nordiska BSI.

Gällande mentalitet framgår följande i BSI/SRD-dokumentet:

"Alla hundar ska ha en mentalitet som gör det möjligt för dem att fungera i det moderna samhället. Rastypisk mentalitet ska noteras och respekteras men får inte förhindra social anpassning och tillgänglighet. Okontrollerat aggressivt beteende eller flyktbeteende kan inte tolereras och hunden ska tilldelas "disqualified". Beteendestörningar nämns i SRD-texten när de bedömts utgöra ett riskområde."

För collien förekommer riskområden som:
"1. Käkar och tänder: Smal underkäke kan ge felställda hörntänder som biter upp i gommen. "Underkäken skall vara stark och väl markerad".
2. Ögon: Alltför små, djupt liggande ögon. "Ögonen skall vara medelstora (aldrig riktigt små) mandelformade".
3. Uppförande/karaktär (mentalitet): Ängslighet och otillgänglighet.

Särskild uppmärksamhet ska ägnas underkäke, bett, ögon liksom också mentaliteten. Standarden lyder; "Collie är gladlynt och vänlig, aldrig nervös eller aggressiv"."

Rasspecifika avelsstrategier för collie

En rasspecifik avelsstrategi, RAS, är en handlingsplan för aveln inom en viss hundras. Ambitionen är att dokumentera historik, nuläge och formulera gemensamma strategier för avelsarbetet för att skapa goda förutsättningar för en långsiktig och hållbar avel. Hänsyn tas bland annat till hundarnas hälsa, mentalitet och exteriör. RAS ska i första hand vara en vägledning och riktlinje för uppfödarna, men kan också tjäna som konsumentupplysning för den som ska köpa hund.

Inom Svenska Collieklubben har följande mål, i nämnd prioriteringsordning, för avel funnits sedan det första rasdokumentet fastställdes 2004.

1: Hälsa - Höftledsdysplasi (HD) och ögonstatus
2: Mentalitet - Mentalbeskrivning hund
3: Bruksegenskaper - Arbetsmeriterade hundar
4: Exteriör - Utställning och exteriörbeskrivning

Klubben slår fast i RAS att dessa fyra punkter alltid ska ses som en riktlinje i avelsarbetet. Avelsbas och genetisk struktur anses höra till kategorin hälsa.

Den senaste rasspecifika avelsstrategin för collie (år 2018-2023) fastställdes av SKKs Avelskommitté den 12 september 2018, med följande utlåtande:

”Strategin är tydlig och genomarbetad och visar att klubben på flera olika sätt har gett möjlighet för alla medlemmar att ta del av, och ha synpunkter på, denna reviderade RAS. Mål och strategier är tydliga. Genom förklaringar, statistik och bakgrund till oförändrade respektive förändrade mål och strategier ges en klar bild av både utvecklingen och nuläget för rasen samt hur avelsarbetet bör bedrivas.
Klubbens vilja att implementera och öka förståelsen för både HD-index och Mentalindex och få uppfödarna att använda dessa instrument i sin avel är tydlig, och helt i linje med SKKs rekommendationer.
Klubben hänvisar i RAS ofta till SKKs grundregler samt avelspolicy vilket förankrar mål och strategier på ett utmärkt sätt.
Sammanfattningsvis är detta reviderade RAS ett utmärkt dokument som ger all relevant information.”

RAS för lång- och korthårig collie 2018-2023, finns publicerad i sin helhet på skk.se/ras och på rasklubbens webbplats.

Collien i SKKs stambok

I SKKs register finns stambokförd data över hundars härstamning, avkommor, hälsa, tävlingar, prov, mentalbeskrivningar mm. Där finns också uppgifter om hundars uppfödare och eventuell ägarregistrering. Den övervägande delen av SKKs stambokförda data redovisas offentligt på skk.se i e-tjänsterna SKK Avelsdata och SKK Hunddata. I Avelsdata finns förutom information om enskilda hundar också statistiksammanställningar, bland annat; avkommestatistik, inavelstrender, rasstatistik baserad på födelseår för svenskfödda hundar födda 1990 eller senare mm. Utredningen har tagit del av uppgifter från SKKs e-tjänster och sammanställt och studerat data ur SKKs stambok för collie. Läs mer nedan och se bilaga 4.

Populationsöversikt

Antal registreringar

Antalet registreringar är avtagande för collie, något de delar med flera raser inom såväl SBK som andra klubbar. Under första halvan av 1990-talet registrerades drygt 1 000 valpar per år av collie långhår med år 1992 som högsta notering, 1 605 registreringar. Lägst antal registreringar gjordes år 2016, endast 265 hundar. För korthåren har antalet registreringar sedan 1990-talet fluktuerat mellan 30 till drygt 90 per år. Se bilaga 5. (I samband med att rapporten färdigställs kan konstateras att antalet registreringar år 2019 blev 255 st, dvs ett nytt värde för lägst antal registeringar efter det att statistiken i bilaga 5 sammanställdes.)

Inavelsgrad och djur använda i avel

Med inavel menas att man parar individer som är släkt och där avkomman får en inavelsgrad som är högre än den hos rasen i genomsnitt. Inavelsgraden kan definieras som den andel av en individs gener där båda allelerna (genvarianterna) är identiska genom arv.

Inavelsgraden för enskilda hundar och inavelsutvecklingen inom respektive ras redovisas i SKKs e-tjänst Avelsdata. Värdena som presenteras är beräknade genom tabellmetoden och omfattar fem generationer. För importerade hundar registrerar SKK endast tre generationer vilket kan medföra att inavelsgradens ökning underskattas något. Inavelsgraden är inte något exakt värde utan kan variera

för såväl individ som ras, beroende på hur mycket information (antal generationer, andel kända individer) som tas med i beräkningarna. För att medverka till att rasens ökning av inavelsgraden avtar bör de avelskombinationer som görs resultera i valpar med en inavelsgrad som är lägre än den för rasen i genomsnitt.

Avel inom en ras med stängd stambok innebär ofrånkomligen att inavelsgraden i rasen som helhet succesivt ökar och att den genetiska variationen minskar. Ökningen går dock vanligtvis långsamt om rasen är tillräckligt stor och har tillräckligt många djur använda i avel. Det är därmed inte korrekt att tala om att *sänka* inavelsgraden inom en ras. En sjunkande inavelstrend över en tidsperiod i Avelsdata ska tolkas som en avtagande ökningstakt av inavelsgraden och inte som en minskande inavelsgrad. För colliens del ses i Avelsdata en nedåtgående trend för inavelsgradens ökning, se bilaga 5.

Vid förlust av genetisk variation blir vissa genvarianter dubblerade och därigenom vanligare i rasen, samtidigt blir andra varianter ovanliga eller går förlorade. För att hålla inavelsökningen och förlusten av genetisk variation på en så låg nivå som möjligt, bör ett stort antal hundar användas i avel, och överanvändning av enskilda hundar (dvs att en individ har ett stort antal avkommor) undvikas.

Av svenskfödda collie mellan åren 1990 och 2017, har endast ca 7% av långhårshanarna och ca 14% av långhårstikarna använts till avel. Det faktiska antalet hanhundar som gått i avel skiljer sig stort åt under perioden. Av hanhundar som registrerades under år 1990 användes 56 stycken i avel medan det för hundar registrerade under 2010 hittills endast använts 15 stycken. Den stora variationen i antalet använda hundar beror på rasens registreringssiffror. När antalet registrerade hundar minskar, sjunker även antalet hundar använda i avel. För korthåren är motsvarande procentadel för perioden 1990-2017, för använda hanar, ca 12% och för tikar ca 19%, se bilaga 6.

I den rasspecifika avelsstrategin, RAS, för collie framgår att ingen hanhund bör användas mer i avel än att han sammanlagt, under sin livstid, lämnar maximalt det antal avkommor som motsvarar 10% av ett års registreringar. För närvarande innebär det ca 30 valpar (i RAS anges 40) för långhåren (291 hundar registrerades under år 2018) och betydligt färre för korthåren. År 1990 skulle motsvarande rekommendation gällande maximalt antal avkommor för långhårscollie ha varit ca 140 st (1405 st collie långhår registrerades 1990). Rasens genomsnittliga kullstorlek från 1990 fram till idag (2019) är ca 5 valpar per kull. Enligt SKKs grundregler får tikar maximalt föda 5 kullar under sin livstid med hänsyn till deras välmående. Överanvändning av enskilda avelsdjur inom collie är därmed alltså kopplad till hanarna i rasen.

Den hane i rasen som fått flest avkommor sedan 1990 har sammanlagt 183 valpar fördelat på 36 kullar. Sju hanar i rasen har tio eller fler kullar mellan åren 2010 och 2019. Den hane som använts mest under perioden har totalt 21 kullar. Under 2018 hade sex av de 41 hanar som användes i avel under året fler än 40 avkommor. Hanen med flest avkommor nådde under år 2018 det totala antalet 104 st (sammanlagt åren 2011-2018).

Genom att studera antalet barnbarn får man en än bättre bild av vilken spridning populära avelshundars genvarianter har fått i rasen. I Avelsdata är 502 stycken det största antalet svenskfödda barnbarn som redovisas inom rasen efter en och samma hanhund.

Inom collie långhår har ca 24 hundar i snitt per år importerats de senaste 10 åren. För korhåren är siffran cirka 5 hundar per år.

Utställning, prov, tävling, mentalbeskrivning/test

Enligt RAS är collie idag en allsidig brukshund, som används både för träning, tävling och som tjänstehund, även om den framförallt beskrivs som en familjehund. SKKs databas visar att deltagande på utställning är den absolut vanligaste aktiviteten/meriten för en collie, men det finns också hundar i rasen som deltar på såväl bruksprov som lydnad, rallylydnad, nose work, agility, vallning mm. Av hundar födda mellan 2010 och 2017 har 48 % av långhåren någon form av start (oavsett resultat) på utställning, beskrivning, prov eller tävling. För korthåren är motsvarande siffra 62% (maj 2019), se bilaga 4.

För rasens föräldradjur föreligger krav på känd mental status genom Mentalbeskrivning Hund, MH, för att registrering av valpkull ska vara möjligt (läs mer sidan 14). Av hundar födda mellan åren 2010 och 2017 har totalt 36 % av långhåren startat på MH (oavsett resultat) och 50% av korthåren (maj 2019).

I SKKs stambok finns fler än 5 300 MH-resultat för collie, av båda hårlagen sammantagna, från MHs startår 1997 fram till augusti 2019. Colliens mentalitet är med andra ord väl dokumenterad över tid och betydligt fler hundar än de som måste, på grund av krav för registrering av avkomma, deltar på MH.

Avelsrestriktioner/hälsoprogram för collie idag

Stamboken mellan de båda hårlagsvarianterna, kort- och långhårig collie, är öppen, dvs de olika varianterna får paras med varandra. I praktiken är detta dock ovanligt, endast 1-3 kullar per år har föräldrar med olika hårlag. Collien har år 2019 registreringsregler, med krav på föräldradjuren för registering av valpkull, gällande färg (förbjudet att para merle/merle), ledstatus (HD) och mentalitet (känd mental status MH), se bilaga 7. Utöver de tvingande reglerna är ögonspegling vanligt i rasen och rekommenderas av Svenska Collieklubben även om inget krav föreligger för att registrering av valpkull ska vara möjlig. Efterlevnaden av rekommendationen är mycket hög.

Colliens genetiska status

Inom utredningens uppdrag ingår att ta fram fakta om colliens genetiska status. Dr Leigh Anne Clarc, genetiker och forskare vid Clemson University, USA, har forskat på dermatomyosit, DMS, en autoimmun sjukdom som finns hos framför allt collie och närbesläktade rasen shetland sheepdog. I samband med forskningen har Dr Clarc kunnat konstatera att collie har låg genetisk variation i DLA, dog leukocyte antigen. Det är hundens motsvarighet till människans MHC, major histocompatibility complex, och utgörs av en grupp av gener med central roll för immunförsvaret. Dr Clark var inbjuden föreläsare vid den colliekonferens som hölls i Oslo augusti 2018. En intervju med Dr Clarc publicerades därefter i rasklubbens tidning ”Collieblad”. Informationen om colliens homozygotigrad (förekomsten av två likadana varianter, alleler, av en gen) i DLA har skapat diskussion i collieled och frågan om rasen har ”råd” med restriktioner så som olika hälsoprogram har ställts. Att rasen har låg genetisk variation i DLA behöver dock inte innebära att homozygotigraden är hög även i övriga delar av colliens genom (arvsmassa).

För att utröna colliens genetiska variation planerande utredningsgruppen inledningsvis att få till stånd en molekylärgenetisk analys av rasens arvsmassa. Efter information och råd från bland annat Erling Strandberg, professor i genetik vid institutionen för husdjursgenetik vid Sveriges lantbruksuniversitet, beslutade gruppen dock att avstå från en genetisk analys inom utredningen. Anledningarna till ställningstagandet är kortfattat att en sådan analys ännu är dyr att genomföra, svår att tolka och dessutom inte ger praktiskt användbar information för rasens uppfödare.

Professor Strandberg har skrivit en förklarande text, ”Bevarande av genetisk variation i collie”, bilaga 1, till utredningen. Här följer ett sammandrag av delar av texten:

//. Avel med stängd stambok leder ofrånkomligen till att hundarna inom rasen blir allt mer släkt och att risken för parning mellan besläktade individer, dvs inavel, då ökar. Inavel leder till att homozygotigraden, det vill säga den andel av hela genuppsättningen som bara består av en genvariant (en allel) blir allt större. Vissa genvarianter kan dessutom slumpmässigt försvinna i en liten population, vilket även det ökar homozygotigraden. En tredje anledning till ökad homozygotigrad kan vara selektion (avelsurval), men då är det oftast något uppfödarna vill och eftersträvar. Det kan till exempel vara att bli av med en dålig eller defekt genvariant och bara behålla den gynnsamma.

Inom hundaveln har vi bra information om släktskap mellan hundar då stamtavlorna vanligtvis sträcker sig över många generationer. Det går därför att beräkna hur närbesläktade två hundar är och undvika att para dem om de ger avkomma med för hög inavelsgrad. Det finns också en teoretisk möjlighet att beräkna hur besläktad en viss hund är med resten av rasen och undvika att använda hundar med hög släktskapsgrad i aveln (se mer om släktskapsindex nedan). Utifrån inavels- eller släktskapsutvecklingen över tid kan man också beräkna hur mycket genetisk variation rasen förlorar per generation, eller år, och baserat på detta ta eventuella beslut om att ändra inriktningen på aveln. Men även om vi kan beräkna hur mycket genetisk variation vi förväntar oss försvinner, så vet vi inte hur mycket genetisk variation det fanns ”från början”.

Ett sätt att undersöka hur mycket genetisk variation som finns och hur stor homozygotigraden är, vore att använda molekylärgenetisk information. Om vi har tillgång till hela arvsmassan, dvs alla baspar i DNA-spiralen (A, T, C eller G), kan vi också beräkna den faktiska homozygotigraden som ett medeltal över alla hundar och över hela arvsmassan (genomet). Tyvärr är fortfarande så kallad helgenomsekvensering dyrt och det innebär därför ofta att bara en eller ett fåtal hundar sekvenseras. Hur representativa dessa då är för en hel ras kan ifrågasättas.

Som tidigare konstaterats innebär avel inom en sluten ras att hundarna oundvikligen blir mer och mer släkt med varandra. En analys av genetisk variation leder därför egentligen inte till någon annan handlingsplan än det vi redan vet – att det är viktigt att bevara den genetiska variationen inom rasen. Det görs bäst genom att använda många djur i avel och genom att inte tillåta enskilda avelsdjur ha för många kullar.

Det finns möjlighet att skatta hur mycket släkt hundar inom en ras är med varandra genom ett så kallat *släktskapsindex*. Uppfödarna kan då, om de har flera lika bra hundar att tillgå, välja den som är minst släkt med övriga i rasen. Även om en analys av genetisk variation hade gjorts, där resultatet visat på att åtgärder måste vidtas, skulle hjälpmedlet vara släktskapsindex (eller möjligen inkorsning av obesläktat material, dvs annan population eller ras). Professor Strandberg menar att det inom överskådlig tid inte kommer att finnas ekonomiska möjligheter att använda molekylärgenetisk information avseende släktskap för att välja ut avelsdjur inom hundaveln.

Professor Strandberg har beräknat släktskapsutvecklingen inom collie. I beräkningen har härstamningsuppgifter även från övriga nordiska länders stamböcker tagits med (information från John Örvill, SBK), figur 1, nästa sida. Även om släktskapsnivån för korthår är högre än för långhår följer utvecklingen samma mönster i båda raserna under 2000-talet, ett sänkt medelsläktskap som planar ut i mitten av 2010-talet för att visa en svag uppgång de senaste åren. Om det förelåg helt slumpmässiga parningar skulle en liknande kurva fås även för inavelsgraden, men värdena skulle vara hälften så stora. Inavelsgraden hos avkomman är nämligen lika med hälften av släktskapet mellan föräldrarna. Ungefär samma mönster i inavelsutvecklingen kan ses i SKK Avelsdata. Det sjunkande släktskapet (minskade ökningen) beror rimligen på ett ökande inflytande av importerade hundar. En del av sänkningen kan dock bero på att importerade djur vanligen har färre led i stamtavlan registrerade i SKKs stambok än svenskfödda hundar. Släktskaper för importer riskerar därmed att underskattas.

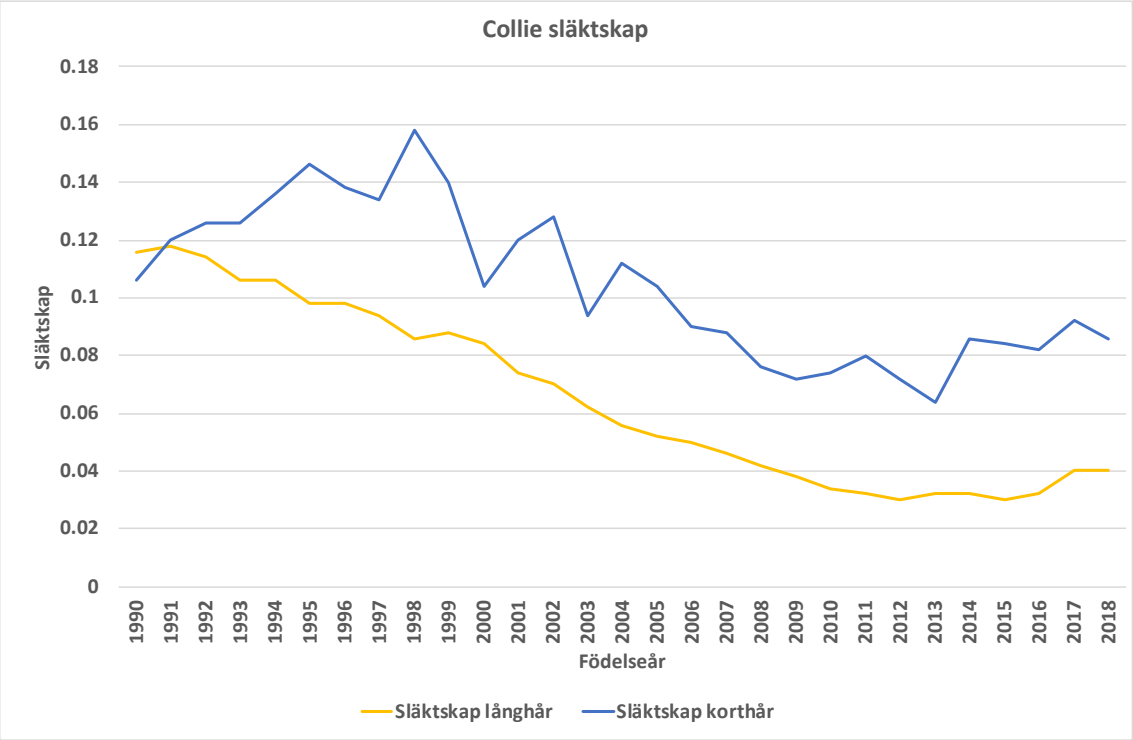

Figur 1. Medelsläktskap för långhårig och korthårig collie för olika födelseår.

Under relativt lång tid har andelen hanhundar inom rasen som används i avel (av de hanhundar som fötts ett visst år) legat tämligen konstant på ca 7% (långhår), detta trots att antalet registrerade hundar har minskat drastiskt under samma tidsperiod. Detta innebär att antalet hanhundar som använts i avel också har minskat. Antalet använda hanhundar motsvarar ungefär att en hanhund från var femte kull använts till avel. Under samma tid har kullstorleken ökat svagt, vilket inte är orimligt med tanke på att släktskapet (och därmed inavelsgraden) minskat.

Enligt Professor Strandberg skulle det ur forskningssynpunkt vara intressant att göra en kartläggning av den genomiska (molekylärgenetiska) variationen i ett stort antal raser. Om man använder samma urvalsprinciper för hundarna och samma typ av analys (t ex SNP-chip*) kan man åtminstone placera raserna i en rangordning, från mest till minst genetisk variation. Från ett praktiskt perspektiv för avelsarbetet är emellertid en sådan analys inom en ras av mindre intresse. Oavsett resultat skulle ändå handlingsplanen bli densamma, man bör undvika att använda för få hanhundar i avel och man bör välja hundar som är så lite släkt med resten av rasen som möjligt. Detta går att göra med hjälp av släktskapsindex baserat på härstamningsinformation. .//

* SNP=single-nucleotide polymorphism. En sorts genetisk markör som utgörs av ett ställe i arvsmassan där det finns variation mellan olika individer. SNP-chip används i molekylärgenetiska analyser.

Colliens mentalitet

MH-historik, krav införs

Dokumentation av hundars mentala egenskaper genom mentalbeskrivningar/-test har lång tradition i Sverige. År 1973 infördes krav på godkänt karaktärsprov för collie för deltagande i segrarklass. Meningarna var redan på den tiden delade och debatten livlig. År 1989 blev Mentalbeskrivning Unghund, MUH, en officiell beskrivningsform som efter viss revidering ersattes av Mentalbeskrivning Hund, MH, år 1997. Sommaren 2000 skrev SBK till SKKs Avelskommitté med begäran om krav på känd mental status hos föräldradjuren för registrering av valpar avseende de raser SBK innehar avelsansvaret för.

Efter vidare diskussioner i SCK, SBK, SKK/AK och SKK/CS beslutade SKKs Centralstyrelse juni 2001 att collie, tillsammans med övriga raser inom SBK, fr o m 2002-01-01 skulle påföras krav på känd mental status för registrering av valpkull för föräldradjur födda efter 2000-01-01. Som känd mental status avsågs att hunden genomgått en fullständig MH alternativt att beskrivaren avbrutit beskrivningen. Om föraren avstod skott ansågs hunden ändå ha känd mental status.

Från och med 2017-01-01 ändrades MH-regelverket så att föräldradjur födda fr o m 2016-01-01 måste ha genomgått en fullständig MH med kryss i alla 33 positioner för att erhålla känd mental status för avel. Hund som förare eller beskrivare avbryter anses därmed *inte* ha känd mental status för avel. Om föraren avstår skott anses hunden även fortsättningsvis ha känd mental status för avel.

MH - deltagande och resultat

Antalet collie långhår som deltar på MH minskar kontinuerligt över tid. Då även antalet födda collie minskar redovisas procentandel svenskfödda hundar (per födelseår) inom respektive hårlagsvariant som startat på MH (oavsett resultat), se figur 2 nedan. I diagrammet ses också att procentandelen deltagande korthår, i förhållande till antalet födda, är större och ökar över tid.

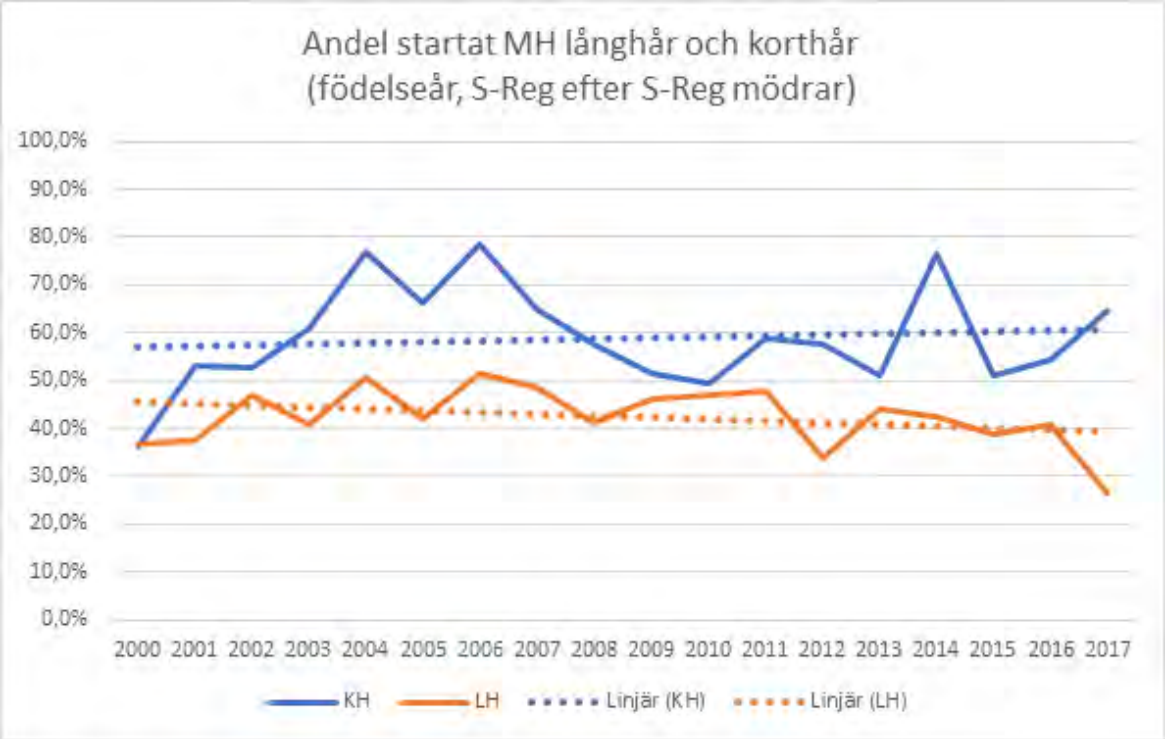

Figur 2. Andelen svenskregistrerade collie med svenskregisterade mödrar med födelseår 2000 till 2017 med resultat från MH.

För att utröna om colliens, långhår, MH-resultat kan antas vara representativa för rasen som helhet (och över tid) har fördelningen av deltagande hundar från rasens uppfödare för åren 2000–2017 analyserats. Under perioden har hundar från fler än 270 uppfödare deltagit på MH. Medelindex gällande Nyfikenhet/Orädsla, N/O, (läs mer sidan 18) skattades för hundar från respektive uppfödare varefter uppfödarna delades upp i två grupper på var sida av medianvärdet (mittersta N/O-värdet i deltagargruppen). År 2000 stod båda uppfödargrupperna för såväl ungefär lika många födda valpar, som deltagande hundar på MH. Sett över tid har MH-deltagarandelen mellan de två olika uppfödargrupperna förändrats fram till och med år 2017, se figur 3.

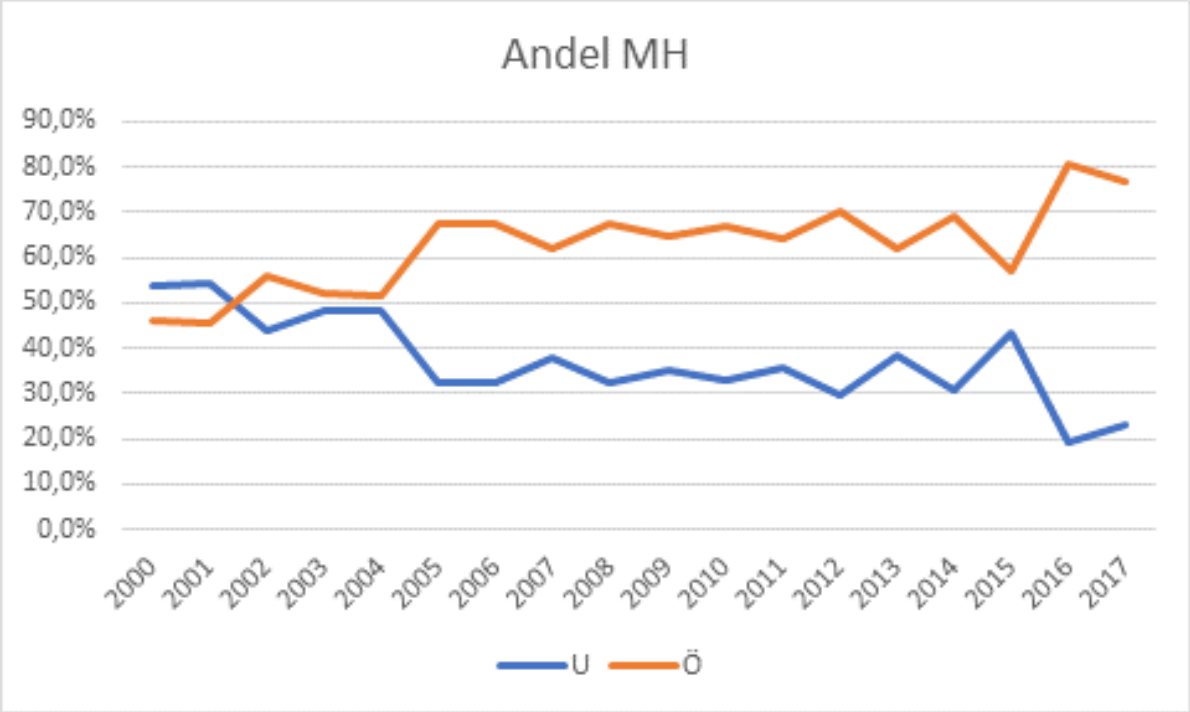

Figur 3. Deltagarandel MH: Andel hundar (collie långhår) från uppfödare som ligger över (orange linje) respektive under (blå linje) medianvärdet gällande mentalindex avseende Nyfikenhet/Orädsla. OBS graferna redovisar hundar som startat på MH, inte andel av födda, därav är summan av de två linjerna alltid 100%.

Som ses i figur 3 har andelen deltagande hundar på MH från gruppen av uppfödare med N/O-medelvärden *över* medianvärdet ökat över tid, samtidigt som andelen hundar från uppfödare med värden *under* medianvärdet har minskat. Tillsammans gör den inbördes förändringen mellan grupperna att tolkningen av rasens medelvärden för MH-egenskaper försvåras och att värdena därmed bör tolkas med försiktighet. I figur 4, nästa sida, ses MH-medelvärden, uppdelade i tre olika tidsperioder, med avsikt att tydliggöra rasens utveckling över tid. Tolkningen skulle kunna vara att rasens nyfikenhet har ökat över tid samtidigt som rädslereaktioner har minskat. Det skulle dock också kunna vara så att de förändringar som ses beror på det tidigare förda resonemanget, figur 3. Det vill säga att medelvärdena har påverkats i positiv riktning genom att en större andel hundar från gruppen ”över medianvärdet” för Nyfikenhet/Orädsla har deltagit på MH över tid.

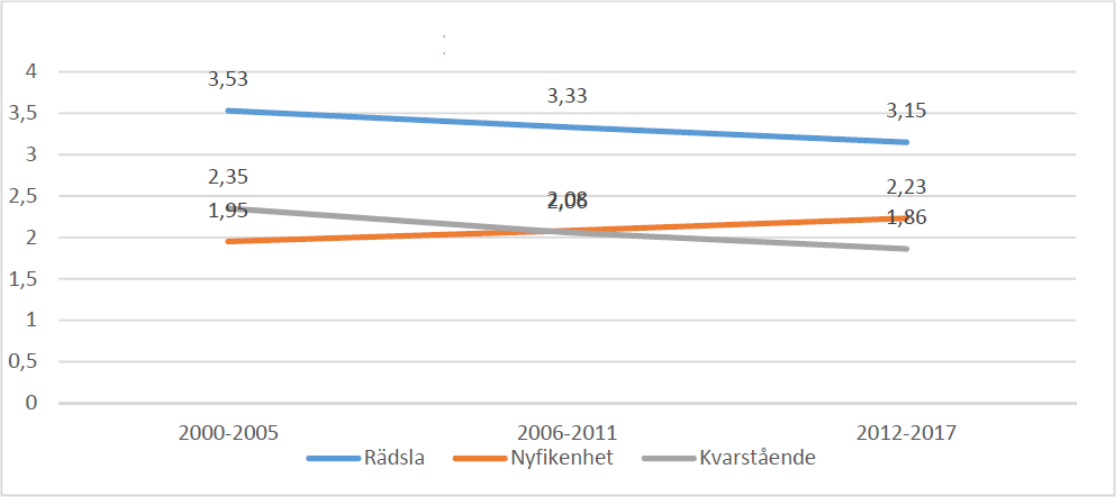

Figur 4. Medelvärden för MH, moment 6 ”Överraskning”; rädsla, nyfikenhet, kvarstående rädsla är svåra att tolka. I statistiken ingår alla beskrivna individer, inklusive importerade hundar.

Bland hundar som kommer från uppfödare som enbart beskriver avelsdjur finns ett stort mörkertal. Det kan därmed inte uteslutas att de hundar som inte kommer till MH har en sämre mentalitet än hundar från uppfödare som i större utsträckning deltar med många av sina hundar på MH.

Colliens MH-resultat i jämförelse med andra raser

I jämförelse med SBK-raser

Resultat från MH sammanställs och redovisas för rasen i SKK Avelsdata och på SBKs webbplats. I spindeldiagrammen nedan redovisas rasvarianterna för sig; collie, långhår till vänster och korthår till höger, i jämförelse med samtliga övriga raser inom SBK, figur 5. I de fall colliens blå fält ligger utanför den gröna medelvärdesringen, visar rasen den aktuella egenskapen i större utsträckning än andra SBK-raser. På motsvarande vis förekommer en egenskap i mindre uträckning när det blå fältet ligger innanför den gröna ringen.

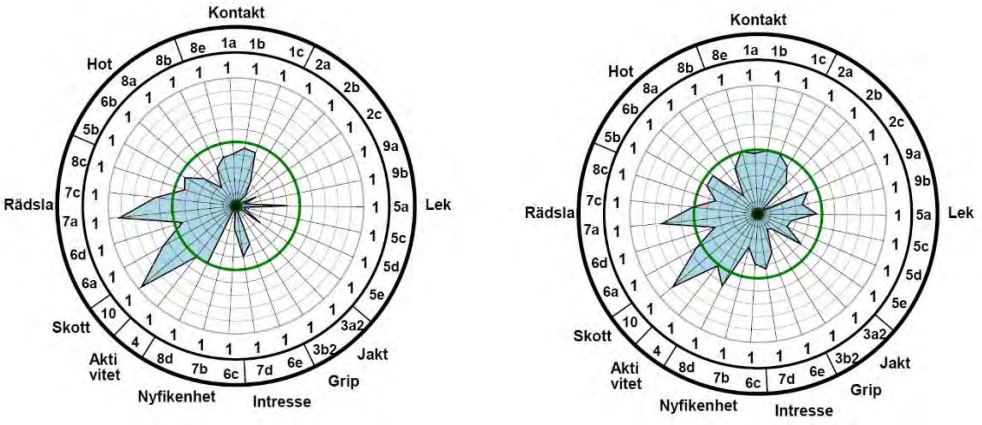

Collie långhår ***Collie korthår***

Figur 5. Spindeldiagram för collie långhår respektive collie korthår med fullständiga MH jämfört med samtliga bruksraser. Det blå fältet visar colliens medelvärde och den gröna ringen motsvarar bruksrasernas medelvärde satt till 0. Collie långhår är i jämförelsen; mindre kontaktbenägen och lekfull. Den jagar lilla bytet mindre och griper det i mindre utsträckning, har mindre intresse och lägre nyfikenhet. Den har jämförbar aktivitet men större rädslor och skotträdslor än övriga brukshundar. Jämförs rasvarianternas spindeldiagram med varandra är korthåren mer kontaktbenägna (i paritet med övriga bruksraser), mer lekfulla och har något mindre rädslor än långhåren.

I colliesammanhang diskuteras ibland MH-redovisningen och den jämförelse som där görs med samtliga övriga brukshundar. Raser så som tysk schäferhund, belgisk vallhund/malinois och

rottweiler ingår i spindeldiagrammets jämförande medelvärde (den gröna ringen). Jämförelseupplägget är lika för alla raser inom SBK, dvs raserna jämförs med varandra och inte med hundar av liknande typ/egenskaper.

Vid jämförelse av avelsdjur inom collie långhår och avelsdjur av övriga bruksraser för perioden 2005 fram till september 2019 framgår att ca 2,4% av alla ägare till collie avstår skott medan 0,6% av ägarna till de andra raserna inom SBK gör det. Beskrivarna bryter 0,5% av hundarna inom de övriga raserna och 5,5% av collie. Sett till kvarstående rädslor vid skramlet (ljudkänslighet) har 0,1% av övriga bruksrasers avelsdjur kryss i ruta 5 (*Visar stort mått av rädsla eller ökad rädsla efter samtliga passager*) och 1,5% av deltagande collie som gått i avel under perioden. Gällande kvarstående rädslor vid skottmomentet har 3,1% av övriga bruksrasers avelshundar värde 5 (*Berörd, rädd. alt. Vill lämna platsen, försöker fly. alt. Föraren avstår skott.*) och 19,5% av collierasens. Se bilaga 9.

I jämförelse med andra vallhunds-/sällskapshundsraser

Ett argument som ibland anförs är att colliens temperament inte ska motsvara mer utpräglade tjänstehundars beteendeegenskaper. Inom utredningen har därför långhårig collie jämförts med MH-medelvärden för följande raser/grupper av raser;

- två raser av vallhundstyp, australian shepherd (3350 st) och shetland sheepdog (372 st). Raserna är de två som ligger närmast ur ett släktskapsperspektiv, se bilaga 8.
- hundar ur FCI-grupp 9, ”Sällskapshundar”, totalt 25 raser med 2487 st resultat
- raser utanför SBKs avelsansvar med 30 st eller fler MH-resultat. Totalt 114 raser med ca 40 000 st resultat.

I de sammanförda grupperna av raser har korrigeringar gjorts så att varje ras bidrar med lika andel av medelvärdet. På så vis undviks att numerärt stora raser påverkar spindeldiagrammets jämförande medelvärde i större utsträckning än raser med mindre numerär.

Vid samtliga jämförelser visar det blå fältet colliens medelvärde och den gröna ringen de olika rasernas/rasgruppernas medelvärde satt till 0. I de fall colliens blå fält ligger utanför den gröna medelvärdesringen, visar därmed rasen den aktuella egenskapen i större utsträckning. På motsvarande vis förekommer en egenskap i mindre uträckning när det blå fältet ligger innanför den gröna ringen, figur 6. Bilden av colliens beteende blir något mindre särpräglad vid dessa jämförelser än gentemot samtliga bruksraser. Det kan dock ändå konstateras att collien, oavsett jämförelseras/er, visar större rädslor vid MH än övriga.

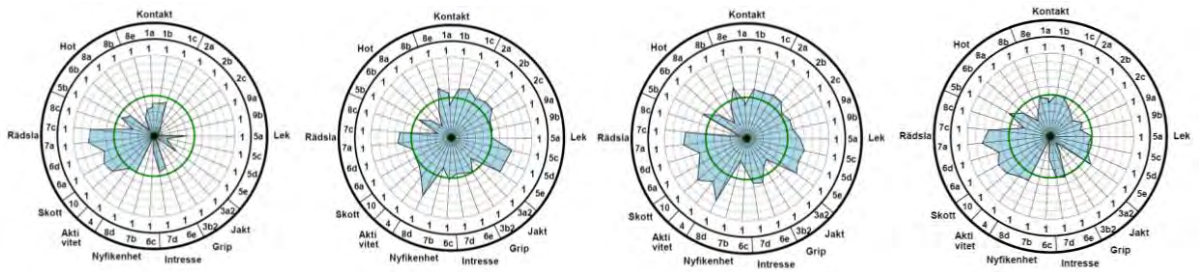

Collie långhår jämfört med:
Australian shepherd *Shetland sheepdog* *Grupp 9* *Raser utanför SBK*

Figur 6. Collie, långhår, jämfört med, från vänster; australian shepherd (3350 st), shetland sheepdog (372 st), med hundar ur grupp 9, Sällskapshundar, (raser med 2 eller fler MH-resultat. Totalt 25 raser (2487 resultat) där varje ras bidrar med 1/25 del av medelvärdet) och slutligen med raser utanför SBK, som har 30 eller fler MH-resultat. Totalt 114 raser (ca 40 000 resultat) där varje ras bidrar med 1/114 del av medelvärdet. Det blå fältet visar colliens medelvärde och den gröna ringen motsvarar de olika rasernas medelvärde satt till 0.

Norges Universitet i Oslo har undersökt ljudkänsligheten hos 17 raser (5257 hundar) via en enkätstudie. I medeltal var ca 23% av hundarna enligt deras ägare rädda för ljud. Av de ingående raserna var norsk buhund, irish softcoated wheaten terrier och lagotto romagnolo i allmänhet mest ljudkänsliga. Gällande rädsla för fyrverkerier var raserna med störst rädslor i fallande ordning; norsk buhund (32,0% av ägarna hade svarat ”*starka tecken*” och *mycket starka tecken*”) , shiba inu, irish softcoated wheaten terrier, lagotto romagnolo, cairnterrier och collie (23,3%) (Storengen LM, Lingaas F).

Projekt Mentalt Sund Collie och Mentalindex

I mars 2010 startade Svenska Collieklubben tillsammans med SBK, SKK och Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, pilotprojektet ”Mentalt Sund Collie”. Projektet, som nu, år 2020, är i sin slutfas, syftade till att utforma avelsvärdering för mentalitet, så kallat mentalindex, baserat på samtliga MH-resultat i rasen. Sedan 2012 publicerar rasklubben avelsvärden för egenskaperna ”Socialitet”, ”Nyfikenhet/Orädsla”, ”Lekfullhet”, ”Jaktintresse” och ”Skott” för collie långhår på sin webbplats. Sedan 2013 finns också avelsvärden för collie korthår. Avelsvärdena uppdateras två till tre gånger per år av SLU.

I den rasspecifika avelsstrategin för collie, RAS, 2018-2023, lyfts ”Nyfikenhet/Orädsla”, N/O, fram som den mest centrala egenskapen inom avelsarbetet. Mentalindex för N/O är en förutsägelse om hur olika parningskombinationer kan antas påverka avkommornas, och i förlängningen, rasens utveckling avseende just den egenskapen. Viktigt att förstå i sammanhanget är att mentalindex *inte* är ett direkt mått på avelshundens eget MH-resultat. Mentalindex är en skattning gjord på släktens samlade MH-resultat och förväntas ge en uppfattning om kommande collie-generations nyfikenhet och orädsla om den aktuella hunden används i avel. Att få en samlad skattning genom avelsvärden är av stor vikt då mentala egenskaper har en kvantitativ nedärvning, dvs hundars mentalitet påverkas av många gener och miljöfaktorer i samverkan. För säkrare avelsurval bör, utöver den enskilda hundens mentala egenskaper, också hänsyn tas till hur föräldradjur, syskon, avkommor, m fl – dvs släkten – uppför sig ur beteendesynpunkt. I de fall där många hundar inom en familj är trygga och stabila är sannolikheten större att det finns en genetisk komponent som gör att de hundarna kan förväntas nedärva önskade egenskaper. Mentalindex ger uppfödare och hanhundsägare den samlade bilden på ett enkelt och lättöverskådligt vis och avelsurval för beteendeegenskaper underlättas.

Hundar med mentalindex över 100 för N/O, kan antas lämna avkommor som är mer nyfikna och orädda än dagens medelcollie, medan hundar vars index ligger under 100 antas få avkommor som riskerar bli mer rädda/osäkra än föräldragenerationen.

Ungefär 50 % av potentiella avelsdjur inom rasen förväntas ha ett Nyfikenhet-/Orädsle-index över 100. Positivt är att även hundar med index under 100 kan användas i avel och ändå förväntas föra utvecklingen i önskad riktning gällande den aktuella egenskapen, dvs mot mer orädda hundar. Då krävs dock att den andra parten i parningskombinationen har ett högre index. Inom ett avelsarbete där index används är det nämligen *parningskombinationen* som är i fokus. Tillsammans ska indexmedelvärdet för de båda hundarna som ingår i kombinationen överstiga 100, dvs summerar man hanhundens och tikens index och delar den erhållna summan på två, ska värdet ligga över 100. Då förskjuts rasens medelvärde mot önskat mål gällande N/O. Är medelvärdet för parningskombinationen precis 100 bidrar parningen till att rasen kan förväntas ligga kvar på nuvarande nivå i gällande nyfikenhet och orädsla. Värden under 100 för en kombination medför däremot att rasens rädslor kan förväntas tillta samtidigt som nyfikenheten antas minska.

Rasens medelvärde, dvs 100, är (år 2019) baserat på resultat från colliehundar födda åren 2013-2017. Denna grupp kallas för referenspopulation. Referenspopulationen ska spegla den genetiska nivån för Nyfikenhet/Orädsla i den svenska populationen av nu levande colliehundar. Vilka hundar

som ingår i referenspopulationen förändras med tiden. Medelhunden, dvs hunden som ligger på index 100 för en egenskap, är vanligen helt olika beroende på vilken ras och vilken egenskap (kan till exempel vara HD, ED eller Nyfikenhet/orädsla) som avses. Det innebär att olika raseras index för olika egenskaper inte är jämförbara – de avspeglar olika typer av hundar. En collie med mentalindex för Nyfikenhet/Orädsla på 100 motsvarar alltså dagens genomsnittliga collie i Sverige i fråga om nedärvningsförmåga av just denna egenskap.

Säger MH något om hundars och colliens vardagsbeteende?

För att säkerställa att de egenskaper som mäts vid MH har betydelse för colliens vardagsbeteende genomförde Sveriges lantbruksuniversitet vid projektstarten av ”Mentalt sund collie”, i samarbete med rasklubben och SKK, en stor enkätundersökning. Enkäten riktade sig till ägare av collie långhår i Sverige som fötts under åren 1999 till 2009, även till de ägare vars hundar inte längre var i livet. Man efterfrågade ett svar per hund och inget krav fanns på att hunden skulle ha deltagit på MH (Arvelius, Grandinsson).

Enkätsammanställningen grundas på information från ägare till totalt 1 766 hundar. Ungefär hälften av collieägarna upplevde att deras hundar visade någon grad av rädsla i olika vardagssituationer, till exempel för att gå på halt underlag eller i trappor. Sammanlagt 935 hundar var beskrivna både via MH och enkät och forskarna kunde se statistiskt säkra samband, bland annat gällande egenskapsvärdet Nyfikenhet/Orädsla baserat på MH och ägarnas enkätsvar (N/O jämfört med enkätens icke social rädsla; genetisk korrelation* -0.70).

Hundar med höga egenskapsvärden för Socialitet beskrevs ha mindre rädsla för främlingar (Socialitet vs. enkätens ”intresse för främlingar” +0.87, Socialitet vs. enkätens ”rädsla för främlingar" -0.80), mindre miljörädslor och ett högt lekintresse. SLU-forskarna drog slutsatsen att MH ger mycket värdefull information om colliens beteende i vardagen och att det är rimligt att tro att ett avelsarbete baserat på uppgifter från MH även påverkar hundarnas beteende i vardagliga situationer (Arvelius, Grandinsson).

I hundägarenkäten ställdes även frågan om hur nöjd, eller inte nöjd, ägaren var med sin hund:

- Tycker du att din hunds temperament passar bra för ditt sätt att leva och för målet med ditt hundinnehav?
- Skulle du kunna tänka dig att skaffa hund igen?
- Skulle du i så fall kunna tänka dig en långhårig collie?

Majoriteten av alla collieägare som svarade var nöjda med såväl hund som val av ras och hela 86% kunde tänka sig att skaffa en collie till. Det var dock framför allt rädslor som hade betydelse för om ägarna var nöjda eller inte med sina hundar. Den typ av rädsla som utmärkte sig i högre grad hos de hundar vars ägare svarat nej på frågorna ovan var huvudsakligen rädslor i miljön, (exempelvis höga ljud eller fyrverkerier, att gå på konstiga underlag eller skott), och/eller att det tog lång tid för hunden att komma över rädslan när den blivit rädd för något (Jansson, 2012).

* Korrelation används inom statistiken för att beskriva sambandet mellan två variabler. Korrelationskoefficienten har ett värde mellan 1 och -1, där 0 anger inget samband, 1 anger maximalt positivt samband och -1 anger maximalt negativt samband. Ett plustecken innebär att ett högt värde på den ena variabeln hänger ihop med ett högt värde på den andra. Ett minustecken att ett högt värde på en variabel hänger ihop med ett lågt värde på den andra.

MH – kan vi vara säkra på att beskrivningen fungerar för avelsarbete?

I dagsläget finns det MH-resultat från knappt 120 000 hundar av många olika raser i SKKs databas. Det stora antalet MH-beskrivna hundar, med stambokförda och officiellt redovisade resultat från en standardiserad beskrivning, är unikt i världen och intresserar ett stort antal forskare såväl inom som utom Sverige. MH har därmed använts, och används även för närvarande, i en mängd olika studier. Det har medfört att MH-data ingår i många vetenskapligt granskade och publicerade studier och artiklar. MH torde därmed kunna sägas vara väl utvärderad och validerad. Ett exempel just baserat på collie och MH är artikeln ”Genetic analysis of a temperament test as a tool to select against everyday life fearfulness i Rough Collie”, (Arvelius et al 2014). Syftet med studien var att utvärdera om MH kan användas för avelsurval för beteendeegenskaper inom collie långhår - framför allt för att minska vardagsrädsla. Forskarna vid SLU konstaterar i studien att MH är ett effektivt verktyg för att välja avelsdjur med avelsmålet att minska vardagsrädslor i rasen. De drog också slutsatsen att MH även kan användas för urval för andra beteendeegenskaper. Artikeln ingick i Per Arvelius doktorsavhandling och publicerades i “American Society in Animal Science” november 2014.

Arvbarhet – MH

Arvbarheten är ett matematiskt mått som talar om hur lätt det är att påverka en egenskap i avelsarbetet. I tabell 1 nedan redovisas arvbarhetsskattningar för ett antal MH-egenskaper och skott för collie. Enligt professor Erling Strandberg, SLU, medför skattningar på 20-25% en god möjlighet till avelsframsteg, framförallt om tillgång till mentalindex finns.

Tabell 1: Arvbarhetsskattningar för MH-egenskaper för collie långhår. Källa; Katja Nilsson, SLU.

Sammanslagna egenskaper MH	***Arvbarhet***
Socialitet	25 %
Nyfikenhet/Orädsla	23 %
Lekfullhet	26 %
Jakt	18 %
Aggressivitet	15 %
MH-värde	
Skott	14 %

Användandet av mentalindex

I Svenska Collieklubbens rasspecifika avelsstrategi, RAS 2018-2023, finns följande text: ”*Uppfödarna skall studera de tilltänkta avelsdjurens Mentalindex och skall alltid sträva efter att varje kulls Mentalindex gällande N/O är 100 eller mer. Man skall också beakta de tilltänkta avelsdjurens förmåga att utan obehag kunna röra sig på olika mark- eller golvbeläggningar.*”

RAS fastställdes av SKK/AK i september 2018. I RAS-dokumentet framgår att revideringsförslaget skickades till klubbens lokala aktivitetsområden med uppdraget att sprida det till medlemmarna för förankring. RAS-dokumentet har kunnat diskuteras, via diskussionsmöten, mejl och Facebook-sidor. Kommentarer och åsikter om RAS-dokumentet har därefter skickats in till SCKs styrelse som beaktat dessa. Dokumentet har också funnits tillgängligt på rasklubbens hemsida. Klubbens medlemmar, och

övriga, bör därmed haft god möjlighet att läsa och kommentera det reviderade RAS-dokumentet innan det sändes till SKK för fastställande.

Av de 44 st långhårskullar som fötts under år 2019 (till mitten av december) uppfyller 14 st, ca 32% rasklubbens rekommendationer gällande mentalindex. Utvecklingen sedan år 2013 visar att ca 30-40% (medelvärde 36%, år 2013-okt 2019) av kullarna årligen haft kullindex på 100 eller över. För korthåren är motsvarande siffror för kullar födda 2019, 7 av 18 kullar, 39%. Notera att kullar med index under 100 innebär att utvecklingen går mot mer rädda/mindre nyfikna hundar än dagens medelcollie.

Ansökan om krav på mentalindex över 100

År 2017 ansökte SBK och SCK till SKK/AK om förändrat hälsoprogram med krav på genomsnittligt mentalindex över 100 gällande Nyfikenhet/orädsla för föräldrakombination för registrering av valpkull. Ansökan innehöll statistik över såväl collie långhår som korthår, bland annat redovisades hur uppfödarna valt avelsdjur baserat på mentalindex för N/O. Motiveringen till ansökan löd enligt följande:

” Som framgår av ovanstående statistik föds det ett stort antal kullar med ett skattat kullindex under 100 på N/O, vilket innebär att en stor del av de valpar som föds troligen kommer att utveckla besvärande rädslor i större eller mindre omfattning. Detta innebär lidande för hundarna och oro och bekymmer för de familjer/valpköpare som lever med dem.

Ytterst är det en djurskyddsfråga.

Dagens avelsresultat är en direkt följd av att många collieuppfödare, trots SCKs arbete med att skapa ett gott samarbetsklimat inom klubben samt att vid flera tillfällen inkludera uppfödare som inte är medlemmar, valt att nonchalera SCKs rekommendationer gällande mentalitet vid valet av avelsdjur. SCK ser inte längre någon annan möjlighet för att komma tillrätta med colliens rädslor och allmänna otrygghet än ovanstående ansökan.

Givetvis kommer Svenska Collieklubben att fortsätta sitt arbete med att rikta information och vikten av att fler colliehundar kommer både till MH och röntgen, för att på så sätt öka avelsurvalen för uppfödarna. Statistiken visar på en stor outnyttjad resurs.

Svenska Collieklubben är medveten om att en del uppfödare för närvarande är starkt engagerade i att på sociala medier och i direkta kontakter, både nationellt och internationellt, sprida missvisande och direkt felaktig information om vad ovanstående ansökan kommer att innebära. Detta kan skapa oro i de länder vi har ett tätt avelssamarbete med.”

SKKs Avelskommitté, AK, är den kommitté som har delegerats ansvar för hälsoprogrammen. Vid möte den 2017-09-14 tog AK följande beslut gällande ansökan.

Utdrag ur protokoll:
*” **§ 112 Ansökan om nytt hälsoprogram för collie***
SKK/AK har mottagit en ansökan från Svenska Collieklubben, med yttrande från Svenska Brukshundklubben, SBK, om nytt hälsoprogram för collie. Rasklubben ansöker om hälsoprogram för mentalitet på nivå 3 där hänsyn tas till skattat mentalindex för kullen. Ansökan innehåller omfattande material gällande bakgrund, arbetsgång, statistik och nulägesbeskrivning. AK tog även del av exemplifierande filmer av collie som går MH samt ett tjugotal mejl och skrivelser från collieuppfödare.

Collie har haft tillgång till mentalindex som verktyg sedan 2012 då en projektgrupp inom klubben tillsammans med representanter från Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, startades för att arbeta mot en förbättrad mentalitet hos collie. Mentalindex har sedan dess skattats hos SLU och tillhandahållits som verktyg för collie via klubbens webbplats. I ett inledande skede gjordes även en hundägarenkät där collieägare fick svara på ett antal frågor om hur deras hundar fungerade i vardagen. Av enkätsammanställningen framgick att ungefär hälften av collieägarna upplevde att deras hundar visade någon grad av rädsla i olika situationer som vid halt underlag eller i trappor.

Från och med 2017-01-01 omfattas samtliga av SBKs raser av ett hälsoprogram som anger att föräldradjur födda från och med 2016-01-01 ska ha genomgått en fullständig Mentalbeskrivning Hund, MH, med kryss i alla 33 positioner. Det innebär en skärpning för dessa avelsdjur gentemot hundar födda före 2016-01-01.

Den ursprungliga projektgruppen har tillsammans med rasklubben under åren, på ett föredömligt sätt, informerat via fysiska tillfällen och på webbplatsen samt i klubbtidningen om hur man tillsammans ska nå målet att få en mentalt sundare collie. SKK/AK är medveten om att det råder osämja och intressekonflikter inom klubben mellan olika uppfödare och att detta försvårar både informationsarbetet och att uppnå en samsyn inom uppfödarkåren.

Trots ihärdiga informationsinsatser bortser många uppfödare från klubbens nuvarande rekommendationer vilket medför att rädslorna inom rasen kan komma öka på sikt.
Att följa ras- och specialklubbs önskan att därför införa krav på ett kullindex för mentalitet som överstiger 100 innebär att de kullar som föds förväntas vara något bättre än en genomsnittlig svensk collie. Införande av krav på kullindex över 100 är således ett sätt att säkerställa att populationens utveckling, i detta fall i fråga om nyfikenhet/orädsla, åtminstone inte går åt fel håll. Ett dylikt krav kan inte anses vara särskilt strikt oavsett om det gäller höftleder, armbågsleder eller mentalitet. Ungefär 50 % av potentiella avelsdjur förväntas själva ha ett index över 100. Även hundar som själva har ett index under 100 kan användas i avel tillsammans med en partner som har ett högre index, vilket ytterligare ökar flexibiliteten och andelen potentiella avelsdjur.

SKK/AK diskuterade frågan ingående och ledamöterna hade olika infallsvinklar. Det är viktigt med diskussion och samsyn inom organisationen oavsett om det gäller arbete för mental eller fysisk hälsa hos våra hundar. Kommittén lyfte upp att oavsett vilket står hundvälfärd och djurskydd i första rummet. SKK/AK beslutade att tillstyrka ansökan om hälsoprogram på nivå 3 för mentalitet hos kort- och långhårig collie, innebärandes krav kopplat till mentalindex för avel, med införande från och med 2019-01-01. Kommittén poängterade att det praktiska införandet av hälsoprogrammet förutsätter teknisk utveckling som möjliggör skattning och publicering av mentalindex i SKK avelsdata.

SKK/AK noterade att rasklubben önskar en begränsning av hälsoprogrammet till en femårsperiod vilket nekades. Hälsoprogram ska aldrig vara statiska över tid. SKK beviljar inte hälsoprogram på begränsad tid utan uppmuntrar de klubbar som har ansvar för ett hälsoprogram att löpande utvärdera effekterna av respektive hälsoprogram. Om utvärderingen visar att programmet bör förändras/avvecklas bör klubben ansöka om detta till SKK/AK.
[…].”

SKKs Centralstyrelse, som fastställer AKs protokoll, tog vid möte november 2017 följande beslut som sedermera resulterade i att Collieutredningen tillsattes:

”§ 169 Föregående protokoll nr 5-2017
§ 139 SKK/AK - § 112 Hälsoprogram för collie
[…]
Kennelfullmäktige har uttalat att bland annat ur djurskyddssynpunkt är frågan om mentalitet mycket viktig och CS ser med oro och allvar på colliens situation.

Eftersom det hälsoprogram som SBK och Svenska Collieklubben ansöker om kan starta tidigast 2021, främst på grund av IT-relaterade frågor, så vill CS utnyttja tiden till att säkerställa samsyn rörande hälsoprogrammet.

CS beslutade enligt nedan:

- ✓ *Att avslå Svenska Collieklubben och AK förslag till hälsoprogram rörande mentalitet på nivå tre.*
- ✓ *Att CS tar en aktiv och ledande roll i arbetet med mentalitet för collie*
- ✓ *Att CS tar initiativ till ett inledande möte med SBK*
- ✓ *Att presidiet och KHMs ordförande får i uppdrag att skriva en tydlig uppdragsbeskrivning till CS möte i februari 2018 för en kommande arbetsgrupp rörande eventuellt hälsoprogram.*
- ✓ *CS beräknar att arbetsgruppens arbete kan redovisas tidigast 2020.*

[…]”

Internationell jämförelse

RAS från övriga nordiska länder

Utredningsgruppen har tagit del av RAS för collie från Norge och Finland (delvis översatt av Maija-Leena Eloranta). Danmark har tillfrågats men inget RAS har inkommit. Precis som i Sverige anses rasen i Norge och Finland vara en allroundhund som lämpar sig såväl som sällskap som till olika arbetsuppgifter. Båda länderna har gjort enkäter gällande bland annat beteendeproblem i vardagsituationer.

I Norge (enkät från 2013) framkom t ex att 85% av de svarande (559 hundar varav 170 var döda) var mycket nöjda eller nöjda med hundens beteende. 17% av hundarna hade ”relativt stark” eller ”mycket stark” rädsla för skott/höga ljud. Motsvarande siffra för fyrverkerier var 22%. Enkätsvaren visar också att 43% av hundarna uppfattades som ”ganska” eller ”mycket osäker” i någon situation samtidigt som 71% av hundarna upplevdes som ”ganska” eller ”mycket trygg” av sina ägare. Man konstaterar i RAS, som är giltig till 2020-04-01, att det är viktigt att nästa undersökning/enkät kartlägger i vilka situationer hundarna är otrygga och lägger fokus på varför siffrorna för såväl ”osäker” som ”trygg” är relativt höga.

I Finland används såväl mentaltest, MH-beskrivning som bruksprov för att dokumentera colliens mentala egenskaper. Inga krav på test/beskrivning föreligger för föräldradjur för registrering av valpkull men rasklubben rekommenderar som minimum att hundar som används i avel har genomgått mentaltest eller har resultat från bruksprov.

Baserat på resultaten från mentaltestet anser man att de största bristerna ligger i rasens funktionsförmåga (toimintakyky) och försvarslust (puolustushalu). Även rasens hårdhet och skottfasthet anser man bör förbättras (anm: dvs öka). Antalet genomförda bruksprov och prov med godkänt resultat har minskat kraftigt under de senaste tjugo åren. Det har skett parallellt med en ökning av andra typer av hundaktiviteter samtidigt som utställningsverksamheten har bibehållit sin

popularitet. Under de allra senaste åren har man dock kunnat skönja en svagt ökande trend för deltagande i bruksprov.

Finska Collieklubben gjorde en enkät 2011 för att kartlägga eventuella beteendeproblem förknippade med vardagssituationer. Enkätresultaten visade att det var ovanligt med beteendeproblem hos collie men när det fanns var de vanligen milda rädslereaktioner. Framförallt var dessa rädslor riktade mot plötsliga ljud, hala underlag och för hunden okända platser/situationer. Hos några enstaka individer förekom aggressivitet mot andra hundar. Kontakten med människor fungerade i största allmänhet väl, antingen sökte hunden kontakt direkt eller visade inget intresse alls. Man konstaterade att inga statistiskt hållbara resultat finns från enkäten.

Ur målen i RAS från Finska Kennelklubben: man önskar särskilt att mentaliteten förbättras samtidigt som diversiteten av rasens genpool bibehålls. Rasklubben vill motivera uppfödare att avla för god mentalitet. Man vill också utbilda exteriördomare att inte prisbelöna hundar som är osäkra i ringen.

Enkät till utländska collieklubbar

För att få en vidare bild av collien utanför Sveriges gränser har utredningen ställt frågor via en svarsenkät till ett antal utländska collieklubbar, bilaga 10 och tabell 2. Syftet var att få information om vilka styrkor och problem de utländska collieklubbarna anser finns inom rasen.

Tabell 2. Sammanställning av antal skickade enkäter till utländska collieklubbar, antal studsade (ej levererade t ex på grund av fel e-postadress) och antal svar från mottagarna.

Enkät	Skickade (antal)	Studsade (antal)	Levererade (antal)	Svar (antal)	Svarsprocent (%)
Utländska klubbar	36	2	34	8	24

De klubbar som svarade var:

- Collieklubben England
- Collieklubben Norge
- Collieklubben Litauen
- Collieklubben USA
- Collieklubben Italien
- Collieklubben Danmark
- Collieklubben Belgien
- Collieklubben Australien

Svarsfrekvensen var relativt låg och i stora drag framkom följande i enkätsvaren: Nervositet och rädsla för blanka golv nämns av klubbarna i Storbritannien och Italien som även nämner sociala rädslor. Annars beskrivs temperamentet som i grunden gott av alla rasklubbarna. Italien vill införa någon form av mentaltest för champions, som ska mäta oräddhet för människor och plötsligt uppdykande saker, exempelvis cyklar. I Danmark beskrivs en splittring, där en del uppfödare anser att det inte finns några problem, medan andra menar att det finns problem med bristande avreaktioner och brist på nyfikenhet. Rasklubben i Danmark avvisar dock tanken att mentaliteten är ett särskilt problemområde inom rasen, och vill ha bort fokus på mentalitet ur SRD. I Australien nämns att rasen ofta används till sport och till servicehundar. I övrigt beskrivs rasen som en godmodig och trevlig hund. Alla klubbar talar om collien som familjehund. Den amerikanska collieklubben nämner specifikt bristande genetisk variation som ett stort problem. Norge nämner DMS (se förklaring till DMS sidan 11) som ett problem liksom brist på genetisk variation.

Det här tycker uppfödare och hundägare om MH

Utredningsgruppen har skickat enkäter till två olika målgruppers; valpköpare och uppfödare, med frågor gällande deras inställning till MH. Syftet med enkäterna var att få direktinformation från dem som lever med och föder upp rasen.

Valpköparenkäten skickades till ägare, med uppgift om e-postadress ur SKKs register, vars hundar är födda mellan åren 2015-2018. Förhoppningen var att få svar från ägare till hundar i en ålder där MH-deltagande kan vara/nyss har varit aktuellt. Enkäten till uppfödare (med eller utan kennelnamn) skickades till de som har haft minst en kull under åren 2013-2017 och där e-postadress fanns. Vid första utskicket svarade ett antal personer mer än en gång vilket resulterade i att enkäterna stängdes ner. Möjligheten att svara upprepade gånger togs bort, inlämnade resultat raderades och enkäterna skickades därefter ytterligare en gång till samtliga mottagare, tabell 3. En påminnelse om vikten av att fylla i enkäterna gjordes.

Utredningsgruppen anser att båda målgruppernas svarsprocent kan anses vara god, inte minst med tanke på att enkäterna skickades två gånger. I texten nedan och bilaga 11 har de enkätfrågor som handlar om attityden till MH valts ut då de utgör en viktig del av utredningsgruppens uppdrag.

Tabell 3. Sammanställning av antal skickade enkäter till hundägare respektive uppfödare, antal studsade (ej levererade t ex pga. fel e-postadress) och antal/andel svar från mottagarna.

Enkät	Skickade (antal)	Studsade (antal)	Levererade (antal)	Svar (antal)	Svarsprocent (%)
Hundägare	774	57	717	403	56
Uppfödare	117	2	115	65	56

Vad visade enkäterna?

De demografiska uppgifterna visar på att såväl uppfödare som hundägare har en mogen ålder, dvs relativt få unga människor (30 år eller yngre) verkar äga collie och/eller föda upp collie. De flesta collieägare och uppfödare bor i mellersta eller södra Sverige, få finns de i norra delarna av landet. Endast cirka 13% av svarande hundägare är förstagångshundägare medan fler än hälften av svaren kommer från ägare som haft fem eller fler hundar. De flesta collieuppfödarna (65%) har fött upp rasen längre än 10 år och fler än hälften av dem har fött upp fler än 10 kullar. Det vill säga, det är mestadels ”collieerfarna” personer som har svarat på enkätfrågorna.

Några sammanfattande kommentarer om resultaten från enkäterna: De flesta, både hundägare och uppfödare, gillar att aktivera sig i någon form med sin collie. Nästan alla av såväl de svarande hundägarna som uppfödarna känner till att MH finns.

Ungefär 72% av hundägarna har redan deltagit på MH, eller tänker delta, med sin hund. Hela 68% av uppfödarna rekommenderar sina valpköpare att delta på MH och ca 26% anser att det är upp till valpköparen själv att avgöra om de vill delta. Endast 6 % (4 st) av uppfödarna rekommenderar inte en start på MH medan endast en (1) stycken uppfödare avråder från deltagande. De vanligaste anledningarna till att inte delta på MH med sin hund, alternativt att inte rekommendera sina valpköpare att gå MH, uppges vara; smutskastning på sociala medier, svårigheter att komma med på, eller anmäla till, MH, att testledare och beskrivare har förutfattade meningar och behandlar collie negativt, att MH inte passar collien som ras, samt en del andra missuppfattningar om MH (till exempel missförstånd beskrivning kontra test).

En stor majoritet av hundägarna (över 70% svarade *stämmer helt* respektive *stämmer nästan*) som deltagit på MH med sina hundar uppfattade det som kul och intressant att starta på MH, höll med om hur hunden beskrevs och ansåg att hunden reagerade som de förväntat sig under beskrivningen.

Knappt 60% av uppfödarna arbetar aktivt för att få fler av sin uppfödning (svarsalternativ *stämmer helt* resp*. stämmer delvis*) att gå MH. Hela 66% av uppfödarna säger sig använda MH-resultat aktivt i sitt avelsarbete. Ungefär 43% av uppfödarna har förtroende för MH och knappt hälften anser att beskrivningen ger rättvisande information om colliens mentala egenskaper (svarsalternativ *stämmer helt* resp. *stämmer delvis*).

På frågan om vad uppfödarna tror behöver göras för att få fler att delta svarar många att mer information och kunskap behövs, till exempel gällande att ”läsa hund”, olika begrepp och vad MH står för. Man framför också vikten av att påhopp på sociala medier minskar och att man blir bra bemött på MH-dagen. Att sänka priset är en annan idé och uppmuntran genom t ex diplom för uppfödare med ett visst antal beskrivna hundar. Man tycker också att en uppmaning kan gå ut till hundägarna när deras hundar är ca 1 år och att det då ska vara enkelt att anmäla sig och komma med. Några önskar att allt tvång tas bort. Andra tycker att MH borde avdramatiseras så att förståelse för att alla resultat är viktiga, oavsett hur hunden agerar, kan uppnås då det inte är någon tävling.

MH jämfört med BPH

Utredningsgruppen har via enkätsvaren som inkommit under utredningen förstått att ett fåtal hundägare och uppfödare funderar på MH kontra SKKs Beteende- och personlighetsbeskrivning hund, BPH. En rådande uppfattning är att BPH ska vara lättare/mindre belastande för hunden än MH. Utredningsgruppen bad därför Curt Blixt, sakkunnig gällande hundars mentalitet och en av skaparna av såväl MH som BPH att tillsammans med Ingalill Blixt, författare och hundkunnig, översiktligt jämföra de båda mentalbeskrivningarna. Se bilaga 2, MH jämfört med BPH. Blixt konstaterar att en ambition vid framtagandet av BPH var att anpassa beskrivningens retningssituationer så att de skulle passa alla hundtyper. Detta utan att ge avkall på retningssituationernas avsedda upplevelse och styrka. Blixt menar därför att BPH *inte* är ”lättare” för hunden att klara av än MH. Vidare anser Blixt att hundar som till exempel är socialt försiktiga eller vaktande kan uppleva hälsningsmomentet mer belastande under BPH där testledaren, TL, kommer gående mot ekipaget, jämfört med MH där hunden själv får gå fram till TL.

Avslutningsvis skriver Blixt i sin text att:

- Såväl BPH som MH beskriver hundars beteenden. Vad som är önskvärt inom en ras varierar och bör diskuteras inom respektive special- och rasklubb.
- BPH är inte lättare att ”klara av” än MH då retningssituationerna förvisso har modifierats men inget avkall gjorts på avsedd upplevelse och styrka.
- BPH fångar beteenden och känslouttryck tydligare än MH då de protokollförs upprepade gånger i separata skalor.

Rädslor, välfärd och djurskydd

Rädsla kan definieras som ett känslomässigt tillstånd som framkallas av uppfattningen av att fara hotar individens välbefinnande. Hos hundar kan rädsla uttryckas på olika sätt men vanligast är undvikandebeteenden, flykt, frysning/passiv oro och aggressiva beteenden. I en studie med tretton collie vid Sveriges lantbruksuniversitet visades att rädsla är en allvarlig stress för individen som går att påvisa med fysiologiska variabler. Till exempel visade skotträdda hundar förhöjda nivåer av flera fysiologiska parametrar och golvrädda hundar förhöjd hjärtfrekvens. Detta tolkades som att olika delar av nervsystemet aktiverades. I studien konstaterades också att fysiologiska mätningar är tillförlitliga vid bedömning av rädsla och stress hos hund (Hydbring-Sandberg et al. 2004).

Arvelius m.fl. (2014) menar att det finns flera starka indikationer på att rädslor, framför allt icke-sociala sådana, är vanliga inom collie, något som också visats av Svartberg (2006). I Svartbergs studie undersöktes rasspecifika beteenden hos 31 raser, varav en var collie. I studien användes data från Mentalbeskrivning hund, MH, åren 1997–2002. Hundar selekterade för utställning visade såväl mer sociala, som icke sociala, rädslor, mindre lekbeteende och mindre nyfikenhet. Hundar selekterade för arbete visade mer lekfullhet och aggressivitet. Svartberg menar att resultaten kan tolkas som att nutida avelsurval har påverkat det rastypiska beteendet. Han föreslår också att de egenskaper urvalet gynnar står i konflikt med de egenskaper ägare till sällskapshundar söker. Svartberg drar även slutsatsen att MH är ett viktigt avelsinstrument gällande beteendeegenskaper. Om hundens beteendeegenskaper är sådana att de klarar av det moderna samhällets olika miljöer minskar risken för välfärdsproblem, så som rädsla och ångest.

Arvelius m.fl. (2014) påtalar att höga nivåer av rädsla och ångest hos hundar skapar svårigheter för såväl hundarna som deras ägare ut ett välfärdsperspektiv och att man kan utgå från att det skapar bekymmer för ägarna då deras vardagsliv kan antas begränsas och påverkas negativt av hundägandet.

Norges Universitet i Oslo har undersökt ljudkänsligheten hos 17 raser (5257 hundar) via en enkätstudie. I medeltal var ca 23% av hundarna enligt deras ägare rädda för ljud. Ägarbaserade enkäter kan dock underskatta problemet då hundägare som inte är erfarna kan missuppfatta tecken på rädsla. Vanligaste rädslan bland de ingående hundarna var för fyrverkerier och därefter skott, åska och tung trafik i fallande ordning. Att rädsla förekommer i olika hög frekvens hos olika raser konstaterades indikera en stark genetisk påverkan på ljudrädsla. I studien kunde man se en signifikant trend med ökad rädsla vid högre ålder och att risken för ljudrädsla är större bland tikar och kastrerade hundar än bland hanar och intakta hundar. De mest ljudrädda hundarna hade större risk för separationsångest, rädsla för nya/okända situationer och behövde längre tid för att komma över sina rädslor jämfört med de mindre ljudrädda hundarna (Storengen LM, Lingaas F).

Professor Åke Hedhammar (Dipl. Internal Medicine- Small Animals, prof. em.) har i egenskap av vetenskaplig och veterinär rådgivare åt SKK-organisationen ombetts att ur sitt perspektiv, redovisa hur man i vetenskaplig litteratur ser på rädsla hos hund ur ett djurskyddsperspektiv. Bilaga 3, Rädsla hos hund ur ett djurskyddsperspektiv.

Professor Hedhammar har sökt en överblick över forskning med inriktning på sökbegreppen *fearfulness*, *anxiety* and *animal welfare* med begränsning till vad som publicerats under 2000- talet.

Utan att göra anspråk på fullständighet och som han själv säger, med en generalists perspektiv snarare än en specialist på området, har han funnit följande:

1. Forskningen kring djurskyddsaspekter på beteendevariation och antal publikationer har haft en betydande ökning under 2000-talet och inbegriper såväl fysiologiska, genetiska, etologiska, veterinärmedicinska som djurskyddsfokuserade studier.
2. Vid sidan av traditionellt uppmärksammade faktorer som påverkar hundars hälsa, så som törst, hunger och smärta, utgör studier av beteendepåverkan en allt större andel av publicerade arbeten.
   Dessa studier avser främst aggressivitet och rädsla, kombinationen av dessa inbegriper också samband med begrepp som skotträdsla (noise fobia) och separationsångest (separation anxiety).
3. Rädsla och (visst mått av) aggressivitet är liksom törst, hunger och smärta viktiga funktioner som först när de uttrycks i ”övermått” i vardagliga situationer utgör ett djurskyddsproblem.

I nästan alla dessa arbeten anges rädsla som ett betydande djurskyddsproblem.

4. Vid en klassificering och gradering av djurskyddsproblem användes ofta dödsfall, *mortalitet*, inklusive avlivning, som en parameter liksom begreppet *livskvalitet* (Life Quality) där man gör skillnad på akut och kronisk påverkan.
5. Av de högst ”rankade” beteendeproblemen är aggressivitet av säkerhetsskäl den främsta orsaken till avlivning. Men även rädsla i kombination, med eller utan aggressivitet, utgör en grund för avlivning av just djurskyddsskäl.
6. Rädsla i vardagliga situationer har en betydande påverkan på livskvalitet genom sin kroniska/ibland livslånga påverkan. Det är oklart om ett flyktbeteende - vid möjlighet till det - utgör en större eller mindre påverkan på djurets livskvalitet än vad som sker vid så kallad frysning (*freezing*).
7. I fysiologiska studier från Sverige visas på förhöjda kortisolvärden som indikation på stress vid såväl flyktbeteende som frysning hos hundar med uttalad rädsla (*fearfulness*).
8. I genetiska studier både från Sverige och utlandet har det påvisats en betydande ärftlighet för överdrivna rädslereaktioner.

Mot bakgrund av SKK-organisationens styrdokument: Stadgarnas målparagraf, Grundregler och Avelspolicy, information för berörda raser inom dess rasspecifika avelsstrategi och domaranvisningar, RAS respektive SRD, samt utredningsuppdraget menar professor Hedhammar att den prioriterade satsningen på beteende och den aktuella utredningen, är väl motiverade ur ett djurskyddsperspektiv.

Slutsatser

Colliens mentala status – med SKK/CS betoning på djurskyddet och intentionerna med avelsarbetet inom SKK-organisationen

Utredningsgruppen slutsats utifrån gjord faktainsamling är att det föreligger rädsleproblematik inom collie. Även om det förekommer stor beteendevariation i rasen med många hundar utan betydande problem så har allt för många hundar rädslor som kan antas påverka dem, och deras ägare, negativt i vardagen. Vid jämförelse av mentalbeskrivningar inom utredningen visar också collien störst rädslor oavsett vilka raser/rasgrupper som den jämförts med.

Som tidigare konstaterats har mentala egenskaper en kvantitativ nedärvning, dvs hundars mentalitet påverkas av många gener och miljöfaktorer i samverkan. För säkrare avelsurval bör, utöver den enskilda hundens mentala egenskaper, också hänsyn tas till hur föräldradjur, syskon, avkommor, m fl – dvs släkten – uppför sig beteendemässigt. I de fall där många hundar inom en familj är trygga och stabila är sannolikheten större att det finns en genetisk komponent som gör att de hundarna kan förväntas nedärva önskade egenskaper. Genom mentalindex får uppfödare och hanhundsägare en samlad bild, enkelt tillgänglig inför ett avelsbeslut. Används mentalindex ökar möjligheten till säkrare och snabbare avelsframsteg än i de fall då avelsurval görs genom att enbart förlita sig till en enskild individs MH-resultat. Att följa rasutvecklingen enbart utifrån MH-medelvärden riskerar ge en falsk positiv bild då deltagandet på MH minskat inom rasen, särskilt bland de uppfödare som har hundar med låga indexvärden för Nyfikenhet/Orädsla.

Om önskade avelsframsteg ska erhållas måste mentalindex-verktyget användas av uppfödare och hanhundsägare. Trots mängder av information och avelsvärden (mentalindex) publicerade på rasklubbens webbplats visar statistik att en övervägande del av rasens uppfödare fortsatt gör kombinationer där kullens preliminära index för Nyfikenhet/Orädsla, N/O, är mer eller mindre långt under rasens medelvärde (mentalindex = 100). December 2019 har endast 14 av 44 långhårskullar, och 7 av 18 korthårskullar, födda under året ett kullindex på 100 eller högre.

En stor majoritet av de gjorda parningskombinationerna leder följaktligen till att nästa collie-generation kan förväntas bli mindre nyfiken/mer rädd än dagens genomsnittliga collie. Det finns inte någon möjlighet att minska rasens rädsleproblematik så länge den övervägande delen av de födda kullarna har allt för lågt index avseende N/O. Utredningsgruppen drar slutsatsen att för många uppfödare tyvärr inte beaktar mentalitet i tillräcklig grad i sitt avelsarbete.

Detta torde inte vara i linje med SKK/CS betoning på djurskyddet och inte heller med SKKs styrdokument. I stadgarnas målparagraf framgår att SKK och medlemsorganisationerna gemensamt ska ”väcka intresse för och främja avel av mentalt och fysiskt sunda, bruksmässigt, jaktligt och exteriört fullgoda rashundar”. I Avelspolicyn framgår att avel och utveckling av rashundar ska vara målinriktad, långsiktig och hållbar. Med hållbar menas att den inte leder till brister avseende hälsa, mentalitet eller funktion eller tömmer rasen på genetisk variation. Vidare går där att läsa att SKK ska ”prioritera avel för mentala egenskaper anpassade till rasernas funktion och samhällets krav”. I den rasspecifika avelsstrategin för collie finns tydliga rekommendationer om såväl mentalitet som mentalindex. Utredningsgruppen konstaterar att collieuppfödarna, sedda som en helhet, inte följer styrdokumenten i tillräcklig grad på frivillig väg och att åtgärder därmed måste vidtas.

Colliens typiska milda mentalitet, med alla de kvaliteteter och egenskaper som uppskattas av rasentusiasterna, ska finnas kvar medan omotiverade vardagsrädslor minska. Utöver det självklara – djurskyddet, hundar med stora rädslor mår inte bra – påverkar rädslor hos hundar hundägares nöjdhetsgrad och vilja att köpa fler hundar av rasen (Jansson, 2012). Hundägandet blir såväl

praktiskt som känslomässigt jobbigt med en hund som är rädd i vardagen och som inte har förmåga att släppa och komma över sina rädslor.

Colliens genetiska variation – har rasen ”råd” med restriktioner?

Inom collieled förekommer en diskussion angående rasens genetiska variation. Synpunkter har framförts att rasen inte har ”råd” ur en genetisk synvinkel att utesluta hundar från avel på grund av deras mentalitet.

För att bevara maximal genetisk variation bör så många djur som möjligt användas i avel, samtidigt som enskilda avelsdjur inte tillåts att ha allt för många kullar. Statistiken för collie visar att en mycket begränsad andel av rasen används till avel, se bilaga 6, och det förekommer överanvändning av enskilda avelsdjur, även om s k avelsmatadorer var vanligare längre tillbaka i tiden. Man kan fundera på varför så få individer används. Upplever uppfödarna att många hundar i rasen har brister? I sådana fall vilka? Kanske är det så enkelt att de hundar som syns mest på utställningar och prov blir de mest efterfrågade avelshundarna? Många eftertraktade egenskaper beror på såväl arv som miljö och utmaningen är att avgöra vad som är vad hos en framgångsrik hund. En stängd stambok och samtidigt väldigt få hundar, framför allt hanhundar, i avel är förmodligen såväl colliens som hundrasavelns största utmaning nu och i framtiden.

Inledningsvis var avsikten att ta hjälp och genomföra en molekylärgenetisk analys av colliens genetiska variation inom utredningen. Någon analys kom dock aldrig till stånd då tolkningen av en sådan enligt Sveriges lantbruksuniversitet, ännu är svår att göra. I dagsläget finns inte tillräcklig kunskap om vad som är en tillräcklig, eller för begränsad, genetisk variation för en väl fungerande population. Att använda molekylärgenetisk information för att välja avelsdjur baserat på deras genetiska variation är alltså inte ett alternativ. Det praktiskt användbara verktyget – med eller utan resultat från en analys – är enligt SLU släktskapsindex (eller möjligen inkorsning av obesläktat material, dvs annan population eller ras). Att tillåta avel på hundar behäftade med sjukdom eller mentala brister för bevarande av genetisk variation kan inte anses som en framkomlig, eller försvarbar, väg.

Utredningsgruppen menar att det snäva urval som gjorts, och görs även i nutid, med ett fåtal använda hanar i aveln inte kan fortsätta. Den mest självklara åtgärden för att bevara den genetiska variation som finns i rasen är att fler hundar faktiskt används i avelsarbetet. Viktigt är också att individer som har låg släktskapsgrad med andra hundar inom rasen kommer till användning. Rasens uppfödare bör därför få tillgång till släktskapsindex, som blir praktiskt användbar information till hjälp för att hitta dessa individer. Genom släktskapsindex får uppfödarna ett hjälpmedel där de, för rasens bästa, kan avstå från att använda hundar som redan är mycket släkt med övriga i rasen. Istället kan de, bland hundar med önskvärda egenskaper, välja individer som är mindre släkt med övriga i rasen, även om de kanske är relativt okända och omeriterade. Släktskapsindex används redan idag för svensk lapphund, en svensk hundras med liten möjlighet att importera obesläktade hundar från andra länder för att öka den genetiska variationen.

Har då rasen råd med restriktioner avseende dess mentala egenskaper? Frågan kan vändas. Har rasen råd att låta utvecklingen gå mot fler, och mer, rädda hundar? Statistiken visar att det är den vägen utvecklingen går just nu, då många av de parningar som görs är mellan hundar där båda har låga avelsvärden för Nyfikenhet/Orädsla. Statistiken visar också att även om de flesta collieägare gärna köper ännu en collie så är de som har, eller har haft, en collie med stora rädslor inte beredda att göra det igen.

SKKs Avelskommitté konstaterar i sitt beslut, sidorna 21-22, att införandet av mentalindex inte är en särskilt strikt väg att gå. Att få en samlad skattning genom index inom ett område som i dagsläget

leder till problem för såväl hund som ägare är av stor vikt. Att i avelsarbetet bortse från omotiverade vardagsrädslor kan inte anses möjligt att försvara. Djurskyddet måste tillåtas att komma i första hand. Även med krav på mentalindex bör ändå en betydligt större andel av rasen kunna användas för avel än vad som görs, och hittills gjorts. Detta kan komma att innebära delvis andra prioriteringar i avelsarbetet, där mentaliteten får en mer framskjuten plats till förmån för exempelvis utställningsmeriter. Uppfödarna bör också uppmanas att använda varandras avelsdjur, så att hanar med höga index görs tillgängliga, och används, till tikar med låga index, eller tvärtom. Grundprincipen bör vara att genom välplanerade kombinationer utesluta så få hundar, som kan tillföra rasen positiva egenskaper, som möjligt från avel. I sammanhanget kan det vara värt att notera att avelsvärdet inte påverkas negativt för den hund som har ett bra (högt) index för Nyfikenhet/Orädsla och som kombineras med en hund med sämre (lågt) index. Beräkningsmodellen för mentalindexet justerar för en partners lägre N/O-värde innan den aktuella hundens avelsvärde skattas. På så vis varken gynnas eller missgynnas en hund utifrån gjord parning.

Det motstånd och kanske misstro som finns mot index som avelsverktyg inom organisationen kan delvis förmodas ha sitt ursprung i missförstånd och okunskap. Index är ett avancerat verktyg som är svårt, för att inte säga omöjligt att förstå i alla delar för en lekman. Men, även om index är komplicerat i sin uppbyggnad är det i praktiken enkelt att använda. Det hjälper uppfödare just med att göra bra kombinationer för komplext nedärvda egenskaper inom områden där problem har identifierats. Samtidigt utesluts så få hundar som möjligt från avel då upplägget bygger på kombinationens, och inte på den enskilda hundens, resultat.

Svenska Collieklubben är i sammanhanget en föregångare då rasklubben redan under många år arbetat med avelsvärden för mentala egenskaper. Att gå först i ledet för utveckling och nytänkande innebär ofta motstånd och ifrågasättande. Här menar utredningsgruppen att klubben borde få stöd och uppmuntran. Inte minst för att alla resultat som hundägare gemensamt bidragit med till SKKs stambok, genom att under årtionden låta mentalbeskriva sina hundar, faktiskt kommer till nytta och användning genom mentalindex. En mycket viktig del av SKKs hälsoprogram är naturligtvis att olika undersökningar/beskrivningar inte bara genomförs utan att resultaten faktiskt används, till gagn för såväl två- som fyrbenta. Det är angeläget, inte bara för SCK och SBK, utan för SKK-organisationen i stort. För närvarande pågår, i samma anda, ett pilotprojekt inom SKKs Kommitté för hundars mentalitet med syfte att undersöka om mentalindex kan tas fram för såväl MH som Beteende- och personlighetsbeskrivning hund, BPH, samt hur man bäst ska kunna implementera verktyget. Förhoppningen är att mentalindex på sikt ska komma många fler special- och rasklubbar till handa.

Att istället för mentalindex till exempel utesluta hundar från avel som har ”oönskade kryss” på MH (till exempel 5:or på rädslor) framförs ibland som ett alternativ. I praktiken skulle det medföra att MH-beskrivarna genom sina kryss, blir de som avgör om en hund är lämplig för avel eller inte. Det är också känt från andra verksamheter att enskilda friande eller fällande värden påverkar domarnas bedömning/agerande. Det är mycket angeläget att värna om *beskrivningstanken* för mentalbeskrivningar, dvs hundens beteende ska inte värderas där, utan beskrivas på ett så objektivt sätt som möjligt. Klubbar och uppfödare ska därefter tillåtas att avgöra vad som är önskvärt eller inte, vilka mål och strategier som ska finnas och vilka regler som ska gälla.

Hur kan ifrågasättandet av MH minskas?

Vid Mentalbeskrivning hund, MH, går hunden en standardiserad bana med 10 moment där 33 beteendereaktioner beskrivs och sammanställs i ett så kallat spindeldiagram. En del av ifrågasättandet av MH kan troligen härledas till bristande kunskap och förståelse för hur MH kan tolkas och användas. Svenska Collieklubben har genom åren tagit fram tydlig basinformation om MH och mentalindex tillsammans med Sveriges lantbruksuniversitet. Mottagaren av informationen måste dock också välja att ta del av och sätta sig in i budskapet, för att förståelse och kunskap ska nås. Om

så görs och har gjorts är svårt att kontrollera. Svaren på de enkäter gällande MH som utredningsgruppen ställt till uppfödare och collieägare tyder dock på att kunskapsbrister finns. Det är också många som i svaren påtalar vikten av information och utbildning.

I sammanställningen av enkäterna framgår även att ifrågasättandet av MH är mycket begränsat. Noterbart är t ex att de flesta uppfödarna (ca 68%) rekommenderar sina valpköpare att delta på MH. Ungefär 26% anser att valpköparen själv får avgöra om de vill delta med sin hund och endast ca 6 % av uppfödarna rekommenderar inte valpköparen att delta. Nära nog 100% av de uppfödare som svarat på enkäten anger att de informerar valpköparna om MH, figur 7.

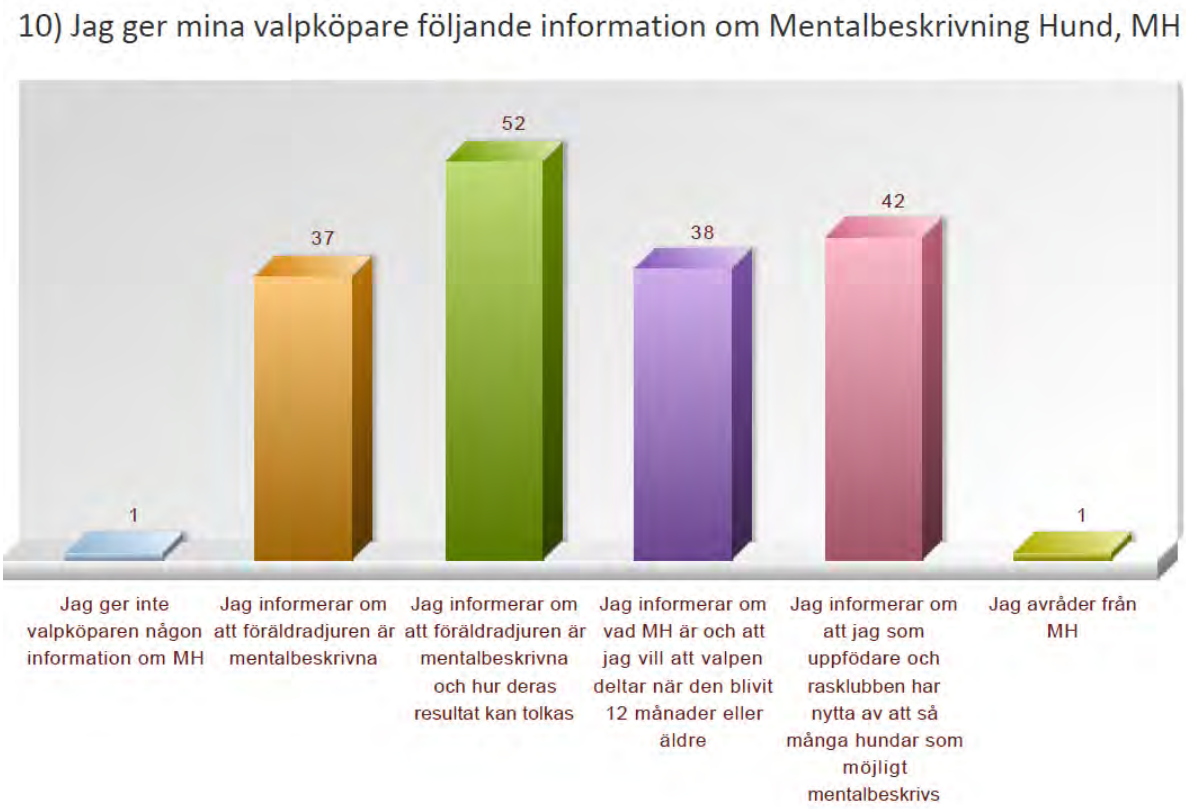

Figur 7. Collieuppfödarnas enkätsvar gällande vilken information de ger valpköpare om MH. Flera svarsalternativ var möjliga att fylla i. T ex svarade 42 av 65 svarande uppfödare, dvs 65%, att både de och rasklubben har nytta av att så många hundar som möjligt mentalbeskrivs.

Av hundägare med hundar födda 2015-2018 svarade ca 72 % i enkäten att de redan gått alternativt avser att gå MH med sin hund. 64% av hundägarna kan tänka sig att rekommendera andra hundägare att gå MH. Utredningsgruppen konstaterar utifrån enkätsvaren att en majoritet är positiva till MH och att det är den gruppens uppfattning som därmed bör vara gällande. Både ur en demokratisk synvinkel och för Svenska Collieklubbens skull.

Ett fåtal personer har i enkätsvaren föreslagit att collie istället för MH ska delta på Beteende- och personlighetsbeskrivning hund, BPH. Då rasen har fler än 5300 MH-resultat, framtaget mentalindex baserat på dessa och ingår i Svenska Brukshundklubben stödjer utredningsgruppen inte den tanken. MH har vid SLUs studier konstaterats fungera bra för rasen och för avelsarbetet i den samma. Redovisade arvbarheter för MH-egenskaperna och de höga korrelationerna mellan enkät och MH-egenskaperna som redovisas på sidan 18-19, medför att utredningens slutsats också blir att MH fångar rasens beteende väl och att beskrivningen är användbar inom avelsarbetet. Utredningsgruppen konstaterar också att oavsett vilken mentalbeskrivning som används kvarstår det faktum att åtgärder behövs för att minska rasens vardagsrädslor.

Bland utredningens enkätsvar framgår också att många från collieled känner sig utpekade. Dels i sociala medier men också hos MH-arrangören då kommentarer som: ”rädda hundar”, ”nu får vi bryta” osv, enligt uppgift har fällts på plats vid MH-tillfället. Utredningsgruppen ser med stor oro på detta då det kan antas förstöra för såväl klubben som rasen. Denna typ av mer eller mindre genomtänkta uttalanden kan möjligen minskas genom information och utbildning. SBKs Förbundsstyrelse är här en betydelsefull röst, naturligtvis tillsammans med övriga delar av special- och rasklubb. Vid olika sammanhang, såsom utbildningar och konferenser, bör funktionärer, uppfödare och medlemmar påminnas om det olämpliga att i offentliga sammanhang och på sociala medier, uttala sig negativt om hundraser, individer och deras eventuella lämplighet för avel mm.

Att fortsätta, och till och med förstärka, de goda föresatser som redan görs av såväl SCK som SBK och SKK, med fokus på utbildning och information om mentalitet och mentalbeskrivningar, är av stor vikt. Insatserna, som bör vara målgruppsanpassade, bör genomföras på lokal och central nivå.

Hur kan samsynen ökas inom rasklubben?

Svenska Collieklubben är ambitiös och redovisar mycket faktainformation och statistik gällande rasen. Trots mängder av information inom ämnesområdet mentalitet/rädslor är grupperingarnas uppfattningar tydligt låsta. Att komma överens och nå samsyn, gällande ett område där uppfödare och medlemmar tvistat sedan 1970-talet, låter sig inte göras med enkelhet. För att öka samsynen inom rasklubben anser utredningsgruppen därför att det är viktigt att frågan om ett eventuellt införande av hälsoprogram baserat på mentalindex för Nyfikenhet/Orädsla blir avgjord. Ett beslut behöver ofrånkomligen fattas, så snart som möjligt, av de som är ytterst ansvariga för avelsutvecklingen – SKK tillsammans med SBK som delegerats rasansvaret. När beslutet är taget minskar förhoppningsvis anledningen till att strida för den egna ståndpunkten bland uppfödare, hanhundsägare och rasentusiaster. Sakfrågan är då avgjord.

Så snart SKKs Centralstyrelse tagit ställning i frågan om införande av krav på mentalindex bör samtliga medlemmar uppmanas att ställa sig bakom beslutet, enas kring det och vara lojala mot det - oavsett egen åsikt. Diskussionerna måste då tillåtas ha kommit till vägs ände. Det som behövde sägas har sagts, ärendet är färdigutrett och beslut har fattats. SKK-organisationen bygger på demokrati. Det vill säga; val ska genomföras, rättigheter skyddas, motsättningar lösas och beslut följas. En viss besvikelse kan uppstå när demokratin inte går den väg man önskar. Budskapet om acceptans är därmed viktigt – med den demokratiska processen följer också skyldigheter.

Collieklubbens medlemmar kan om beslutsacceptans nås få större möjlighet, och ro till, att ägna mer tid åt konstruktiva ämnesområden och arbeta framåt utifrån tagna beslut, mål och strategier. Klubbens kanske viktigast uppgift framöver är att stötta nya collieägare och uppfödare med olika åtgärder. Två grupper som behöver bli större till antalet. Klubben bör också lägga tid och kraft på att utbilda och informera. Viktiga punkter är bland annat: att så många djur som möjligt används i avel, utbyte av avelsdjur mellan uppfödare sker på bästa sätt, olika åtgärdspunkter för MH (identifierade som viktiga av klubben) lyfts fram och genomförs med lokala aktiviteter, trakasserier på bl a sociala medier minskar, mm.

En ökad kontaktyta uppfödare emellan, med rasen och inte personliga stridigheter i fokus, leder förhoppningsvis till ökad förståelse för varandra och därigenom till minskade motsättningar. Om olika grupperingar inom rasen faktiskt använder varandras hundar, utifrån den information som index för mentalitet och för släktskap ger, skulle både klubben, hundarna i rasen, uppfödarna och valpköparna göra vinster på det.

Förslag till åtgärder

Många uppfödare bortser i dagsläget från klubbens rekommendationer, trots ihärdiga och goda informationsinsatser och ett förankrat och fastställt RAS. Enkätundersökningen visar att det i praktiken är få uppfödare som ifrågasätter och/eller är emot MH. Det finns dock uppfödare på vardera ytterkanten och den rådande konflikten i rasklubben har närts under årtionden. Klart är att allt för många uppfödare i dag inte använder MH-resultat och mentalindex i tillräcklig grad i sitt avelsarbete. Åtgärder måste därför vidtas.

1) ***Utredningsgruppen föreslår att SKKs Centralstyrelse uttalar en stark rekommendation till uppfödare och hanhundsägare av collie, lång- och korthår. Rekommendationen, som bör gälla direkt efter taget beslut, ska påtala vikten av att uppfödarna använder mentalindex så att rasens medelvärde för Nyfikenhet/Orädsla gradvis förskjuts i positiv riktning, dvs mot index för N/O större än 100. SBK tillsammans med SCK bör samtidigt uppdras att redovisa årligt utfall till SKKs Avelskommitté och SKKs Kommitté för hundars mentalitet.***

   För att rasens uppfödare ska tillåtas en succesiv anpassning mot den tänkta kravnivån i ett hälsoprogram, mentalindex för Nyfikenhet/Orädsla över 100 för gjorda parningskombinationer (kullindex), föreslår utredningsgruppen en gradvis ökning av miniminivån för föräldradjurens genomsnittliga index för Nyfikenhet/Orädsla vid parningstillfället. Uppföljningsmålen kan då förslagsvis vara enligt tabell 4.

   Utredningsgruppen utgår från att de uppfödare som redan följer rekommendationerna i RAS, att kombinationer som görs ska ha ett kullindex för Nyfikenhet/Orädsla på lägst 100, fortsätter med det. För de uppfödare som inte når målet i RAS blir uppföljningsmålen (tabell 4) en kompromiss som förhoppningsvis kan accepteras samtidigt som kombinationer med låga index stegvis minskar i antal. Värt att komma ihåg i sammanhanget är att index 100 motsvarar dagens medelcollie i fråga om nedärvning av egenskapen Nyfikenhet/orädsla.

   Tabell 4. Miniminivå för föräldradjurens genomsnittliga index för Nyfikenhet/Orädsla vid parningstillfället, dvs summerar man hanhundens och tikens index och delar den erhållna summan på två ska värdet ligga över det årliga uppföljningsmålet (miniminivån). Nivåerna används för årlig uppföljning av SKK/CS rekommendation fram till ett eventuellt införande av hälsoprogram.

År	Miniminivå för föräldradjurens genomsnittliga index N/O
2020	>80
2021	>85
2022	>85
2023	>90
2024	>95
2025	>95 Hälsoprogram enligt rapportens åtgärdspunkt 2 införs om målet 2024 inte nås

   För utländska hundar utan svenskt index för Nyfikenhet/Orädsla bör följande gälla: utländsk hund utan index för N/O kan användas tillsammans med svensk hund med index för egenskapen motsvarande årlig miniminivå enligt tabell 4. I de fall den utländska hunden lämnar tillräckligt många avkommor som deltar på MH erhåller den så småningom index för egenskapen baserat på avkommebeskrivningarna. Så snart den utländska hunden erhållit eget index gäller samma rekommendation som för de svenska hundarna, det vill säga kombinationens index förväntas överstiga en viss miniminivå för mentalindex (enligt tabell 4).

   Den inledande rekommendationen medför att SCK blir de som även fortsättningsvis publicerar listor över mentalindex för rasen på sin webbplats. Sveriges lantbruksuniversitet bör därmed uppdras formellt och mot ersättning, att skatta mentalindex 4-5 gånger per år för rasen, så att

uppdaterade avelsvärden finns tillgängliga inför avelsbeslut.

Svenskfödda hundar bör inte gå i avel innan index finns publicerat av SCK. Om möjlighet inte finns att avvakta fram tills dess kan en grov, ungefärlig uppfattning, av den aktuella avelshundens index fås genom att summera dess föräldradjurs index och dela summan i två.

Genom en stark rekommendation från SKK/CS tillåts uppfödarna inom rasen att under ett antal år visa om de är villiga att, på frivillig basis, ta hänsyn till mentalindex i sitt avelsarbete gällande Nyfikenhet/Orädsla. För att rasens medelvärde ska förskjutas åt rätt håll måste dock ett större antal av de avelskombinationer som görs ha ett kullindex som snarast närmar sig, och i förlängningen överstiger, 100.

Om mentalindex visar sig komma till användning och rasens mentala egenskaper därigenom kan förväntas utvecklas åt önskvärt håll, finns möjlighet att avstå från införande av hälsoprogram på nivå 3. Det är ju inte hälsoprogrammet kravet i sig som är det väsentliga, utan *hur* det faktiska avelsarbetet bedrivs. Den årliga uppföljningen bör då fortsätta för att säkra ett långsiktigt och hållbart resultat där den absoluta majoriteten av kullarna ligger runt 100 eller över.

Om däremot de årliga utfallen visar att mentalindex för Nyfikenhet/Orädsla inte används och att satta uppföljningsmål inte nås, ska krav införas.

2) ***Utredningsgruppen föreslår SKK/CS att ställa sig positiva till införande av hälsoprogram för mentalitet på nivå 3 för collie, lång- och korthår i det fall uppsatta mål under punkt 1 inte nås (specificerade i tabell 4). Hälsoprogrammet innebär krav på att föräldradjurens genomsnittliga N/O-index vid parning är större än 100 i enlighet med tidigare ansökan från special- och rasklubb ställd till SKK/AK under 2017. SKK/AKs beslut från 2017 finns att läsa på sidan 21.***

Som SKK/CS konstaterar i utredningsuppdraget har *”Kennelfullmäktige uttalat att bland annat ur djurskyddssynpunkt är frågan om mentalitet mycket viktig”.* Vidare framgår att CS ser med oro och allvar på colliens situation. SKK/AK slår i sitt beslut fast att *”Det är viktigt med diskussion och samsyn inom organisationen oavsett om det gäller arbete för mental eller fysisk hälsa hos våra hundar. Kommittén lyfte upp att oavsett vilket står hundvälfärd och djurskydd i första rummet.”*

Utredningsgruppen konstaterar att om gjorda parningskombinationer inte följer uppsatta mål under förslagspunkt 1 och tabell 4, behövs ett kravbaserat hälsoprogram för att säkerställa KFs, CS och AKs intentioner. Först då kan rasmedelvärdet för rädslor förskjutas åt rätt håll. Hälsoprogrammets krav innebär att föräldradjurens genomsnittliga N/O-index vid parningstillfället ska vara större än 100. Möjlighet att söka dispens från gällande hälsoprogram ska finnas, liksom det gör för övriga regelverk inom SKK-organisationen. Anledning och motiv till dispensansökan ska alltid framgå.

Utredningsgruppen är medveten om att IT-utveckling krävs för införande av hälsoprogram baserat på mentalindex. SKKs Centralstyrelse skriver i sitt tidigare beslut att införandet kan ske *tidigast* år 2021 vilket torde medföra att ett införande enligt ovanstående förslag är fullt rimligt och genomförbart.

3) ***Utredningsgruppen föreslår vidare att medel avsättas för riktat och utökat brett mentalitetsarbete på klubbnivå.***
Exakt vad som bör göras diskuteras lämpligen i samråd mellan special- och rasklubb, men några idéer kan vara:

- Framtagande av lättförståeliga, målgruppsanpassade (hundägare respektive uppfödare) texter om MH och index som såväl SKK, SBK som SCK står bakom. Särskilt viktigt gällande utbildning och förståelse för MH är t ex; varför beskrivningen är utformad som den är, koppling till vardagsbeteenden och hur resultaten/avelsvärden kan användas i avelsarbetet och för avkommeutvärdering.
- Subvention av deltagande på MH för kullar födda under ett visst tidsspann där ingen hund ännu blivit MH-beskriven trots att kullen är över ev viss ålder. En ny målgrupp kan få information om MH samtidigt som hundarnas mentalitet blir dokumenterad.
- Rabatterad deltagaravgift när hela kullar beskrivs.
- Antalet MH-tillfällen för collie på olika platser i landet utökas och synliggörs.
- Fler egna MH-funktionärer utbildas inom SCK. Genom funktionärer inom den egna rasen kan förhoppningsvis känslan av trygghet och välkomnande ökas. Det är dock självklart att collien ska beskrivas på samma sätt som övriga raser. Det vill säga ”samma glasögon” ska vara på hos beskrivare och testledare oavsett ras på MH-banan. Lika självklart bör vara att vilka beteenden som är önskvärda, och i vilken grad de uttrycks, ska tillåtas variera mellan SBKs olika raser.
- Fortsatt och vid behov utökad kvalitetssäkring av MH. I enkätsvaren framgår synpunkter om att beskrivningen inte utförs likvärdigt över landet.

4) ***Utredningsgruppen föreslår också att rasklubben påtalar vikten av att använda fler hundar i avel och att klubben snarast får tillgång till släktskapsindex. Båda åtgärderna behövs för att underlätta bevarandet av rasens genetiska variation.***
Som konstaterats är det viktigaste för bevarande av genetisk variation att använda så många djur som möjligt i avel och undvika att överanvända enskilda avelsdjur. Här finns stor förbättringspotential – få hundar kommer idag till avel.

För bevarande av rasens genetiska variation är det praktiska hjälpmedel som är möjligt att tillgå, förutom import av obesläktade avelsdjur/sperma (eller möjligen korsparning med annan ras vilket inte kan ses som aktuellt), släktskapsindex. Sveriges lantbruksuniversitet bör formellt uppdras och ersättas för att, en (1) gång per år, beräkna och sammanställa en lista med släktskapsindex som publiceras på Svenska Collieklubbens webbplats. Släktskapsindex kan användas på frivillig basis av uppfödare, som bland de hundar som är aktuella för avel, vill kunna välja individer med låga släktskapsindex, d v s hundar som är mindre släkt med rasen än genomsnittligt.

För att underlätta för uppfödarna kan SCK påbörja ett arbete för att synliggöra fler hanhundar. Ett exempel på hur det kan göras finns på Svenska Lapphundklubbens webbplats http://srsl.se/manadenshund.html, där till exempel hanhundar med lågt släktskapsindex presenteras med text och bild. Motsvarande upplägg kan kanske anpassas och överföras även till collie. Möjligen kan också SCKs täckhundslista utökas med släktskapsindex och fler hanhundsägare uppmanas att lägga upp sina hundar där även om meriterna inte är så omfattande.

5) ***Utredningsgruppen föreslår därutöver att åtgärder vidtas för att öka gemenskap och samsyn.***
Utredningsgruppen menar att den enskilt viktigaste åtgärden för gemenskap och samsyn är att få en ökad kontaktyta mellan klubbens medlemmar. Endast genom att träffas kan förståelse och acceptans uppstå. Att ha olika uppfattning i *en* fråga behöver, om viljan finns, inte innebära att man inte kan mötas och samarbeta i andra. När beslut fattats i den fråga som så länge delat klubban kan enande insatser påbörjas.

Några idéer som framkommit under utredningsarbetets gång är:

- Riktade åtgärder för att attrahera yngre valpköpare och uppfödare av rasen, två viktiga målgrupper som idag är för få till antalet. Till exempel:
    - Erbjuda mentorskap/stöd för nya collieägare och uppfödare.
    - Subventionera uppfödarutbildningen för nya uppfödare inom rasen.
- Skapa ett klubbprojekt för ”teambuilding”. Frågor att diskutera kan vara:
    - Vad motiverar olika målgrupper inom Collieklubben?
    - Hur får klubben ”alla”/så många som möjligt med sig?
    - Hur kan tillit skapas i större utsträckning?
    - Hur jobbar vi tillsammans?
    - Vikten av att skilja på rekommendation och regler. Hur kan vi förstå varandra även om våra mål inte alltid är desamma?
    - Hur kan vi informera så att alla får informationen men ingen känna sig utpekad?
- Genomför medlemsträffar med varierade program på flera platser i landet. Som sagt - genom gemensam utbildning och aktiviteter där personer kan träffas utifrån ämnesområden där konflikt inte råder kan möjligen en mer positiv anda tillåtas råda och sprida sig i medlemsleden.
- Arbeta aktivt för att motverka förtal och smutskastning. Här finns till exempel SKKs grundregler och SKKs policy för sociala medier till hjälp.
- Arbeta aktivt med informationsmaterial/utbildning av funktionärer (styrelsemedlemmar, MH-funktionärer, instruktörer osv.). Angelägna ämnesområden är till exempel; Vikten av att inte uttrycka sig värderande om personer, raser eller individer. Raskunskap, raser är olika beroende på sitt ursprung och användningsområde. Raser inom SBK med olika bakgrund ska inte ha identiska egenskaper eller uttrycka dem i/med samma utsträckning/frekvens.

6) **Utredningsgruppen föreslår *slutligen* att rapporten görs offentlig.**
Genom att tillgång till rapporten ges så snart som möjligt, till de som önskar, kan förhoppningsvis spekulationer och ryktesspridning minimeras. Möjligen kan också förståelsen för de beslut SKK/CS tar utifrån utredningens förslag bli större.

Slutord

Med detta överlämnar utredningsgruppen sin rapport och anser därmed att uppdraget är slutfört. Noteras kan att en representant i gruppen har delvis avvikande mening. Se reservation, sid 38-39.

Sollentuna, 2020-01-29

Ionie Oskarson
Ordförande

Helena Frögéli
Sekreterare

Reservation till Collieutredningen

Undertecknad reserverar sig mot besluten i Collieutredningens förslag punkt 1 gällande stark rekommendation för avel med MI och punkt 2 om att ställa sig positiv till införande av hälsoprogram för mentalitet nivå 3 för collie långhår och korthår från och med år 2025.
Undertecknad Eva Eriksson, andra generationens uppfödare i kennel Crony som grundades 1958, Hamiltonplaketten-93, Int FCI domare över hela världen och aktiv uppfödare, anser inte att rasen har så stora rädsleproblem så att starka rekommendationer gällande MI och ett hälsoprogram nivå 3 behövs.

Inom rasen och i alla andra raser förekommer såväl svagare som starkare individer där den stora massan ligger inom normalfördelningskurvan. Som uppfödare är det mycket att ta hänsyn till såsom hd, ögon, exteriör, stamtavlor som ska passa, mh och inte minst colliens problem med bristande fertilitet. Avel är en smal flaskhals att ta sig igenom då knappt 7 % av rasens hanar (lh) används, långt ifrån alla passar ihop.

Den första frågan man ska ställa sig när det gäller införande av en så ingripande avelsrestriktion som hälsoprogram nivå 3, är ***om*** det föreligger ett så allvarligt problem i rasen att det endast kan åtgärdas med en sådan åtgärd. I dagsläget föreligger endast en (1) studie som har någon form av vetenskaplig relevans, Per Arvelius avhandling. En enstaka studie utgör aldrig tillräckligt underlag för att dra några som helst slutsatser när det gäller, som i detta fall, ingripande avelsrestriktioner.

Enligt majoritetsförslaget är det verktyget MI som föreslås användas vid tillämpningen av avelsrestriktionen nivå 3. Detta är mig veterligen första gången index används vid utvärdering av mentalitet på hund. Att index används vid avel för andra egenskaper, exempelvis HD som är en fysisk egenskap, och för andra djurslag, medför inte att det utan utvärdering kan användas vid avel för *viss* mentalitet hos collie. Ingen ansvarsfull organisation använder sig av ett så oprövat instrument för tvingande åtgärder utan en ordentlig utvärdering. Eftersom det inte föreligger något akut läge borde man som i all seriös verksamhet först utvärdera relevansen hos MI. Förslagsvis en studie av vad de kullar (t.ex under en 5-årsperiod) som har ett MI har lämnat för resultat när dessa valpar i sin tur genomfört MH. För detta krävs att många collie genomför MH. Med den osäkerhet som råder och med hotet om avelsrestriktioner kommer dock andelen som genomför MH drastiskt att minska, vilket vi redan sett.

Enligt många undersökningar vi tagit del av, domare, uppfödarenkäter, utländska klubbars svar, och välkända namn som dr L A Clark visar enligt min uppfattning att det inte är så stora problem som det försöker påvisas, samt att det är av ondo att göra avelsbasen så mycket smalare som detta förslag innebär. **Vi vet att minst 86 % är mycket nöjda med sitt val av ras och vill ha collie igen, totalt sett är ca 94 % nöjda eller mycket nöjda** (analys av AM Jansson, SLU, 2012). De flesta som har rasen påtalar att rasen är trevlig, godmodig, är en härlig familjehund och fungerar utmärkt i vardagen. Rasspindeln på collie ser nästan identisk ut med sin närmaste kusin shetland sheepdog.
Det förefaller endast vara i Sverige som rasen har problem. Utländska klubbar redovisar att de flesta collieägare är nöjda med raserna. Det faller på sin egen orimlighet att det endast är i Sverige dessa problem skulle finnas om det nu är några problem. Resultatet tyder snarare på att det som majoriteten försöker få att framstå som problem inte är något problem utan är ett typiskt collietemperament som funnits i rasen sedan den bildades.

Majoritetens förslag stöds inte av relevanta fakta som tål mer ingående ifrågasättanden. Det saknas förklaring till varför jämförelse görs med övriga brukshundar utan hänsyn till colliens bristande släktskap med många av dessa raser. Hur kommer det sig att så många collieägare är nöjda med sina hundar om det föreligger allvarliga mentala brister? Det saknas helt en relevant utvärdering av den faktiska (inte teoretiska) avelsbasen om MI-krav införs. Den största delen av teoretiskt tillgängliga

hundar finns inte hos uppfödarna utan hos en allmänhet som inte har som första prioritet att deras hund ska gå i avel. Alltså kan man endast räkna med en mycket liten del av populationen som faktiskt är tillgänglig för avel. Det minsta man kan begära är att det presenteras en relevant, trovärdig kalkyl för tillgänglig avelsbas. Dessutom saknas en analys av hur fertilitetsproblemen ska behandlas inför genomförandet av förslaget.

Den största invändningen mot förslaget är att en stor del av uppfödarna inte delar uppfattningen i förslaget. För införande av hälsoprogram nivå 3 måste det finnas en klar och i princip enhällig uppfattning hos uppfödarna att det är nödvändigt. Det är absurt och utan motstycke att på så lösa boliner införa mycket ingripande avelsrestriktioner mot uppfödarnas vilja och kommer att vara förödande för rasen.

Jag befarar att ett index som presenteras som frivilligt med tiden kommer att följa samma väg som MH, dvs tvång att genomgå med kryss i alla rutor för collie i avel. Vi vet att det är ett förhållandevis stort motstånd att genomföra MH från hundägare inom rasen och ska MI införas måste uppfödarna vara med. Det är naivt att tro att den hanhundägare som har en hane med 115 i MI vill låna ut denna till en tik med, säg, 85 i MI med de stora motsättningar som finns idag. Jag anser att det borde finnas fler alternativ för collieraserna att beskriva mentaliteten, som BPH, MH, och för våra raser godkänd vallanlagstest. Det måste vara valfritt för ägaren/uppfödaren att göra valfri beskrivning.
Vi vet att rasen har nått nya bottenrekord i valpregistreringar, från på -90talets ca 1600st till nu ca 230 st. Många duktiga uppfödare har slutat då glädjen över sitt avelsarbete är borta. Sverige ***går emot*** övriga länder i regelverket för registrering av collie. Där övriga länder som Finland och Danmark släppt på alla krav utöver hd och ögon, där skärper Sverige reglerna. *Collie i Sverige är nu enda ras i världen* som har arbetsprov för championat. I den engelska standarden står ”no working trial”.
(ORIGIN: Great Britain. DATE OF PUBLICATION OF THE OFFICIAL VALID STANDARD: 08.10.2012. UTILIZATION: Sheepdog. FCI-CLASSIFICATION: Group 1 Sheepdogs and Cattle Dogs (except Swiss Cattle Dogs). Section 1 Sheepdogs. Without working trial). Jag tror på frivillighet och med rekommendationer. Rasen ska vara snäll, godmodig, vacker, intelligent och en allround hund att äga. Så vill vi bevara rasen.

När vi ser på statistik (fig 4 sid 16) som visar alla hundar sedan MH start, inkl importer, så visar den grafen per 5 års intervall att *rasen går mot den önskade rasprofilen som SCK har tagit fram* på de punkter som diskuteras. Då vi ser att det går mot önskad profil borde inte ett hälsoprogram nivå 3 vara aktuellt. **Befintliga siffror i grafen ligger inom SCKs mall på önskade beteenden**.

Mitt önskemål är att ha känd status på hd och ögon (som idag), resten ska vara frivilligt som i andra länder men rekommendationer kan finnas att genomgå t.ex MH, BPH, korning etc. Mitt önskemål är att ha det fritt under t.ex. 5-8 år, där uppfödarna får tillbaka förtroendet att avla. Tillsätt därefter en av SKK oberoende utredning och utvärdera resultatet samt se om vi har fått en större population att använda i avel. Vi behöver fler hanar och tikar i avel så det föds betydligt fler valpar. Vi behöver duktiga uppfödare som stannar i rasen och som är motiverade att göra sitt bästa. Vi behöver också en klubb som samarbetar och stödjer uppfödare samt där nya idéer och strategier implementeras hos uppfödare ordentligt så dessa känner sig delaktiga. Det är dock hemlandet UK som äger rasstandarden och inför ändringar.

2020-01-21
Eva Eriksson

Bilagor

Bilaga 1. Bevarande av genetisk variation i collie
Bilaga 2. MH jämfört med BPH
Bilaga 3. Rädsla hos hund ur ett djurskyddsperspektiv
Bilaga 4. Colliedata ur SKKs stambok
Bilaga 5. Antal registreringar och inavelstrend
Bilaga 6. Hundar använda i avel
Bilaga 7. Hälsoprogram – krav för registrering
Bilaga 8. Släktträd för hundraser och varg
Bilaga 9. MH-avelsdjur
Bilaga 10. Enkät till utländska klubbar
Bilaga 11. Hundägarenkät och uppfödarenkät

Bilaga 1. Bevarande av genetisk variation i collie

Text: Professor Erling Strandberg, inst. för husdjursgenetik, SLU, augusti 2019.

Inom renrasavel med slutna populationer (raser) leder aveln ofrånkomligen till allt mer ökat släktskap mellan individerna och därmed även större risk för parning mellan besläktade individer, dvs inavel. Detta leder till ökad homozygotigrad, dvs andelen av hela genuppsättningen som bara består av en genvariant (en allel) ökar. Dessutom kan vissa genvarianter av slumpen försvinna i en liten population, vilket också ökar homozygotigraden. En annan anledning till ökad homozygotigrad kan vara selektion, men då är det oftast något man eftersträvar, t ex att man vill bli av med en dålig eller defekt genvariant och bara behålla den gynnsamma. Så, att det sker en ökning av släktskapet kan man vara säker på men hastigheten i ökningen kan man påverka. Ökningen hänger ihop med den effektiva populationsstorleken, vilken i sin tur blir mindre ju färre avelsdjur man använder eller om de används väldigt mycket.

Inom hundaveln har vi bra information om släktskap mellan hundar och stamtavlorna går att spåra många generationer bakåt, för de flesta hundar. Därmed kan vi också beräkna hur nära besläktade två hundar är och undvika att para dem om det skulle ge för hög inavelsgrad i avkomman. Vi kan också beräkna hur besläktad en viss hund är med resten av rasen och undvika att använda denna hund i aveln. Utifrån inavels- eller släktskapsutvecklingen över tid kan vi också beräkna hur mycket genetisk variation vi förlorar per generation eller år och baserat på detta kan man ta beslut om att ändra inriktningen på aveln. Men även om vi kan beräkna hur mycket genetisk variation vi förväntar oss försvinner, så vet vi inte hur mycket genetisk variation det fanns ”från början”, dvs i vårt fall där vår stamtavleinformation slutar.

Ett sätt att undersöka hur mycket genetisk variation det finns och hur stor homozygotigraden är, vore att använda molekylärgenetisk information. Om vi har tillgång till hela genomet, dvs alla baspar (A, T, C eller G), kan vi också beräkna den faktiska homozygotigraden som ett medeltal över alla hundar och över hela genomet (eller specifikt för vissa delar, t ex kromosomer). Tyvärr är fortfarande s k helgenomsekvensering dyrt och det innebär därför ofta att bara en eller ett fåtal hundar sekvenseras. Hur representativa dessa då är för en hel ras kan ifrågasättas.

Ett billigare alternativ vore att använda s k SNP-chip (SNP, Single Nucleotide Polymorphism). I dessa analyser har man plockat ut ett antal baspar som man undersöker. Antalet SNP man använder varierar lite med djurslag och om det är för forskningssyfte eller för praktisk avel, men det rör sig om från några få tusen till hundratusentals. Eftersom dessa chip konstruerats framför allt för att kunna koppla variation i olika egenskaper (t ex sjukdomar) till variation i genomet, har man försökt att välja ut baspar som inte redan är homozygota. Man undviker också baspar där den ena varianten förekommer i låg frekvens. Så långt som möjligt vill man att de två baserna är nästan lika vanliga. I varje baspar finns bara två av de fyra möjliga baserna, t ex A och T. Om A och T är lika vanliga så är grundförutsättningen att vi har 50% homozygotigrad. Enkelt uttryckt, om den ena basen är A är det 50% chans att även den andra är A.

Om man gör en SNP-chip analys av ett tillräckligt stort antal hundar kan man helt enkelt beräkna hur stor andel av basparen som är homozygota, dvs som är t ex A/A. Problemet är att vi vet inte riktigt hur stor homozygotigrad som är allvarligt eller hur detta kan påverka olika egenskaper negativt. En stor del av homozygotin behöver heller inte bero på inavel utan på att man har selekterat för en viss gynnsam egenskap och att man därför har bara den gynnsamma genvarianten kvar, t ex A. Dessutom är den inte bara fullständig homozygoti som kan vara ett problem utan även om t ex 99% av alla varianter är A och bara 1% är T.

Vi har nyligen undersökt tjurar från de två svenska raserna holstein och SRB. Båda dessa raser får anses vara väl fungerade både vad det gäller fruktsamhet och hälsoegenskaper som mjölkproduktion. Homozygotigraden är dock över 70%.

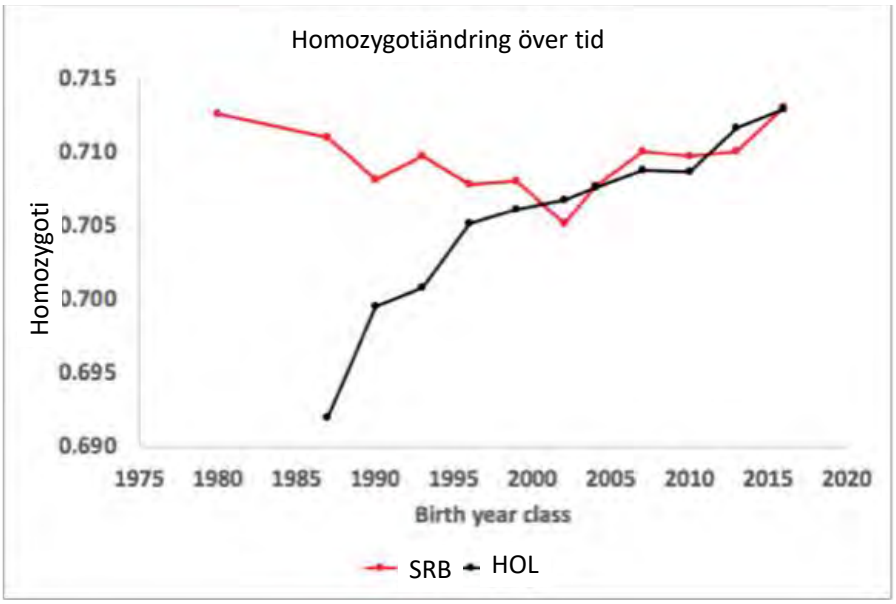

Figur 2. Homozygotigrad hos tjurar (SRB 5545 st, HOL 3032 st) födda olika år (Johansson et al., 2019, opublicerat).

Eftersom avel med rashundar innebär avel inom en sluten ras vet vi att hundarna oundvikligen blir mer och mer släkt med varandra. En analys av genetisk variation leder egentligen inte till någon annan handlingsplan än det vi redan vet – att det är viktigt att bevara den genetiska variationen inom rasen. Det gör man t ex genom att använda många djur i avel och genom att inte tillåta enskilda avelsdjur ha för många kullar.

Som praktiskt användbar hjälp till uppfödarna finns möjlighet att skatta hur mycket släkt hundar inom en ras är med varandra genom ett s k släktskapsindex. Uppfödarna kan då, om de har flera lika bra hundar att tillgå, välja den som är minst släkt med övriga i rasen. Även om en analys av genetisk variation hade gjorts, där resultatet visat på att åtgärder måste vidtas, skulle hjälpmedlet vara släktskapsindex (eller möjligen inkorsning av obesläktat material, dvs annan population eller ras). Det kommer inte att finnas ekonomiska möjligheter att använda molekylärgenetisk information för att välja ut avelsdjur inom hundaveln inom överskådlig tid.

Släktskapsutvecklingen inom collierasen har nyligen beräknats där information från övriga nordiska länder också tagits med i beräkningen (information från John Öhrvill, SBK; figur 2). Även om nivån för korthår är högre än för långhår följer släktskapsutvecklingen samma mönster i båda raserna under 2000-talet, ett sänkt medelsläktskap som planar ut i mitten av 2010-talet för att visa en svag uppgång de senaste åren. Om man hade helt slumpmässig parning skulle man få en liknande kurva även för inavelsgraden, men värdena skulle vara hälften så stora (inavelsgraden hos avkomman är lika med hälften av släktskapet mellan föräldrarna). Man kan se ungefär samma mönster i inavelsutvecklingen i SKK:s Avelsdata. Skillnaden är dels att man här (i figur 2) räknat med all känd släktskap bakåt (inte bara 5 generationer) och att man även tagit in släktskap från övriga nordiska länder (medelsläktskapet i figur 2 är dock bara beräknat mellan svenskregistrerade hundar). Det sjunkande släktskapet beror rimligen på ett ökande inflytande av importerade hundar. En del av denna sänkning kan i sin tur bero på att importerade djur har en kortare känd stamtavla än svenskfödda hundar.

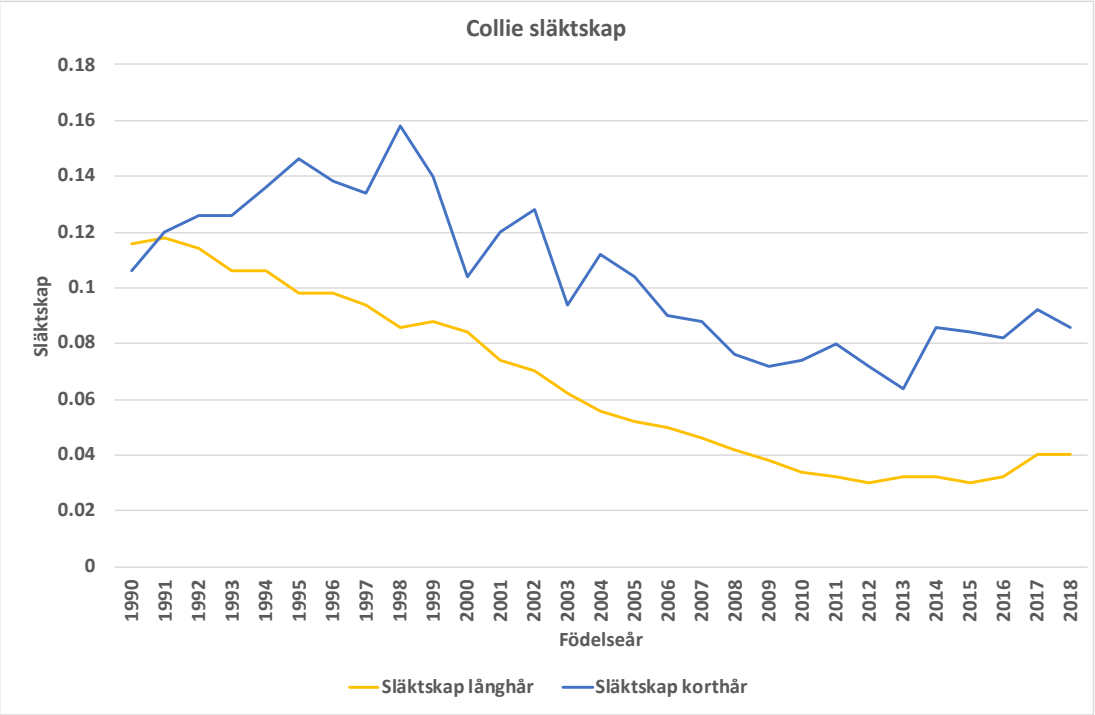

Figur 3. Medelsläktskap för långhårig och korthårig collie för olika födelseår.

Under tämligen lång tid har andelen hanhundar som används i avel (av de hanhundar som fötts ett visst år) legat tämligen konstant på ca 7% (Figur 3), detta trots att antalet registrerade hundar har minskat drastiskt under samma tidsperiod (Figur 4). Detta innebär alltså att antalet hanhundar som använts i avel också har minskat. Antalet hanhundar som använts motsvarar att man tagit en hanhund från ungefär var femte kull. Under samma tid har kullstorleken ökat svagt (Figur 4), vilket inte är orimligt med tanke på att släktskapet (och därmed inavelsgraden) minskat.

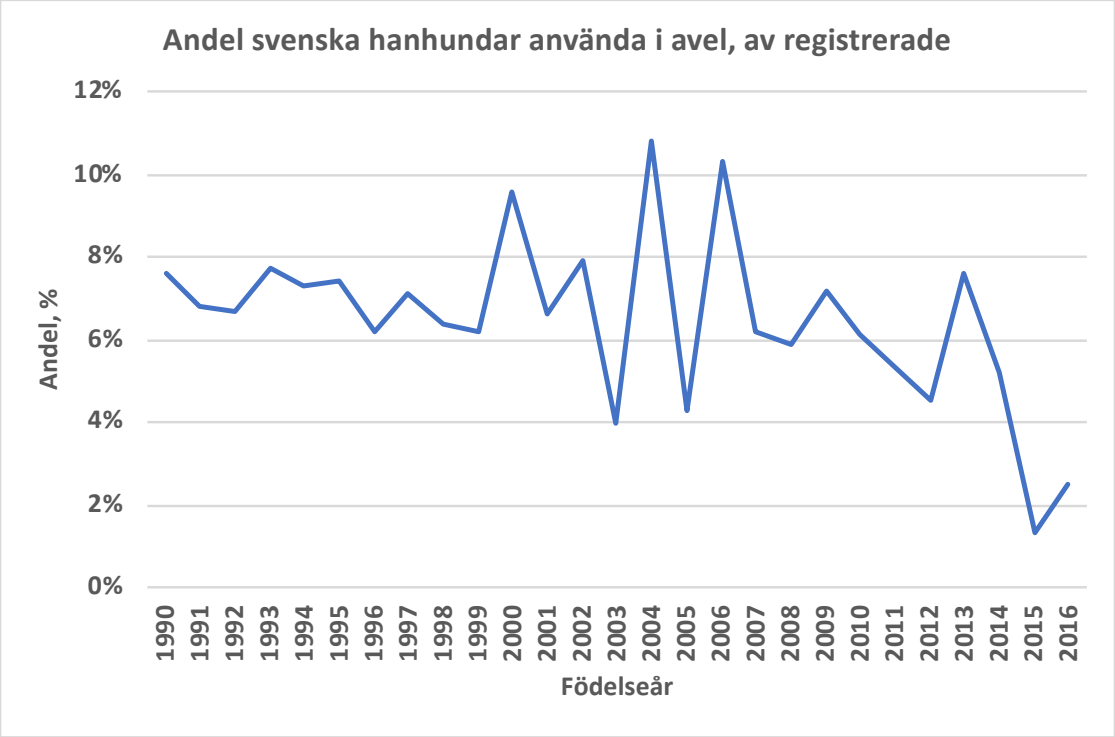

Figur 4. Andelen hanhundar som används i avel, av registrerade ett visst år. Nedgången de sista åren beror troligen på att en del hundar ännu inte använts i avel. Långhårig collie.

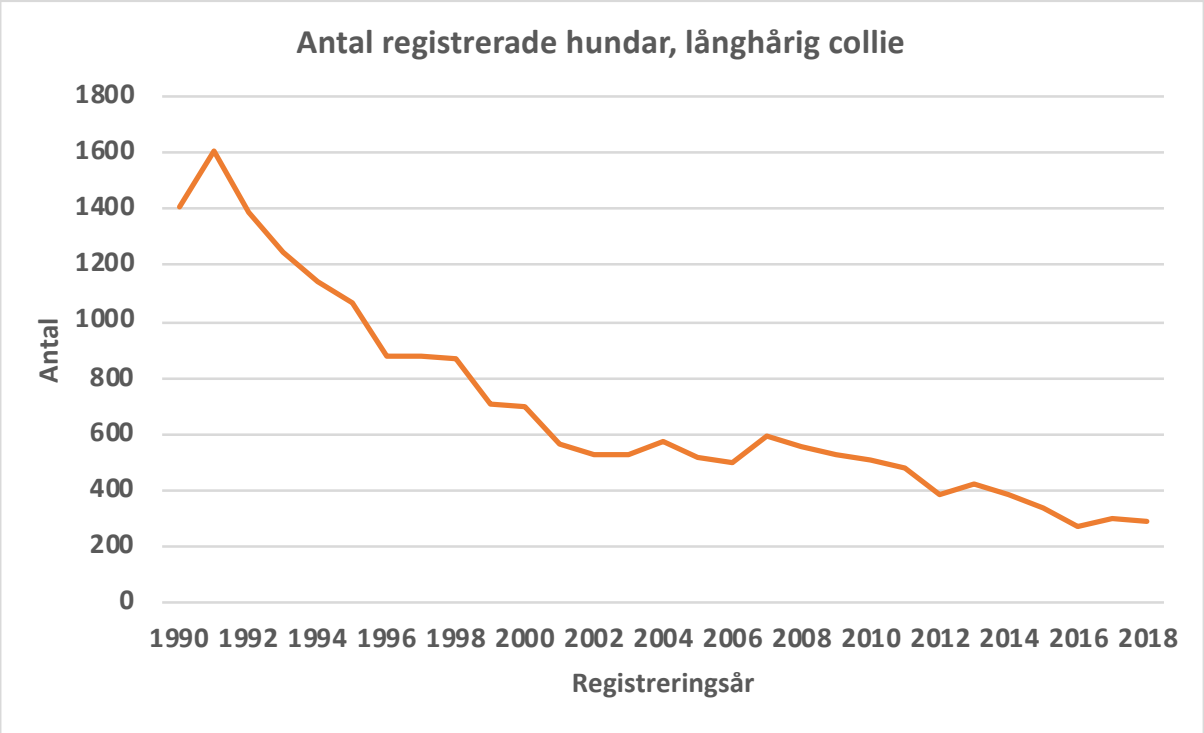

Figur 5. Antal registrerade hundar inom långhårig collie från 1990 till 2018.

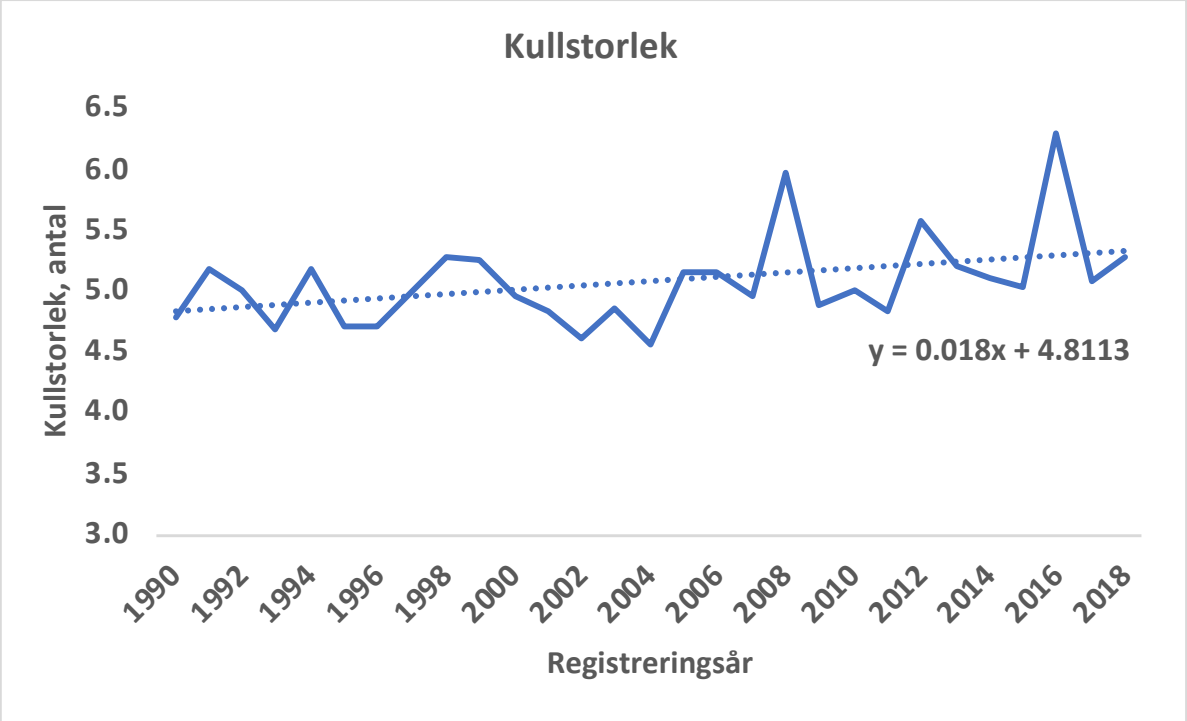

Figur 6. Kullstorlek för långhårig collie från 1990 till 2018.

Sammanfattande synpunkter

Ur forskningssynpunkt skulle det vara intressant att göra en stor kartläggning av den genomiska (molekylärgenetiska) variationen i ett stort antal raser. Om man använder samma urvalsprinciper för hundar och samma typ av analys (t ex SNP-chip) kan man åtminstone placera raserna i en rangordning, från mest till minst genetisk variation. Från ett praktiskt perspektiv för avelsarbetet är

emellertid en sådan analys inom *en* ras av mindre intresse. Oavsett resultat skulle ändå handlingsplanen bli densamma, man bör undvika att använda för få hanhundar i avel och man bör välja hundar som är så lite släkt med resten av rasen som möjligt. Detta kan man göra med hjälp av släktskapsindex baserat på härstamningsinformation.

Bilaga 2. MH jämfört med BPH

Text: Curt och Ingalill Blixt, 20190816

BAKGRUND

I vissa rasklubbar förs diskussioner om huruvida Beteende- och Personlighetsbeskrivning Hund (BPH) är en mindre belastande form av mentalbeskrivning än vad Mentalbeskrivning Hund (MH) är. En ambition vid framtagandet av BPH var att anpassa beskrivningens retningssituationer så att de skulle passa alla hundtyper oavsett tänkt användningsområde. Detta utan att ge avkall på retningssituationernas avsedda upplevelse och styrka. BPH är alltså inte ”lättare” för hunden att klara av än MH.

Gemensamt och övergripande för båda typerna av beskrivning (BPH och MH) är att de mäter socialitet, rädsla/trygghet och hotfullhet/aggression. Men det finns också skillnader både vad gäller retningssituationer och dokumentation.

NÅGRA EXEMPEL PÅ SKILLNADER I RETNINGSSITUATIONERNA

MHs spöken är i BPH ersatta av en förklädd person som kommer gående mot hunden (närmande person). Detta för att i BPH säkerställa att hunden verkligen tolkar in att det är en människa som kommer gående. Extra stor vikt läggs vid upplösningen av momentet – den del som speglar hundens förtroende för främmande människor.

Den uppdykande overallen i MH har i BPH ersatts av en betydligt lägre vippgubbe vars ”ansikte” efter uppdykandet hamnar i ögonhöjdnivå med de flesta hundar vilket ökar den upplevda signalstyrkan.

Det dolda skramlet i MH har i BPH gjorts helt synligt för att säkerställa att det är just ljudkänslighet som mäts och inte eventuell överraskningseffekt.

Underlag är ett moment som finns i BPH men inte i MH. Det beskriver och dokumenterar hundens upplevelse av att gå på ett ovant och avvikande underlag. Vid konstruktionen av BPH har detta framkommit som önskemål då en del raser/individer visar mer generell osäkerhet än andra i detta sammanhang.

ÖVERGRIPANDE SKILLNADER I DOKUMENTATIONEN

BPH är avsett att beskriva alla hundtyper och måste därmed avspegla många olika känslouttryck i protokollet. Därför beskrivs och dokumenteras följande beteenden upprepade gånger i *varje* mätsekvens: hotfullhet, imponerbeteenden, hälsning (intensitet resp. tid), undergivenhet, flykt och avståndsökande, passiv oro och bitbeteende. Samtliga dessa beteenden mäts i intensitetsskalor. Härigenom får olika individer sin egen ”beteendeprofil” när det gäller hälsning, osäkerhet osv. I BPH mäts således socialitet och rädsla var för sig i samma moment. I MH mäts och dokumenteras däremot socialitet och rädsla på samma skala där det i ena änden på skalan redovisas rädsla och i andra änden intensivt hälsningsbeteende. Jämförelsevis innebär det här att BPH på ett tydligare sätt än MH fångar och dokumenterar hundens reaktioner och beteende.

NÅGRA EXEMPEL PÅ SKILLNADER I DOKUMENTATIONEN

Vid MH inleds momentet hälsning genom att testledaren, TL, står stilla på markerad plats och hundägaren går med hunden fram till denne. Varje del av totala momentet (hälsning, promenad och hantering) dokumenteras på en och samma rad i protokollets 1-5 gradiga skala, där 1 står för avvisande hotfullhet eller flykt och 5 står för intensivt kontakttagande.

Vid BPH inleds hälsningsmomentet istället med att föraren står stilla med sin hund på markerad plats. TL rör sig stegvis i sekvenser i riktning mot ekipaget och det hela avslutas med att TL hälsar på

hunden, går två korta promenader samt genomför en hantering. Varje del i det totala momentet är uppdelad i flera upprepade mätsekvenser.

Hundar som till exempel är socialt försiktiga eller vaktande kan uppleva hälsningsmomentet mer belastande på BPH där TL kommer gående mot ekipaget än när hunden själv får gå fram till TL som vid MH.

En stor skillnad mellan MH och BPH är hur rädslereaktioner dokumenteras. För att fånga de hundar som blir passiva när något upplevs som otrevligt har BPH i sin dokumentation ett begrepp kallat ”passiv oro” vilket saknas i MH. Hundar som visar detta beteende i MH protokollförs som ”mindre nyfikna”. I MH- protokollet framgår således inte om hundens passiva beteende beror på dess nyfikenhetsnivå eller på dess mått av osäkerhet. Om någon rasklubb föredrar en hundtyp som är mindre nyfiken kan man anta att en del av de individer som dokumenteras som ”mindre nyfikna” i MH-protokollet egentligen är osäkra/rädda. I BPH-protokollet särskiljs däremot hundtyperna då passiv oro respektive nyfikenhet beskrivs i olika skalor.

AVSLUTNINGSVIS

- Såväl BPH som MH beskriver hundars beteenden. Vad som är önskvärt inom en ras varierar och bör diskuteras inom respektive special- och rasklubb.
- BPH är inte lättare att ”klara av” än MH då retningssituationerna förvisso har modifierats men inget avkall gjorts på avsedd upplevelse och styrka.
- BPH fångar beteenden och känslouttryck tydligare än MH då de protokollförs upprepade gånger i separata skalor.

Bilaga 3. Rädsla hos hund ur ett djurskyddsperspektiv

Text: Professor Åke Hedhammar

I min egenskap av vetenskaplig och veterinär rådgivare åt SKK-organisationen, och med mitt forskningsintresse för hundars hälsa och funktion ur såväl ett genetiskt som ett miljöperspektiv, har jag av ordförande, Ionie Oskarson, i Collieutredningen ombetts - att ur mitt perspektiv - sätta mej in och redovisa hur man i vetenskaplig litteratur ser på rädsla hos hund ur ett djurskyddsperspektiv. Jag har efter förmåga sökt en överblick över forskning med inriktning på sökbegreppen *fearfullness, anxiety and animal welfare* och begränsat mej till vad som publicerats under 2000- talet.

Utan att göra anspråk på fullständighet och med en generalists perspektiv, snarare än en specialist på området, har jag funnit följande:

1. Forskningen kring djurskyddsaspekter på beteendevariation och antal publikationer har haft en betydande ökning under 2000-talet och inbegriper såväl fysiologiska, genetiska, etologiska, veterinärmedicinska som djurskydds fokuserade studier.
2. Vid sidan av traditionellt uppmärksammade faktorer som påverkar hundars hälsa, så som törst, hunger och smärta, utgör studier av beteende påverkan en allt större andel av publicerade arbeten. *Dessa studier avser främst aggressivitet och rädsla, kombinationen av dessa inbegriper också samband med begrepp som skotträdsla (noise fobia) och separationsångest (separation anxiety).*
3. Rädsla och (visst mått av) aggressivitet är liksom törst, hunger och smärta viktiga funktioner som först när de uttrycks i ”övermått” i vardagliga situationer utgör ett djurskyddsproblem.

I nästan alla av dessa arbeten anges rädsla som ett betydande djurskyddsproblem.

4. Vid en klassificering och gradering av djurskyddsproblem användes ofta dödsfall, *mortalitet*, inklusive avlivning, som en parameter liksom begreppet *livskvalitet* (Life Qality) där man gör skillnad på akut och kronisk påverkan.
5. Av de högst ”rankade” beteendeproblemen är aggressivitet av säkerhetsskäl den främsta orsaken till avlivning. Men även rädsla i kombination med, eller utan aggressivitet, utgör en grund för avlivning av just djurskyddsskäl.
6. Rädsla i vardagliga situationer har en betydande påverkan på livskvalitet genom sin kroniska/ibland livslånga påverkan. Det är oklart om ett flyktbetende - vid möjlighet till det - utgör en större eller mindre påverkan på djurets livskvalitet än vad som sker vid så kallad frysning (*freezing*).
7. I fysiologiska studier från Sverige visas på förhöjda kortisolvärden som indikation på stress vid såväl flyktbeteende som frysning hos hundar med uttalad rädsla *(fearfulness*).
8. I genetiska studier både från Sverige och utlandet har det påvisats en betydande ärftlighet för överdrivna rädslereaktioner.

Mot bakgrund av SKK-organisationens styrdokument: Stadgarnas målparagraf, Grundregler och Avelspolicy, information för berörda raser inom dess rasspecifika avelsstrategi och domaranvisningar, RAS respektive SRD, samt utredningsuppdraget finner jag att den prioriterade satsningen på beteende och den aktuella utredningen, är väl motiverade ur ett djurskyddsperspektiv.

Jag vill avsluta med att nämna några projekt som pågår med anknytning till ovanstående:

a) Omfattande molekylärgenetiska studier baserade på registrerade MH-resultat där vi snart publicerar en första studie på schäferhundar och följer upp med andra raser inklusive långhårig collie

Vi har sökt men ännu ej beviljats medel för epigenetiska studier av beteendestörningar inklusive överdriven rädsla baserat på ett urval dessa hundar.*

b) Studier av utseendemässig och genetisk variation i ett antal kortnosiga hundraser med ett annat uppmärksammat djurskyddsproblem i form av andningssvårigheter. *Motsvarande metodik är applicerbar också på raser med hög frekvens av överdrivna rädslereaktioner.*

c) Den av Kennelfullmäktige beslutade möjligheten till central registrering av ålder och orsak till dödsfall/ avlivning. *Såväl diagnosen neurologisk störning som andra sjukdomsdiagnoser med möjlig anknytning till av rädsla, betingad rädsla och uppgiften "beteenderubbning/störning" som orsak bör om de preciseras, kunna bidra med värdefull information om rädsla ur ett djurskyddsperspektiv.*

På begäran kan dessa rader kompletteras med ett urval av representativa referenser som stödjer framförda slutsatser.

e. u
Åke Hedhammar - Dipl. Internal Medicine- Small Animals
prof. em.

*Epigenetik - förändringar av DNA där själva DNA-strukturen är oförändrad, men där kemiska modifieringar av DNA-molekylen och de proteiner som utgör kromosomerna påverkar om en gen är öppen eller stängd för avläsning.

Bilaga 4. Colliestatistik ur SKKs stambok

Svenskfödda hundar fördelat per födelseår. Under "Något" ingår enbart tävling-/provverksamhet.
Data till och med 20180817 och 20180925 (år 2010)

		Höfter		Armbågar		Ögon		Mentalitet					
År	Antal födda	Antal HD	HD %	Antal ED	ED %	Antal Ögonlysta	Ögonlysta %	Antal MH	MH %	Antal Korade	Korade %	Antal GK Menta	GK MT %
KORTHÅR													
2010	82	41	50,0%	16	19,5%	82	100,0%	40	48,8%	3	3,7%	3	3,7%
2011	38	23	60,5%	12	31,6%	38	100,0%	22	57,9%	3	7,9%	3	7,9%
2012	64	39	60,9%	18	28,1%	62	96,9%	37	57,8%	3	4,7%	3	4,7%
2013	90	53	58,9%	36	40,0%	90	100,0%	46	51,1%	1	1,1%	2	2,2%
2014	51	41	80,4%	30	58,8%	51	100,0%	39	76,5%	5	9,8%	6	11,8%
2015	43	24	55,8%	18	41,9%	43	100,0%	21	48,8%	2	4,7%	2	4,7%
2016	68	37	54,4%	28	41,2%	68	100,0%	26	38,2%				
2017	65	12	18,5%	11	16,9%	62	95,4%	14	21,5%				
LÅNGHÅR													
2010	463	265	57,2%	113	24,4%	456	98,5%	216		15	3,2%	15	3,2%
2011	480	279	58,1%	126	26,3%	476	99,2%	228	47,5%	26	5,4%	29	6,0%
2012	314	141	44,9%	56	17,8%	294	93,6%	102	32,5%	9	2,9%	9	2,9%
2013	405	218	53,8%	104	25,7%	398	98,3%	179	44,2%	12	3,0%	15	3,7%
2014	341	176	51,6%	90	26,4%	334	97,9%	143	41,9%	10	2,9%	11	3,2%
2015	319	166	52,0%	88	27,6%	314	98,4%	111	34,8%	1	0,3%	2	0,6%
2016	226	104	46,0%	70	31,0%	226	100,0%	77	34,1%				
2017	295	48	16,3%	29	9,8%	287	97,3%	16	5,4%				

		Bruksprov		Lydnad		Agility		Rallylydnad		Nose Work	
År	Antal födda	Antal Bruksprov	Bruksprov %	Antal Lydnad	Lydnad %	Antal Agility	Agility %	Antal Rallylydnad	Rallylydnad %	Antal NW	NW %
KORTHÅR											
2010	82	8	9,8%	10	12,2%	5	6,1%	5	6,1%	4	4,9%
2011	38	6	15,8%	7	18,4%	1	2,6%	2	5,3%	1	2,6%
2012	64	5	7,8%	11	17,2%	3	4,7%	2	3,1%	1	1,6%
2013	90	4	4,4%	6	6,7%	5	5,6%	7	7,8%	7	7,8%
2014	51	2	3,9%	6	11,8%	1	2,0%	3	5,9%	3	5,9%
2015	43	1	2,3%	3	7,0%	1	2,3%	1	2,3%	5	11,6%
2016	68			4	5,9%			5	7,4%	4	5,9%
2017	65			1	1,5%			1	1,5%	1	1,5%
LÅNGHÅR											
2010	463	9	1,9%	21	4,5%	2	0,4%	21	4,5%	2	0,4%
2011	480	20	4,2%	33	6,9%	5	1,0%	29	6,0%	7	1,5%
2012	314	3	1,0%	8	2,5%	6	1,9%	15	4,8%	2	0,6%
2013	405	14	3,5%	20	4,9%	10	2,5%	29	7,2%	8	2,0%
2014	341	9	2,6%	16	4,7%	2	0,6%	19	5,6%	4	1,2%
2015	319	1	0,3%	7	2,2%	4	1,3%	15	4,7%	5	1,6%
2016	226	5	2,2%	7	3,1%			7	3,1%	7	3,1%
2017	295	4	1,4%	5	1,7%			7	2,4%	1	0,3%

		Viltspår		Utställning		Vall		Något	
År	Antal födda	Antal Viltspår	Viltspår %	Antal Utst	Uts %	Antal Vallhund	Vallhund %	Antal "Något"	"Något" %
KORTHÅR									
2010	82	1	1,2%	35	42,7%			49	59,8%
2011	38			17	44,7%			24	63,2%
2012	64	2	3,1%	35	54,7%			43	67,2%
2013	90	3	3,3%	35	38,9%			55	61,1%
2014	51	4	7,8%	32	62,7%			43	84,3%
2015	43			16	37,2%			25	58,1%
2016	68			29	42,6%			39	57,4%
2017	65			17	26,2%			29	44,6%
LÅNGHÅR									
2010	463	8	1,7%	182	39,3%	1	0,2%	250	54,0%
2011	480	13	2,7%	178	37,1%	1	0,2%	274	57,1%
2012	314	1	0,3%	94	29,9%	1	0,3%	134	42,7%
2013	405	9	2,2%	153	37,8%	1	0,2%	224	55,3%
2014	341	11	3,2%	121	35,5%	4	1,2%	172	50,4%
2015	319	4	1,3%	107	33,5%	2	0,6%	154	48,3%
2016	226	5	2,2%	75	33,2%			114	50,4%
2017	295			48	16,3%			65	22,0%

MH-översikt, collie långhår, 2019-11-25

Sammanställning per födelseår	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Antal födda	467	481	315	405	341	319	226	295	279
Känd mental status	202	221	99	169	136	113	87	78	50
varav - hanar	92	109	48	85	62	49	47	41	29
- tikar	110	112	51	84	74	64	40	37	21
Beskrivaren avbryter	11	12	4	12	5	3	2	3	-
Ägaren avbryter	20	15	6	17	16	11	8	8	2
Avbrutit MH (före 2002-07-01)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oacceptabelt beteende	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ägaren avstår skott	5	3	2	6	4	-	2	-	-
Avsteg från avreaktion	-	1	2	1	-	-	-	-	-

MH-översikt, collie korthår, 2019-11-25

Sammanställning per födelseår	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Antal födda	82	38	64	90	51	43	68	65	56
Känd mental status	38	22	37	40	39	22	36	39	19
varav - hanar	18	10	16	22	22	9	19	15	6
- tikar	20	12	21	18	17	13	17	24	13
Beskrivaren avbryter	-	-	2	3	7	1	-	1	-
Ägaren avbryter	4	-	1	7	2	-	2	4	-
Avbrutit MH (före 2002-07-01)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oacceptabelt beteende	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ägaren avstår skott	7	1	1	2	3	-	-	1	-
Avsteg från avreaktion	-	-	-	-	1	-	-	-	-

Mentaltest – collie långhår, 2018-09-24

Samanställning per år	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Antal födda	467	481	315	405	341	319	226	295
Antal starter	33	48	25	30	31	7	-	-
Antal korade	15	26	9	12	11	1	-	-
Antal godkända MT	15	29	9	15	11	2	-	-
Antal ej godkända MT	18	19	16	15	20	5	-	-

Mentaltest – collie korthår, 2018-09-24

Samanställning per år	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Antal födda	82	38	64	90	51	43	68	65
Antal starter	8	5	7	6	12	3	2	-
Antal korade	3	3	3	1	5	2	1	-
Antal godkända MT	3	3	3	2	6	2	1	-
Antal ej godkända MT	5	2	4	4	6	1	1	-

Rapporteringskod A*, långhår respektive korthår, 2019-09-24

Samanställning per år	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Antal födda LH	463	480	314	405	341	319	226	295	243
Rapporteringskod A	1	3	1	-	1	1	-	-	-
Antal födda KH	82	38	64	90	51	43	68	65	48
Rapporteringskod A	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*Rapporteringskod A innebär att hunden tilldelats 0 pris på grund av sin mentalitet/uppförande. Rapporteringskod A har tillkommit för att SKK i olika sammanhang skall kunna skilja 0 pris som tilldelats hund med hänvisning till uppförande/mentalitet, från 0 pris som utdelats på grund av hundens exteriör. Det kan betyda att en hund med rapporteringskod A kan ha varit allt från blyg och kanske rädd till att den morrat och försökt bita eller på annat sätt visat aggressivitet. Även dåligt uppförande mot andra hundar kan rendera 0 pris och därmed rapporteringskod A. För att få reda på i vilket avseende en hund med 0 pris/rapporteringskod A avvikit i sitt beteende måste man läsa domarkritiken. Det förekommer allt från "lite blyg" till aggressivitet.

HD – collie långhår, 2019-12-18

Födelseår: 2010 - 2019 **Typ:** HD, nya avläsningssystemet antal/trend Visa

Diagnos	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
HD grad A	158 (59,4 %)	184 (65,5 %)	92 (64,8 %)	134 (61,2 %)	98 (54,7 %)	108 (63,5 %)	71 (60,7 %)	75 (56,8 %)	55 (59,8 %)
HD grad B	67 (25,2 %)	60 (21,4 %)	36 (25,4 %)	44 (20,1 %)	48 (26,8 %)	44 (25,9 %)	26 (22,2 %)	31 (23,5 %)	23 (25,0 %)
HD grad C	27 (10,2 %)	23 (8,2 %)	10 (7,0 %)	29 (13,2 %)	21 (11,7 %)	12 (7,1 %)	13 (11,1 %)	17 (12,9 %)	10 (10,9 %)
HD grad D	11 (4,1 %)	11 (3,9 %)	4 (2,8 %)	6 (2,7 %)	11 (6,1 %)	3 (1,8 %)	6 (5,1 %)	6 (4,5 %)	4 (4,3 %)
HD grad E	3 (1,1 %)	3 (1,1 %)		6 (2,7 %)	1 (0,6 %)	3 (1,8 %)	1 (0,9 %)	3 (2,3 %)	
Totalt antal undersökta	266	281	142	219	179	170	117	132	92
Snittålder för undersökning (månader)	20	20	20	20	20	18	19	17	14
Antal födda	467	481	315	405	341	319	226	295	279

* Se även gamla avläsningssystemet

Diagramtyp:

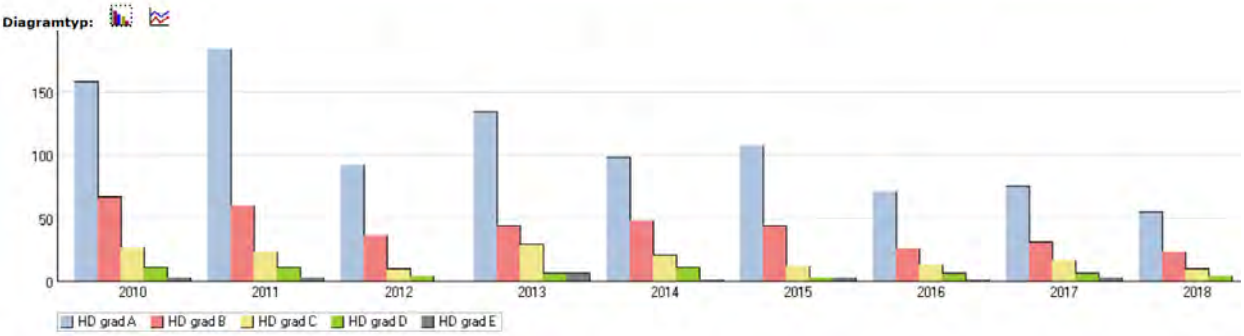

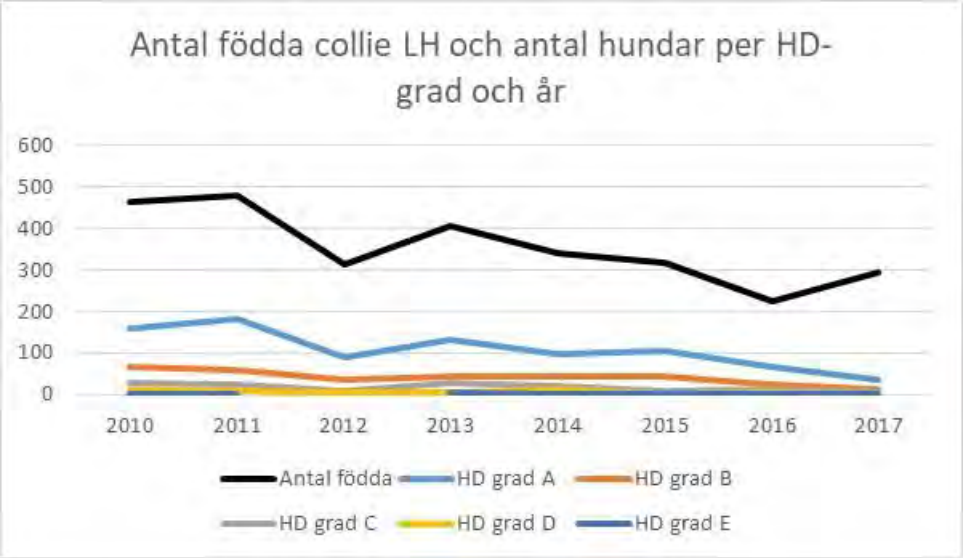

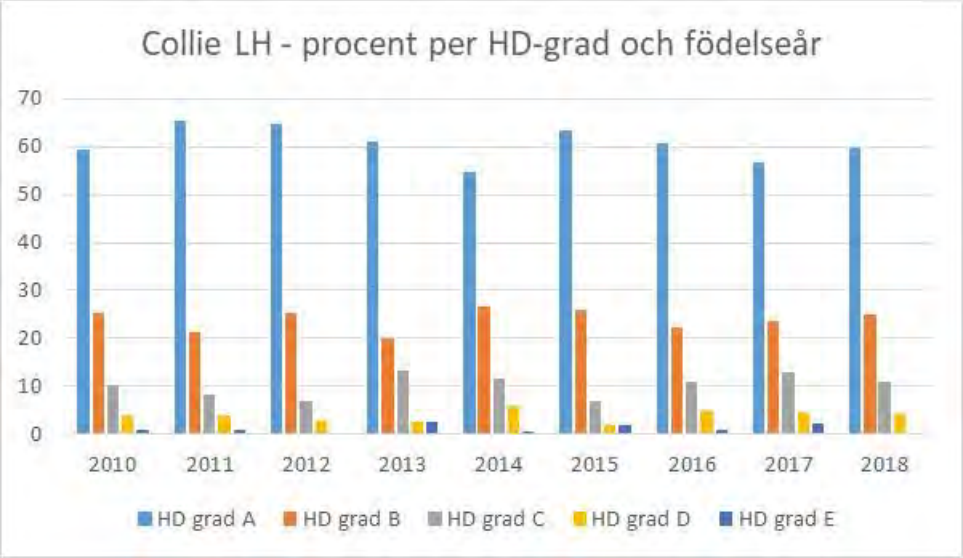

HD – collie korthår, 2019-12-18

Födelseår: 2010 - 2019 **Typ:** HD, nya avläsningssystemet antal/trend Visa

Diagnos	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
HD grad A	35 (85,4 %)	21 (91,3 %)	34 (87,2 %)	45 (84,9 %)	37 (90,2 %)	22 (84,6 %)	36 (83,7 %)	33 (89,2 %)	14 (87,5 %)
HD grad B	5 (12,2 %)	2 (8,7 %)	4 (10,3 %)	7 (13,2 %)	4 (9,8 %)	3 (11,5 %)	5 (11,6 %)	3 (8,1 %)	
HD grad C	1 (2,4 %)		1 (2,6 %)	1 (1,9 %)		1 (3,8 %)	1 (2,3 %)	1 (2,7 %)	2 (12,5 %)
HD grad D							1 (2,3 %)		
HD grad E									
Totalt antal undersökta	41	23	39	53	41	26	43	37	16
Snittålder för undersökning (månader)	19	17	22	19	16	16	18	16	14
Antal födda	82	38	64	90	51	43	68	65	56

* Se även gamla avläsningssystemet

Diagramtyp:

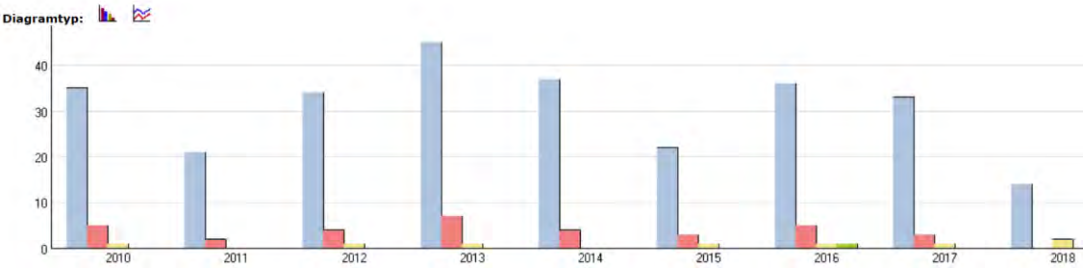

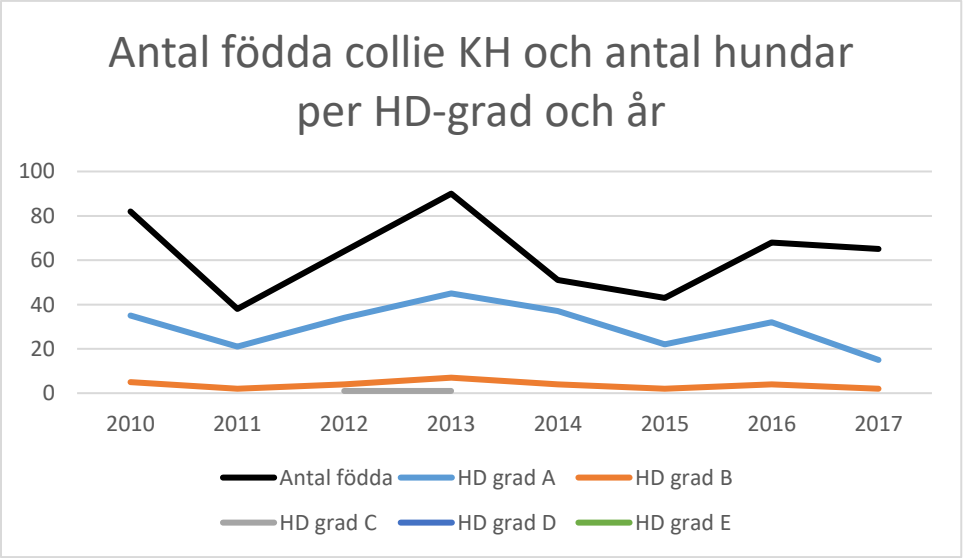

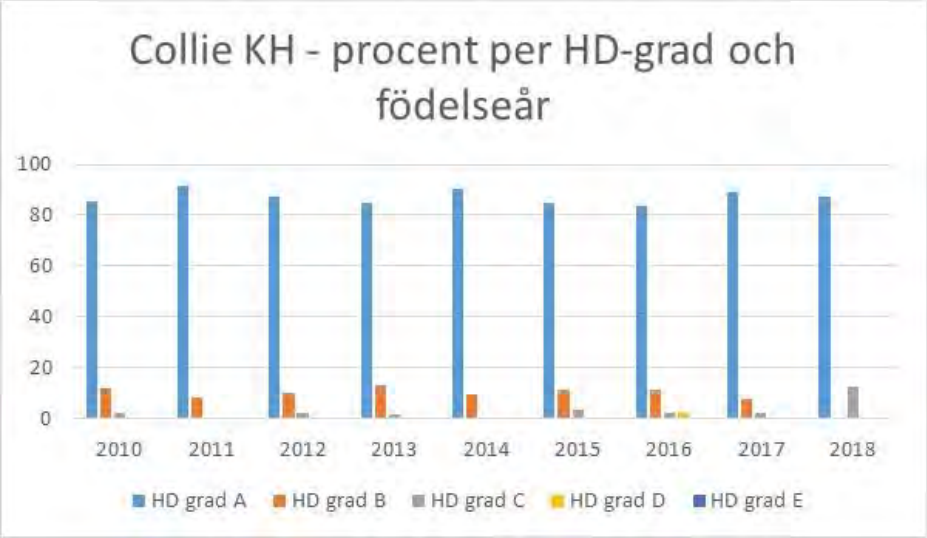

ED – collie långhår, 2019-12-18

Födelseår: 2010 - 2019 **Typ:** ED antal/trend Visa

Diagnos	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ED ua (0)	109 (95,6 %)	117 (91,4 %)	52 (89,7 %)	90 (85,7 %)	87 (94,6 %)	90 (97,8 %)	74 (96,1 %)	63 (96,9 %)	66 (100,0 %)
ED grad 1	4 (3,5 %)	9 (7,0 %)	5 (8,6 %)	6 (5,7 %)		1 (1,1 %)	2 (2,6 %)	2 (3,1 %)	
ED grad 2	1 (0,9 %)	1 (0,8 %)		6 (5,7 %)	2 (2,2 %)	1 (1,1 %)			
ED grad 3		1 (0,8 %)	1 (1,7 %)	3 (2,9 %)	3 (3,3 %)		1 (1,3 %)		
Totalt antal undersökta	114	128	58	105	92	92	77	65	66
Snittålder för undersökning (månader)	19	19	21	20	19	17	18	16	14
Antal födda	467	481	315	405	341	319	226	295	279

Diagramtyp:

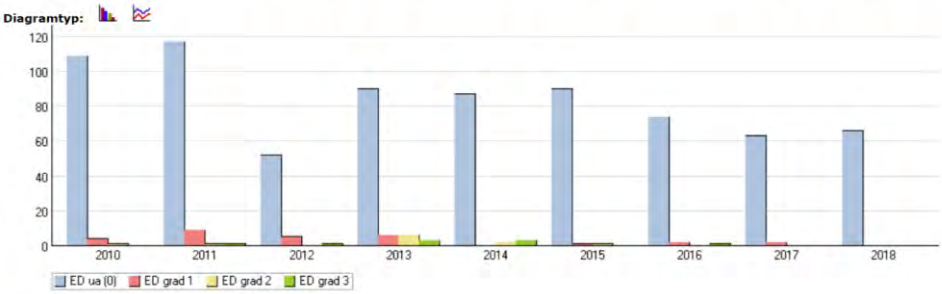

ED – collie korthår, 2019-12-18

Födelseår: 2010 - 2019 **Typ:** ED antal/trend Visa

Diagnos	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ED ua (0)	14 (87,5 %)	12 (100,0 %)	17 (94,4 %)	32 (88,9 %)	29 (96,7 %)	18 (94,7 %)	31 (93,9 %)	32 (100,0 %)	15 (100,0 %)
ED grad 1	2 (12,5 %)		1 (5,6 %)	2 (5,6 %)	1 (3,3 %)	1 (5,3 %)	2 (6,1 %)		
ED grad 2				2 (5,6 %)					
ED grad 3									
Totalt antal undersökta	16	12	18	36	30	19	33	32	15
Snittålder för undersökning (månader)	22	16	21	18	15	16	19	16	14
Antal födda	82	38	64	90	51	43	68	65	56

Diagramtyp:

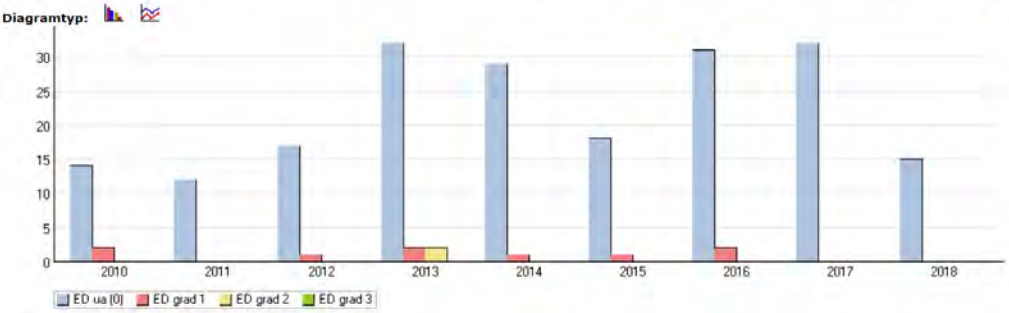

Ögon – collie långhår, 2019-12-18

I sammanställningar över ögondiagnoser redovisas en hunds senaste diagnos. Om en hund har två eller fler diagnoser vid samma undersökningstillfälle ingår samtliga diagnoser i redovisningen. Det innebär dels att antalet diagnoser kan vara fler än antalet undersökta djur dels att den totala fördelningen i procent kan överstiga 100 %.

Födelseår: 2010 - 2019 **Typ:** Ögon, nya protokollet antal/trend Visa

Diagnos	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
UA	67 (68,4 %)	117 (51,3 %)	117 (39,8 %)	169 (42,5 %)	129 (38,6 %)	133 (42,4 %)	99 (43,8 %)	90 (31,4 %)	72 (26,2 %)	54 (27,8 %)
Diagnos	48 (49,0 %)	135 (59,2 %)	240 (81,6 %)	321 (80,7 %)	271 (81,1 %)	239 (76,1 %)	177 (78,3 %)	246 (85,7 %)	243 (88,4 %)	152 (78,4 %)
Totalt antal undersökta	98	228	294	398	334	314	226	287	275	194
Antal födda	467	481	315	405	341	319	226	295	279	212

Diagramtyp:

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
PPM	3		9	13	3	4	3	7	8	9
PHTVL/PHPV					1	1				
Ögon, RD				2		2			1	
Synnervshypoplasi				2	1	1			2	
CRD	23	112	202	268	242	201	151	211	210	138
Colobom	10	15	20	18	10	17	12	10	7	5
CEA	2	3	3	4	4	2	2	1	1	
Irishypoplasi									1	
Micropapill		1	1		1		1	2		
Persisterande hyaloidkärl			1							
Övrig förändring synnerv							1	1	1	
Entropion								1		
Distichiasis	10	2	4	10	7	10	5	13	10	
Katarakt, partiell främre		1			2		2		2	
Katarakt, partiell nukleus				1						
Retinopati		1								
Ögon, ua	67	117	117	169	129	133	99	90	72	54
Corneadystrofi				3		1				

Ögon – collie korthår, 2019-12-18

I sammanställningar över ögondiagnoser redovisas en hunds senaste diagnos. Om en hund har två eller fler diagnoser vid samma undersökningstillfälle ingår samtliga diagnoser i redovisningen. Det innebär dels att antalet diagnoser kan vara fler än antalet undersökta djur dels att den totala fördelningen i procent kan överstiga 100 %.

Födelseår: 2010 - 2019 **Typ:** Ögon, nya protokollet antal/trend Visa

Diagnos	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
UA	7 (70,0 %)	10 (58,8 %)	51 (82,3 %)	74 (82,2 %)	33 (64,7 %)	40 (93,0 %)	57 (83,8 %)	44 (69,8 %)	52 (92,9 %)	41 (82,0 %)
Diagnos	4 (40,0 %)	7 (41,2 %)	13 (21,0 %)	16 (17,8 %)	20 (39,2 %)	5 (11,6 %)	14 (20,6 %)	24 (38,1 %)	7 (12,5 %)	9 (18,0 %)
Totalt antal undersökta	10	17	62	90	51	43	68	63	56	50
Antal födda	82	38	64	90	51	43	68	65	56	58

Diagramtyp:

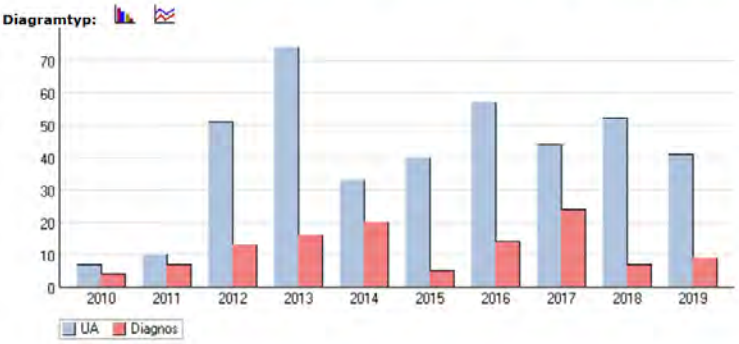

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
PPM	1			1	1		1	2		
Synnervshypoplasi								1		
CRD	3	5	11	15	19	4	12	18	4	9
Colobom			1				1	1	1	
CEA									1	
Persisterande hyaloidkärl			1							
Distichiasis						1		2	1	
Katarakt, partiell främre		2								
Ögon, ua	7	10	51	74	33	40	57	44	52	41

Bilaga 5. Antal registreringar och inavelstrend collie

Registreringar

Antal reg/år	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Tikar (varav importer)	697	792	665	590	545	514	432	448	438	355	342	301	262	257	374 (13)	358 (12)	257 (7)	318 (17)	247 (18)	245 (23)	240 (13)	247 (23)	188 (16)	196 (14)	192 (17)	167 (13)	134 (18)	154 (6)	129 (8)	139 (12)
Hanar (varav importer)	708	612	726	656	597	548	447	425	433	355	359	261	263	264	303 (5)	258 (13)	236 (18)	276 (20)	283 (8)	278 (18)	271 (11)	232 (4)	211 (11)	221 (22)	192 (7)	165 (9)	131 (6)	146 (8)	162 (8)	116 (9)
Totalt	1 405	1 403	1 391	1 246	1 142	1 062	879	873	871	710	701	562	525	521	677 (18)	616 (25)	496 (25)	596 (37)	530 (26)	523 (41)	511 (24)	479 (29)	379 (27)	417 (36)	384 (24)	332 (22)	265 (24)	300 (14)	291 (16)	255 (20)

Importer kan visas fr.o.m. 2004

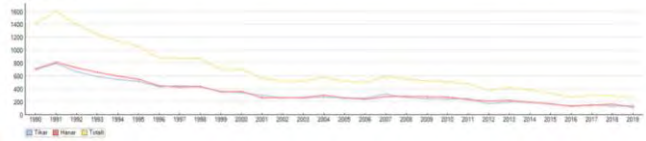

Antal registreringar för collie långhår år 1990-2019. Bilden är hämtad ur SKK Avelsdata 2019-12-28.

Antal reg/år	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Tikar (varav importer)	23	13	28	14	16	23	24	26	21	26	15	33	29	22	41 (10)	30 (9)	37 (7)	34 (5)	53 (5)	38 (2)	47 (5)	24 (5)	29 (4)	49 (3)	31 (1)	21 (1)	29 (3)	45 (2)	31 (3)	37 (4)
Hanar (varav importer)	19	20	31	15	16	19	20	36	16	25	13	51	30	16	34 (2)	29 (3)	27 (2)	31 (5)	42 (1)	39 (3)	39	22 (3)	36 (2)	47 (2)	31 (3)	26 (3)	31 (3)	37 (1)	21 (1)	33
Totalt	42	33	59	29	32	42	44	62	37	51	28	84	59	38	75 (12)	59 (12)	64 (9)	65 (10)	95 (6)	77 (5)	86 (5)	46 (8)	65 (6)	96 (5)	62 (4)	47 (4)	60 (6)	82 (3)	52 (4)	70 (4)

Importer kan visas fr.o.m. 2004

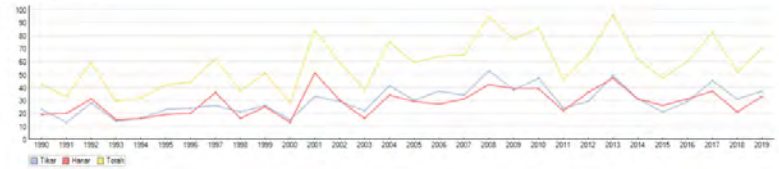

Antal registreringar för collie korthår år 1990-2019. Bilden är hämtad ur SKK Avelsdata 2019-12-28.

Inavelstrend

Ökningen av rasens inavelsgrad (beräknad över 5 generationer) visar en nedåtgående trend sedan 1990.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Inavelsgrad	4,5 %	4,6 %	4,3 %	4,1 %	3,6 %	4,4 %	4 %	3,8 %	3,6 %	3,3 %	3,4 %	2,7 %	2,6 %	2,3 %	2,7 %	2,2 %	1,2 %	0,8 %	1,5 %	1,1 %	0,8 %	0,6 %	0,8 %	1,1 %	1,4 %	1 %	0,5 %	0,9 %	0,9 %	1,3 %

Rasens genomsnittliga inavelsgrad. Beräknad över 5 generationer.

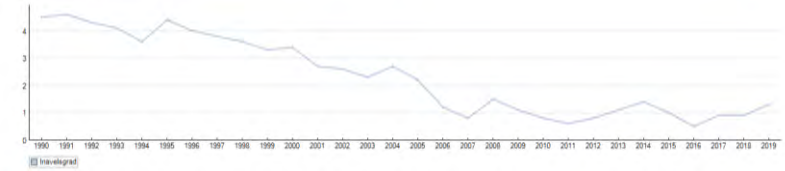

Inavelstrend för collie långhår år 1990-2019. Bilden är hämtad ur SKK Avelsdata 2019-12-19.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Inavelsgrad	7,6 %	7,2 %	8,2 %	6 %	4,6 %	6,1 %	4,4 %	6,5 %	6,8 %	4 %	7,1 %	5,3 %	9,4 %	4,6 %	4,2 %	5,5 %	2,8 %	3,3 %	2,7 %	1,2 %	2,4 %	2 %	1 %	1,3 %	1 %	2,2 %	1,4 %	1,7 %	1,3 %	2 %

Rasens genomsnittliga inavelsgrad. Beräknad över 5 generationer.

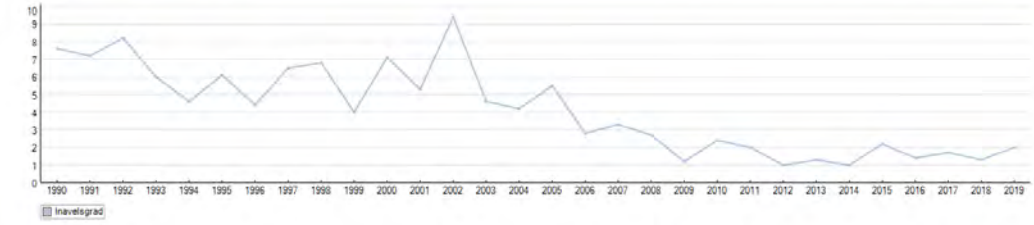

Inavelstrend för collie korthår år 1990-2018. Bilden är hämtad ur SKK Avelsdata 2019-12-19.

Bilaga 6. Hundar använda i avel

Collie långhår										
Födelseår	Kön	Antal reg	Hanar anv i avel	%	Födelseår	Kön	Antal reg	Tikar anv i avel	%	Totalt H+T anv i avel per årskull
1990	H	740	56	7,6%	1990	T	711	120	16,9%	12,1%
1991	H	814	55	6,8%	1991	T	790	146	18,5%	12,5%
1992	H	685	46	6,7%	1992	T	638	96	15,0%	10,7%
1993	H	661	51	7,7%	1993	T	584	94	16,1%	11,6%
1994	H	573	42	7,3%	1994	T	523	82	15,7%	11,3%
1995	H	564	42	7,4%	1995	T	508	86	16,9%	11,9%
1996	H	437	27	6,2%	1996	T	460	77	16,7%	11,6%
1997	H	420	30	7,1%	1997	T	433	68	15,7%	11,5%
1998	H	408	26	6,4%	1998	T	411	71	17,3%	11,8%
1999	H	339	21	6,2%	1999	T	349	44	12,6%	9,4%
2000	H	353	34	9,6%	2000	T	333	44	13,2%	11,4%
2001	H	257	17	6,6%	2001	T	297	52	17,5%	12,5%
2002	H	265	21	7,9%	2002	T	265	53	20,0%	14,0%
2003	H	272	11	4,0%	2003	T	244	41	16,8%	10,1%
2004	H	286	31	10,8%	2004	T	266	60	22,6%	16,5%
2005	H	230	10	4,3%	2005	T	234	40	17,1%	10,8%
2006	H	223	23	10,3%	2006	T	252	48	19,0%	14,9%
2007	H	289	18	6,2%	2007	T	321	62	19,3%	13,1%
2008	H	238	14	5,9%	2008	T	223	30	13,5%	9,5%
2009	H	278	20	7,2%	2009	T	226	27	11,9%	9,3%
2010	H	244	15	6,1%	2010	T	219	36	16,4%	11,0%
2011	H	244	13	5,3%	2011	T	236	26	11,0%	8,1%
2012	H	177	8	4,5%	2012	T	137	15	10,9%	7,3%
2013	H	210	16	7,6%	2013	T	195	24	12,3%	9,9%
2014	H	173	9	5,2%	2014	T	168	16	9,5%	7,3%
2015	H	160	2	1,3%	2015	T	159	17	10,7%	6,0%
2016	H	119	3	2,5%	2016	T	107	1	0,9%	1,8%
2017	H	146	0	0,0%	2017	T	149	0	0,0%	0,0%
			Medel	6,3%					14,4%	10,3%

Collie korthår										
Födelseår	Kön	Antal reg	Hanar anv i avel	%	Födelseår	Kön	Antal reg	Tikar anv i avel	%	Totalt H+T anv i avel per årskull
1990	H	18	6	33%	1990	T	20	3	15,0%	23,7%
1991	H	19	0	0%	1991	T	13	2	15,4%	6,3%
1992	H	31	5	16%	1992	T	28	8	28,6%	22,0%
1993	H	21	3	14%	1993	T	21	5	23,8%	19,0%
1994	H	10	1	10%	1994	T	9	2	22,2%	15,8%
1995	H	16	4	25%	1995	T	22	4	18,2%	21,1%
1996	H	19	1	5%	1996	T	23	7	30,4%	19,0%
1997	H	36	4	11%	1997	T	26	4	15,4%	12,9%
1998	H	15	1	7%	1998	T	21	5	23,8%	16,7%
1999	H	26	6	23%	1999	T	31	10	32,3%	28,1%
2000	H	21	1	5%	2000	T	15	3	20,0%	11,1%
2001	H	40	10	25%	2001	T	26	6	23,1%	24,2%
2002	H	29	4	14%	2002	T	28	3	10,7%	12,3%
2003	H	19	2	11%	2003	T	22	7	31,8%	22,0%
2004	H	32	3	9%	2004	T	29	7	24,1%	16,4%
2005	H	30	3	10%	2005	T	26	7	26,9%	17,9%
2006	H	22	5	23%	2006	T	29	7	24,1%	23,5%
2007	H	21	5	24%	2007	T	25	5	20,0%	21,7%
2008	H	46	5	11%	2008	T	51	6	11,8%	11,3%
2009	H	32	2	6%	2009	T	34	5	14,7%	10,6%
2010	H	40	1	3%	2010	T	42	3	7,1%	4,9%
2011	H	20	4	20%	2011	T	18	5	27,8%	23,7%
2012	H	35	4	11%	2012	T	29	7	24,1%	17,2%
2013	H	45	2	4%	2013	T	45	7	15,6%	10,0%
2014	H	24	3	13%	2014	T	27	4	14,8%	13,7%
2015	H	23	1	4%	2015	T	20	0	0,0%	2,3%
2016	H	37	0	0%	2016	T	31	0	0,0%	0,0%
2017	H	27	0	0%	2017	T	38	0	0,0%	0,0%
			Medel	12%					18,6%	15,3%

//2018-09-25

Bilaga 7. Hälsoprogram gällande collie

Collie har år 2019 följande hälsoprogram och krav för registrering av valpkull i SKKs stambok.

Färg

Det är registreringsförbud för avkomma efter två blue merlefärgade hundar samt avelsförbud för sobelfärgad avkomma efter blue merlefärgad hund parad med en sobelfärgad hund. Gäller fr o m 1998-01-01.

SKKs avelskommitté beslutade i mars 2017 att registrera resultat för DNA-test avseende merle. För att resultatet ska registreras i SKKs databas måste DNA-testet vara genomfört av Laboklin. Testet möjliggör för uppfödare och hanhundsägare att testa potentiella avelsdjur med gul/röd pälsfärg för att får klarhet i om de bär på merle eller inte. För de hundar som inte bär på anlaget kan avelsspärr hävas.

Ledstatus – HD

För collie föreligger krav för båda hårlagsvarianterna på officiell höftledsstatus före parning. För collie korthår är det inte förenligt med SKKs grundregler att i avel använda individ som är behäftad med höftledsdysplasi. För collie långhår har HD-index införts med rekommendation om att föräldradjurens genomsnittliga HD-index vid parningstillfället är större än 100. Hund med höftledsstatus D eller E får inte användas i avel, oavsett HD-index.

Ögon

Collie har, liksom alla andra raser, central registrering av undersökningsresultat gällande ögon, dvs hälsoprogram på nivå 1. Det föreligger dock inget krav på ögonlysning för rasen. Svenska Collieklubben rekommenderar att valpar ska vara ögonspeglade vid leverans och att collies som används i avel omspeglas efter 1 år ålder. I RAS framgår att 97% av långhårsvalparna och 99% av korthårsvalparna ögonspeglas (gäller perioden 2010-2017).

Känd mental status

För samtliga raser inom Svenska Brukshundklubben föreligger krav på ”känd mental status” för föräldradjuren för registrering av valpkull.
Föräldradjur födda t o m 2015-12-31: Med känd mental status menas att hunden genomgått en fullständig Mentalbeskrivning Hund (MH). Om föraren avbryter provet anses hunden inte ha känd mental status. Avbryter beskrivaren provet eller om föraren avstår skott, ska hunden ändå anses ha känd mental status.
Föräldradjur födda fr o m 2016-01-01. Med känd mental status menas att hunden genomgått en fullständig Mentalbeskrivning Hund (MH) med kryss i alla 33 positioner. Hund som förare eller beskrivare avbrutit anses inte ha känd mental status. Om föraren avstår skott, ska hunden ändå anses ha känd mental status.

Bilaga 8. Släktträd för hundraser och varg

Bild ur bildspel från Dr Leigh Ann Clarc, konferens i Oslo augusti 2018.

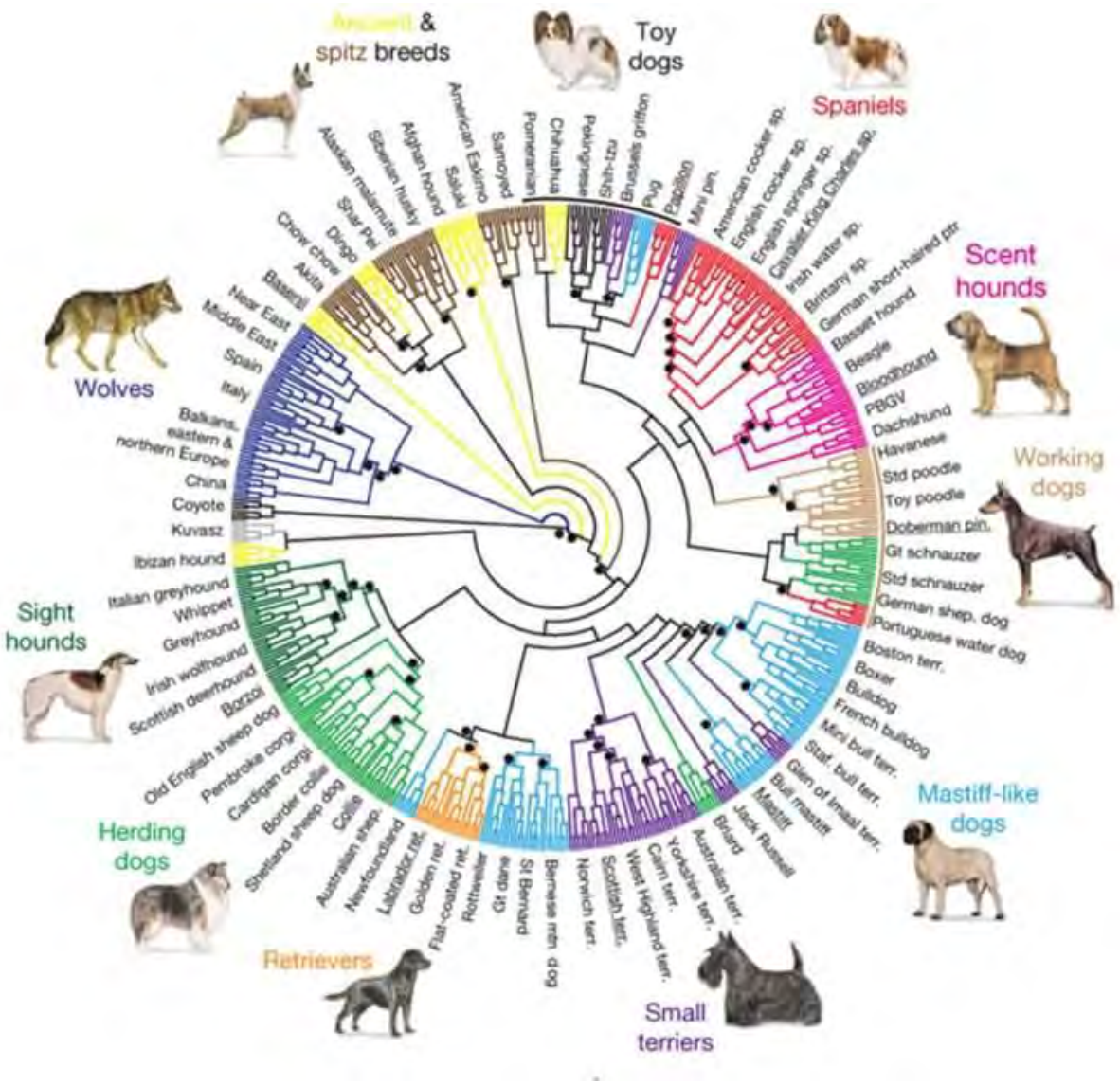

Bilaga 9. MH avbryter, rädslor: avelshundar.

Avstår skott		
Övriga bruksraser	0,6%	
Collie, Korthårig	2,5%	
Collie, Långhårig	2,4%	
Beskrivare avbryter		
Övriga bruksraser	0,5%	
Collie, Korthårig	4,2%	
Collie, Långhårig	5,5%	
Överraskning Kvarstående rädsla	MH-värde 4 ”Båge eller tempoväxling vid minst 2 passager utan minskad intensitet.”	MH-värde 5 ”Visar stort mått av rädsla eller ökad rädsla efter samtliga passager.”
Övriga bruksraser	4,6%	1,1%
Collie, Korthårig	8,6%	0,9%
Collie, Långhårig	9,3%	2,4%
Ljud Kvarstående rädsla	MH-värde 4 ”Båge eller tempoväxling vid minst 2 passager utan minskad intensitet.”	MH-värde 5 ”Visar stort mått av rädsla eller ökad rädsla efter samtliga passager.”
Övriga bruksraser	1,4%	0,1%
Collie, Korthårig	5,2%	0,0%
Collie, Långhårig	8,1%	1,5%
Skott	MH-värde 4 ”Avbryter lek eller passivitet. Låser sig mot publiken, skytten eller annat. Återgår inte till lek / passivitet.”	MH-värde 5 ”Berörd, rädd. Alt. Vill lämna platsen, försöker fly. Alt. Föraren avstår skott.”
Övriga bruksraser	1,1%	3,1%
Collie, Korthårig	2,7%	10,6%
Collie, Långhårig	4,2%	19,5%

Tabellen baseras på MH-data för föräldradjur till kullar födda från 2005 till september 2019.

Bilaga 10. Enkät - Utländska klubbar

De enkätfrågor som ställdes till de utländska klubbarna var:

1) Which organization has the power to make decisions about the breed (for example Concerning registration, shows, competitions)?
2) What is your view as a breed council about the mentality of the collie breed in your country?
3) In general, what is your view on the strengths/weaknesses of the breed in your country?
4) Are there any requirements on breeding animals in order for the puppies to be registered officially in your country?
5) Is there a Breedspecific Breeding Strategy that breeders work by in your country (with specific goals about inbreeding, health, mentality and so on)?
6) Which research studies are done on the collie breed in your country? Please post links or give tips about titles.

Enkäten skickades till följande e-postadresser:

- Finland: jalostustoimikunta@collieyhdistys.fi
- Norge: Styrelse@nck.no, postkasse@nck.no
- Danmark: bestyrelsen@collie.dk
- USA: ccasec@tctelco.net, Collie Health Foundation: currierg51@yahoo.com
- Estland: linda@heidelinds.com
- Lettland: info@lagsak.lv
- Litauen: vetap1@yahoo.com
- Tyskland: geschaeftsstelle@deutschercollieclub-ev.de eller praesident@cfbrh.de
- Holland: för lh gezondheidscommissie@nederlandsecollieclub.nl
    - för kh: voorzitter@smoothcolliefriends.nl:
- Belgien: cl.gerard@outlook.be
- Luxemburg. Praesidentin@bbascl.lu
- Österrike: praesidium@huetehunde.at
- Schweiz: info@collieclub.ch
- Italien: info@coronaferrea.it (viceordf, klubb har ingen off adress), mt.garabelli@tiscali.it (i klubb och teknisk arbetsgrupp)
- Australien: NSW: albermayne@optusnet.com.au
- Victoria: collieclubvictoria@gmail.com
- Queensland: tim_at_ochaye@hotmail.com
- Australia also has a National Breed Council , Janice Cook is the President – foxbell@bigpond.com

UK:

- Ayrshire CC - Mrs J McIntyre - meryctin@btinternet.com
- British CC - Mrs L D Jones - erjoncollies@gmail.com
- Collie Association - Mrs J Underdown - janette.underdown@gmail.com
- Collie Club of Wales - Mrs C Collins - christriburle@gmail.com
- East Anglian CA - Miss Miranda Blake - mirandacorydon@gmail.com
- Irish CC - Mr G Francis - peblucollies@hotmail.co.uk
- Lancs & Cheshire CC - Mr R Wilkinson - rgw@ntlworld.com
- London & Provincial CC - Miss C arrowsmith - Catherine.arrowsmith@outlook.com
- London CC - Mr S Clark - sclark33@hotmail.com
- Midland CC - Mr M shut - malcolmshutt@hotmail.com
- n & DCC - Mrs J Oliver - oliverrixown@btopenworld.com
- Scottish CC - Miss A Carmichael - kilchrenan@yahoo.com

- West of England CC - Mr P Cornish - wecssecretary@gmail.com
- Yorkshire CC - Mrs C Biggs - chrisbiggs63@gmail.com

Enkät	Skickade (antal)	Studsade (antal)	Levererade (antal)	Svar (antal)	Svarsprocent (%)
Utländska klubbar	36	2	34	8	24

Studsade – kunde ej levereras, t ex på grund av ej korrekt mejladress.

Svar inkom från:

- Collieklubben England
- Collieklubben Norge
- Collieklubben Litauen
- Collieklubben USA
- Collieklubben Italien
- Collieklubben Danmark
- Collieklubben Belgien
- Collieklubben Australien

Bilaga 11. Hundägarenkät och uppfödarenkät

I bilaga 11 har de enkätfrågor som handlar om attityden till MH valts ut, då det är det upplevda motståndet som en del collieuppfödare och collieägare uttrycker mot MH som utredningsgruppen bland annat har fått som uppgift att utreda, och om möjligt minska.

Hundägare

97,02 % känner till att MH finns

95,29% känner till att collie kan delta

11) Jag har deltagit på MH med någon av mina tidigare hundar

59,8 % har deltagit på MH
29,53 % har inte deltagit på MH
10,67 % Detta är min första collie

12) Jag avser att gå med MH med min/någon av mina nuvarande collie (född 2015-2018)

71,96 % tänker delta på MH / har redan gått MH
11,17% tänker inte gå MH
15,38 % har inte bestämt sig m de ska gå eller inte
1,49 % har inte kvar hunden

Majoriteten av hundägarna planerar alltså för att gå MH eller har redan gått MH. Orsaker för att inte delta kan t ex vara:

- går enbart för att det är krav för registrering av valpar
- har åsikten att MH inte passar collie
- avstår p g a smutskastning på sociala medier
- svårt att få plats på MH

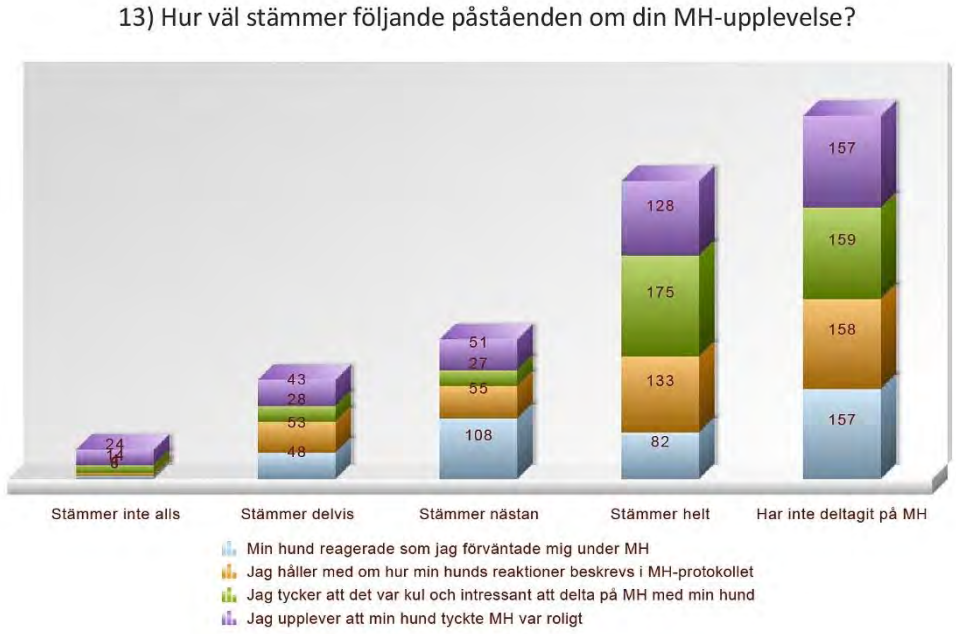

Endast ett fåtal anser att hunden inte reagerade som förväntat
De allra flesta tycker att MH är intressant och roligt
De allra flesta upplever att hunden tyckte MH var roligt

14) Jag och min hund deltog på MH för att

Av de 403 hundägare som svarat har 159 st inte deltagit på MH med sin hund, dvs ca 39%. Övriga 244 st, ca 61%, deltog på MH med sin hund för att:

- 78,3% ville själv delta
- 84,4% uppfödaren föreslog/anordnade ett MH
- 2,9% för att nån annan föreslog MH

15) Jag kan tänka mig att rekommendera andra collieägare att gå MH

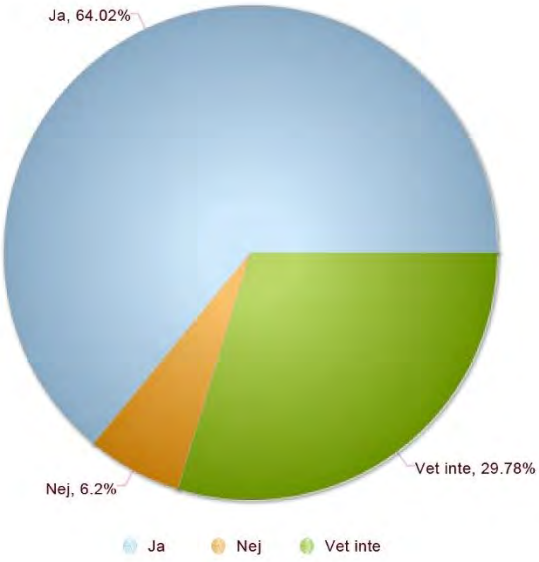

En majoritet kan tänka sig att rekommendera MH till andra.

De som inte kan tänka sig att rekommendera MH till andra anger t ex följande skäl:

- MH är inte lika utformat på alla platser
- Påhopp och häxjakt på sociala medier
- Roligare att göra MH tidigare innan kraven kom, nu mer prestige
- BPH belyser golvrädsla det gör inte MH

.//.

Uppfödare

I princip alla uppfödare vill att valparna ska komma till hem där de erbjuds aktivitet i någon form. Utav de uppfödare som har svarat är det en (1) som inte informerar om MH, samt en (1) som avråder från MH. Resterande ger information om MH i någon form, antingen självmant efter att frågor ställts från valpköpare. För frågan kunde flera svarsalternativ fyllas i.

97% av de uppfödare som svarat på enkäten ger information om MH i någon form till sina valpköpare. Endast en person avråder från MH, och en ger ingen information alls om MH. Cirka 65% av uppfödarna uppger att de informerar om varför valpköpare bör gå MH med sin hund.
En mycket stor majoritet av uppfödarna uttrycker i sina kommentarer att de är för MH. Bland kommentarerna uttrycker flera hur viktigt de tycker att MH är. Fyra uppfödare uttrycker att de är emot krav på MH av olika skäl, t ex anser några att MH inte är anpassat för collie utan för 'bruksraser'. Flera uppfödare framför att MH inte är likvärdigt/standardiserat utan genomförs olika på banor runt om i Sverige. De finns också de som uttrycker att de är neutrala inför MH, dvs de anser att det är varken bra eller dåligt att det finns som krav för avelsdjur gällande collie.

11) Jag ger valpköparen information om MH vid följande tillfälle/n

På denna fråga svarar 92 % av uppfödarna att de ger valpköparen information om MH. Vid föregående fråga svarade istället för 97 % att de gör det, dvs nästan samtliga uppfödare ger sina valpköpare information om MH.
Flera uppfödare nämner i kommentarerna olika sätt för att få ett högt deltagande av valpköpare på MH, exempelvis att ha det som krav för att få köpa valp, eller att anordna uppfödar-MH och därmed göra upplevelsen till en trevlig dag tillsammans.

12) Jag rekommenderar mina valpköpare att delta på MH med sin hund

67,7 % av de svarande uppfödarna uppmuntrar valpköpare att gå MH.

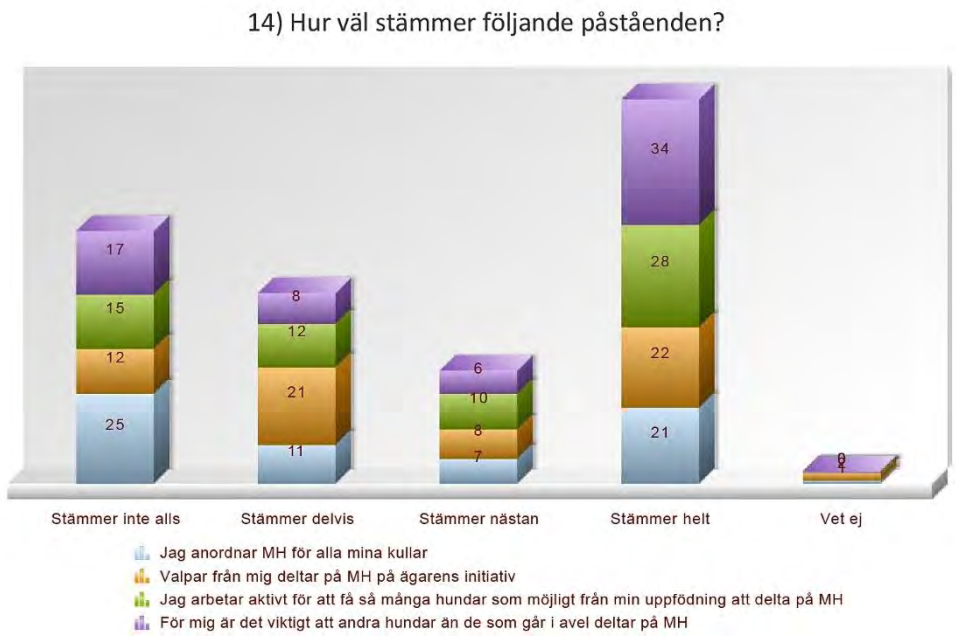

58 % (svarsalternativ stämmer helt/stämmer nästan) uppger att de aktivt arbetar för att få så många som möjligt uppfödda hundar MH-beskrivna. 62 % (svarsalternativ stämmer helt/stämmer nästan) ser vikten av att fler än avelsdjuren deltar på MH. Knappt hälften, 43%, (svarsalternativ stämmer helt/stämmer nästan) anordnar kull-MH.

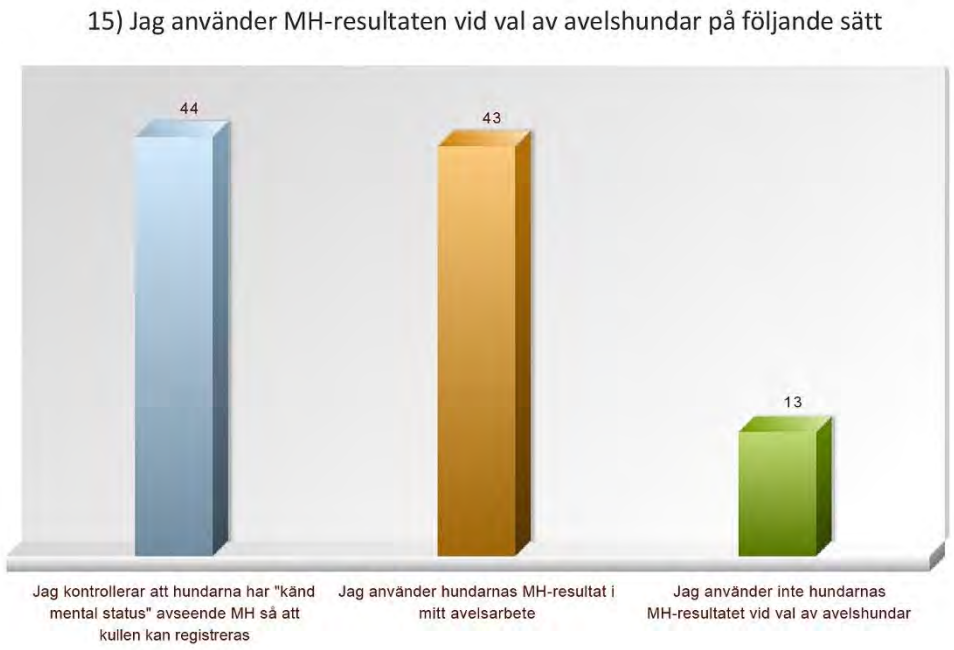

Uppfödarna delas i stort sett i två lika stora grupper här – de som enbart bryr sig om att hundarna har känd mental status, och de som använder resultaten i sitt avelsarbete är lika många. 20% av uppfödarna (13 st av 65 inkomna svar) använder inte MH-resultat vid avelsurval.

16) Min uppfattning är att

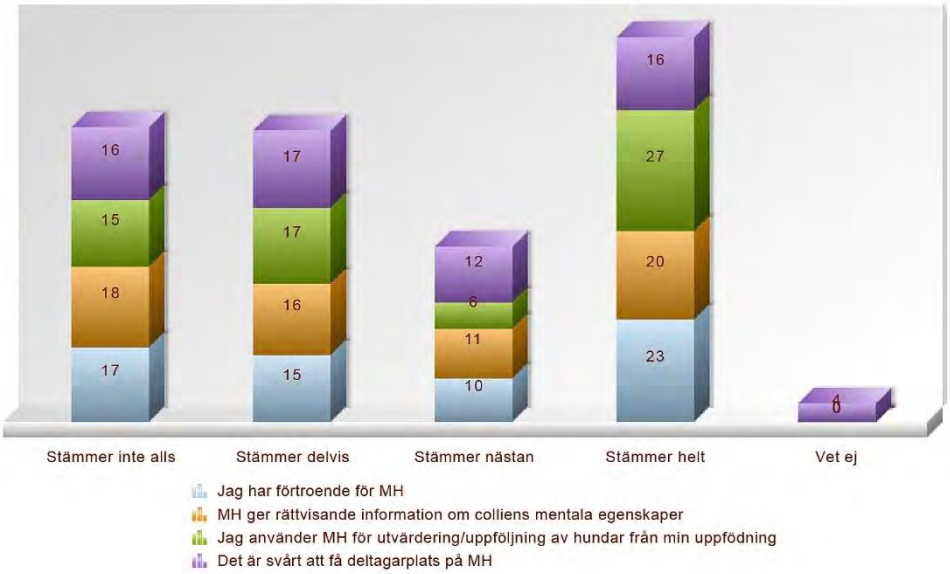

An uppfödarna har 43% förtroende för MH (svarsalternativ stämmer helt/stämmer nästan). 48% anser att MH ger en rättvisande information om colliens mentala egenskaper (svarsalternativ stämmer helt/stämmer nästan). 51 % använder MH som utvärderingsverktyg och 43% anser det svårt att komma med på MH (svarsalternativ stämmer helt/stämmer nästan).

17) Jag känner till att collie har tillgång till mentalindex, MI?

I princip alla uppfödare känner till mentalindex, MI, och drygt 50% anger att de använder MI i sitt avelsarbete.

18) För att få fler (uppfödare och/eller valpköpare) att delta på MH med sina hundar tror jag att det vore bra att...

Bland kommentarerna från svarande uppfödare framkommer till exempel: utskick till ägare, avdramatisera MH mer som en rolig grej än en tävling, stävja smutskastning på sociala medier, förståelse om nedärvning av mentala egenskaper måste öka, utbildning i att läsa sin hund, sänka priset för deltagande, erbjuda mer kull-MH, 4 anser att MH bör avskaffas och BPH införas istället,

attitydförändring hos beskrivare mot collierasen (att de lär sig läsa en otypisk brukshund), möjlighet att göra om MH, att många inte vet om rasprofilen för collie, diplom föreslås till uppfödare som fått många MH-beskrivna valpar; ett uppfödardiplom och ett diplom för avelsdjuren, mentorer för nya uppfödare, straff för uppfödare som avlar på låga kull-MI/ej får hundar beskrivna, bjuda in valpköpare att delta som publik innan de själva går med sin hund, rabatterat medlemskap i lokal brukshundklubb/på kurs, sluta smutskasta rasen, anordna fler MH.

Källor

- *Arvelius P., H. Eken Asp, W. F. Fikse, E. Strandberg and K. Nilsson. 2014. Genetic analysis of a temperament test as a tool to select against everyday life fearfulness in Rough Collie*
- *Arvelius P. Grandinsson K. Resultat från projektet Mentalt sund collie. Delrapportering av "fas 1"*
- *Clarc L A. Delar av PPt-presentation från colliekonferensen i Oslo*
- *Hydbring-Sandberg E, L W von Walter, K Höglund, K Svartberg, L Swenson and B Forkman. 2004. Physiological reactions to fear provocation in dogs*
- *Jansson A M, 2012. Analys av temperament hos långhårig collie. Examensarbete inom veterinärprogrammet. ISSN 1652-8697 Examensarbete 2012:44*
- *Rasespesifikke avlstrategier for collie langhår, Versjon 1, Gyldig til 01.04.2020, NKK*
- *RAS Finland: Suomen Collieyhdistys ry, Jalostuksen, tavoiteohjelma, Pitkakarvainen*
- *Collie 2014–2018, samt version under framtagande år 2019-2023*
- *RAS för Lång- och korthårig collie 2018-2023, Svenska Collieklubben*
- *Sundling Jerker, rasstatistik över rasens utveckling gällande framförallt egenskapsvärden för MH. Data från SKK Avelsdata.*
- *Storengen LM, Lingaas F. 2015. Noise sensitivity in 17 dog breeds: Prevalence, breed risk and correlation with fear in other situations*
- *Svartberg K. 2006. Breed-typical behaviour in dogs—Historical remnants or recent constructs?*
- *Widmark Kerstin. Collieblad*
- www.skk.se

Övrig information utredningsgruppen tagit del av

- *Coakley Mayer I H. 2014. Personality and social skills in human-dog interaction*
- *Moll Kathy V. Collie Health Magazine. Research update from Clemson University Canine Genetics lab. The search for the alleles for dermatomyositis in the collie & shetland sheepdog and the mapping of the collie genome.*
- *Svartberg K, Forkman B. 2002. Personality traits in the domestic dog (Canis familiaris)*
- *Svartberg K. 2005. A comparison of behaviour in test and in everyday life: evidence of three consistent boldness-related personality traits in dogs*
- *Widmark Kerstin, insänt material om colliens historia*

//.